

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**CUMHURİYET DÖNEMİNDE MİLAS YAHUDİLERİ
(1923-1948)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra ÖZLER

DANIŞMAN
Prof. Dr. Bayram AKÇA

2023 - Muğla

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**CUMHURİYET DÖNEMİNDE MİLAS YAHUDİLERİ
(1923-1948)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra ÖZLER

DANIŞMAN
Prof. Dr. Bayram AKÇA

2023 – Muğla

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**CUMHURİYET DÖNEMİNDE MİLAS YAHUDİLERİ
(1923-1948)**

Hazırlayan
Esra ÖZLER
1941060024

Sosyal Bilimler Enstitüsünce
Tezli Yüksek Lisans
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez

Tezin Sözlü Savunma Tarihi :12/01/2023
Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:02/02/2023

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bayram AKÇA
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Mustafa GÖKÇE
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ahmet TOKSOY

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Bayram COŞKUN

2022 - Muğla

TUTANAK

Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 12/08/2022 tarih ve 1058/4 sayılı Yönetim Kurulu kararı ile tez jürisi olarak atandığımız, Tarih Anabilim Dalı **Tezli Yüksek Lisans Programı** öğrencisi Esra ÖZLER'in “**Cumhuriyet Döneminde Milas Yahudileri (1923-1948)**” adlı tezi incelemiş ve aday 12/01/2023 tarihinde saat 8.30'da tez savunma sınavına alınmıştır.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24. maddesi doğrultusunda yapılan tez savunma sınavı sonucunda tezin **kabul** edilmesine **oy birliği** ile karar verilmiştir.

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Bayram AKÇA

Üye

Prof. Dr. Mustafa GÖKÇE

Üye

Doç. Dr. Ahmet TOKSOY

YEMİN

Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak sunduğum “**Cumhuriyet Döneminde Milas Yahudileri (1923-1948)**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

12/01/2023
Esra ÖZLER

Cumhuriyet Döneminde Milas Yahudileri (1923-1958)

ÖZET

Çalışmamızın konusu, 1923-1948 yılları arasında Türkiye’de her alanda uygulamaya konulan ulus-devlet inşası politikalarından, Milas’ta yaşamış Yahudilerin nasıl etkilendiklerini, o süreçte ne gibi sıkıntılar yaşadıklarını, bunun yanı sıra sosyo-ekonomik anlamda bilinmeyen yönlerini ortaya koymaktır. Nitekim Milas’ta yaşamış Yahudilerle ilgili şimdiye dek yapılan çalışmalar yetersiz kalmaktadır. Bu çalışma buradaki boşluğu doldurmak açısından önem taşımaktadır. Bu tezi yazarken kullandığımız yöntemler, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi ve Cumhuriyet Arşivi başta olmak üzere, kişisel görüşmeler ve yapılan anket çalışmalarıdır. Bu çalışmadaki bilgiler, literatür araştırması, arşivden elde edilen belgeler, Yahudilerle yapılan anket çalışmaları ve onlarla komşuluk yapan kişilerle yapılan kişisel görüşmelerden elde edilmiştir. Bu çalışma, özellikle Yahudilerin 1923-1948 yılları arasında yaşadıkları zorlukları ve sıkıntıları gözler önüne sermenin yanı sıra onların gündelik hayattaki yaşantılarıyla ilgi de bilgi vermesi açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Milas Yahudileri, Ulus-Devlet İnşası Politikaları, Varlık Vergisi

Milas Jews in the Republican Era (1923-1958)

ABSTRACT

The subject of our study is to reveal how the Jews who lived in Milas were affected by the nation-state building policies implemented in every field in Turkey between the years 1923-1948, what kind of difficulties they experienced during that period, as well as their unknown socio-economic aspects. As a matter of fact, the studies on the Jews who lived in Milas so far are insufficient. This study is important in terms of filling the gap here. The methods we used while writing this thesis are personal interviews and written interviews, especially the Presidential Ottoman Archive and the Republic Archive. The information in this study was obtained from literature research, documents obtained from the archive, interviews with Jews and personal interviews with people who were neighbors with them. This study is important especially in terms of revealing the difficulties and troubles experienced by the Jews between 1923-1948, as well as giving information about their daily lives.

Keywords: Milas Jews, The Nation-State Building Policies , Wealth Tax

ÖN SÖZ

Bu çalışmamız, 1923-1948 yılları arasında Milas'ta yaşamış olan Yahudilerin daha iyi anlaşılması ve tezin bütünlüğünün sağlanması açısından İspanya'da (İber yarımadası) yaşayan Yahudilerden başlamıştır. Ardından Osmanlı döneminde yaşayan Yahudilerden kısaca bahsedildikten sonra, Türkiye Cumhuriyeti'nde ve Milas'ta yaşayan Yahudiler ele alınmıştır. Bu tez çalışmasında, karma araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda T.C ve Osmanlı Arşivleri, döneme ait belge ve kaynaklar ile anı türü eserler kullanılmıştır. Bu bağlamda Nevzat Çağlar Tüfekçi Özel Arşivinden yararlanılmış olup, yerel ve ulusal basında yer alan gazetelerdeki haberler de kullandığımız diğer kaynaklar arasında yer almıştır. Bu çalışmamızda mülakat soruları kullanılmış, mülakatların bir kısmı yüz yüze yapılırken, yüz yüze görüşülemeyen kişilere mülakat soruları gönderilmiş ve cevapları internet aracılığı ile tarafımıza ulaştırılmıştır.

Yapılan kapsamlı araştırmaya rağmen bazı sıkıntılarla da karşılaşmıştır. Bunların başında Yahudilerin içe dönük yapılarından kaynaklanan mülakat sorularına kısa cevap vermeleri, çok detaylı bir anlatım sunmamaları, mülakat çalışmasına çok sayıda kişinin katılmak istemesine rağmen katılmamaları, daha önce Milas'ta okudukları okullardaki arşiv belgelerine bürokratik nedenlerden dolayı ulaşamamasıdır.

Tez çalışmam boyunca bana her türlü desteği sağlayan ve tecrübesiyle doğru bir yönlendirme yapan başta değerli danışman hocam Prof. Dr. Bayram AKÇA'ya teşekkürlerimi sunarım. Tez konumun belirlenmesinde ve ilgili kişilerle iletişim kurmamı sağlayan kayınpederim Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali ÖZLER'e, özel arşivini benimle paylaşan ve katkı sağlayan Nevzat Çağlar TÜFEKÇİ'ye, yardımlarını esirgemeyen Milaslılar Derneği Başkanı Baki ÖNER'e ve Sami ŞEN'e, tez çalışmamın başından beri maddi ve manevi her zaman yanımda olan, desteklerini esirgemeyen annem, babam ve kardeşim Esmâ KOÇ'a, ayrıca kıymetli teyzem Necla Alan ÖZATA'ya yürekten teşekkür ederim.

ESRA ÖZLER
ARALIK MUĞLA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
ŞEKİLLER DİZİNİ	iv
FOTOĞRAF DİZİNİ	v
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İSPANYA'DA VE OSMANLI DEVLETİ'NDE YAŞAYAN YAHUDİLER

1.1. İspanya'da (İber Yarımadası) Yaşayan Yahudiler	4
1.1.1. Vizigot krallığında yaşayan İspanya Yahudileri	4
1.1.2. Endülüs Emevi Devleti'nde Yaşayan İspanya Yahudileri	6
1.2. Osmanlı Devleti'nde Yaşayan Yahudiler	7
1.3. Yahudilerin Milas'a Gelişleri	9

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN MİLAS YAHUDİLERİ

2.1. Türkiye'de Ulus-Devlet İnşası Hareketleri	11
2.2. Milas'ta Ulus-Devlet İnşası Hareketleri	13
2.3. Trakya Olayları (1934)	14
2.3.1. Trakya olayları ile İlgili Yapılan Mülakat Sorularına Milas Yahudilerinin Verdiği Cevaplar	19
2.4. Struma Olayı (1941)	20
2.4.1. Struma olayıyla İlgili Yapılan Mülakat Sorularına Milas Yahudilerinin Verdiği Cevaplar	21
2.5. Yirmi Kura İhtiyatların Silah Altına Alınmaları (1941)	22

2.5.1. Yirmi Kura İhtiyatları Kanunu İle İlgili Yapılan Mülakat Sorularına Milas Yahudilerinin Verdiği Cevaplar	22
2.6. Varlık Vergisi Kanunu (1942)	23
2.6.1. Varlık Vergisi Kanunu ile İlgili Yapılan Mülakat Sorularına Milas Yahudilerinin Verdiği Cevaplar	31
2.7. İsrail Devlet'inin Kurulması (1948)	32
2.8. Türkiye Yahudilerinin İsrail'e Göçü	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİLAS YAHUDİLERİNİN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

3.1. Milas Yahudileriyle Komşuluk Yapmış Olan Kişilerle Yapılan Görüşmeler ...	37
3.1.1. Olcay Akdeniz ile Yapılan Görüşme	38
3.1.2. Keriman Eğilmez ile Yapılan Görüşme	43
3.1.3. Gülsüm Velioğlu İle Yapılan Görüşme	46
3.1.4. Leyla Köseoğlu İle Yapılan Görüşme	49
3.2. Milas'ta Yaşayan Yahudilerin Sosyo-Ekonomik Hayatları ile İlgili Yapılan Mülakat Sorularına Milas Yahudilerinin Verdiği Cevaplar	50
SONUÇ VE ÖNERİLER	56
KAYNAKÇA	58
EKLER	63

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Göç yolları	4
------------------------------	---

FOTOĞRAF DİZİNİ

Fotoğraf 3.1.Keriman Eğilmez ile Yapılan Görüşme.....	42
Fotoğraf 3.2. Terzi Sara Erman'ın Evi.....	44
Fotoğraf 3.3. Gülsüm Velioğlu'nun Yaşadığı Yahudi Evi	46
Fotoğraf 3.4. Leyla Köseoğlu'nun Yaşadığı Yahudi Evi	48

KISALTMALAR

Kısaltmalar

Açıklama

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
B.C.A	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
B.O.A	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
İ.T.Ü.	İstanbul Teknik Üniversitesi
İ.Ü.	İstanbul Üniversitesi
M.E.B	Milli Eğitim Bakanlığı
m.s	Milattan sonra
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDV	Türk Diyanet Vakfı
vb.	Ve benzeri
vs.	Vesaire
yy.	Yüz yıl

GİRİŞ

Yahudilerin dünya tarihindeki ilk göçleri milattan önce 6. yüzyılda yaşanan Babil sürgünüyle başlar, günümüzde dünyanın çeşitli yerlerinden, çeşitli sebeplerle İsrail'e göçleriyle devam eder. Yahudiler bu sebeple dünya tarihinde göç denildiğinde akla gelen ilk milletlerden biridirler.

Osmanlı Devleti'nin son döneminde Osmanlıcılık yerini, İttihat ve Terakki cemiyeti sayesinde Türkçülük akımına bırakmış, 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını takiben ulus devlet anlayışının bir parçası olarak tüm vatandaşlar Türk kabul edilmiş, dilde, kültürde, sanatta ve sosyal hayatta Türkleşme Politikaları uygulanmaya başlamıştır. Doğrudan Türkiye'deki Yahudi Toplumunu hedef almasa da azınlıklara karşı uygulanan bu politikalar İkinci Dünya Savaşı sırasında uygulamaya konan Varlık Vergisi yasası ile zirveye çıkmıştır.

Bu tezin amacı 1923-1948 yılları arasında Türkiye'nin sosyo-ekonomik alanda uygulamaya koydukları ulus-devlet inşası politikalarından, Milas'ta yaşamış olan Yahudilerin nasıl ve ne oranda etkilendiklerini ortaya koymanın yanında, sosyo-ekonomik özellikleri, günlük yaşamları ilgili bilinmeyen yönlerini gün ışığına çıkarmaktır.

Çalışmamızın konusunu Türkiye'de yaşayan Yahudilerin, özellikle Muğla'nın Milas ilçesinde yaşayan Yahudilerin, 1923-1948 yılları arasında, gerek ulus-devlet inşası politikaları, gerekse bu politikaları hayata geçirmek için çıkarılan kanunlardan ve politikalardan nasıl etkilendikleri, ne gibi zorluklar yaşadıkları, bunların yanında Yahudilerin gündelik hayatları, sosyo-ekonomik yaşantıları vs. oluşturmuştur.

Çalışmamızın birinci bölümünde: İspanya'da(İber yarımadası) yaşayan Yahudilerin, dünyanın çeşitli yerlerine hangi sebeplerle göç ettikleri, Endülüs Emevi Devleti'ndeki yaşayışlarıyla ilgili bilgiler, Osmanlı'ya nasıl ve ne sebeplerle geldikleri hakkında bilgiler yer almıştır. Osmanlı Devleti'ne gelen Yahudilerin sosyal, kültürel ve iktisadi alanlardaki durumları hakkında bilgilere yer verilmiştir. Bu bölüm çalışmamızın tarihi temelini ifade etmiştir.

İkinci bölümde Yahudilerin Osmanlı'dan sonra ulus-devlet anlayışına geçen yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde(1923-1948) uygulanan ulus-devlet inşası politikalarından nasıl etkilendikleri, neler yaşadıkları, o dönemde gelişen ve onları derinden etkileyen önemli olaylar(Trakya olayları, Struma olayı, yirmi kura ihtiyatlarının silahaltına alınması ve varlık vergisi kanunu), İsrail'e göç etmeye sebep olan etmenler ele alınarak değerlendirilmiştir. Her bölümde, ilgili başlıkla ilgili Milas'ta yaşayan Yahudilerin, mülakat sorularına verdikleri cevaplar analiz edilmiştir.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümde ise Yahudilerle komşuluk yapmış olan kişilerle yapılan görüşmelerden edinilen bilgiler yer almıştır. Özellikle komşuluk ilişkileri, gündelik hayat ve ekonomik alanlardaki edinilen bilgiler kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Çalışmayla ilgili Milas'ta yaşamış Yahudiler için hazırlanan mülakat sorularına verilen cevaplar yer almış olup, bunların değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu bölümde özellikle Milas'ta yaşamış olan Yahudilerin sosyo-ekonomik kültürel siyasi yönlerine ışık tutacak nitelikte bilgiler yer almıştır.

Bu araştırmamızda şu sorulara cevap aranmıştır:

Yahudiler İspanya'dan hangi sebeplerle sürgüne yollandılar? Osmanlı Devletinde yaşayışları nasıldı? Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra neler yaşadılar? Milas'ta yaşayan Yahudiler bu süreçten nasıl etkilendi? Bunun yanı sıra Milas'ta yaşayan Yahudilerin gündelik hayatı nasıldı? Sosyo-ekonomik faaliyetleriyle ilgili neler yaşandı?

Milas'a yaşamış olan Yahudilerle yapılan anket çalışmasında yer alan sorular aşağıda yer alır:

”Öncelikle Türkiye’de daha sonra da Muğla’da Musevilik inancının gereklerini yaparken herhangi bir kısıtlama veya zorluk yaşadınız mı?”,

“ Tarihi süreçte Yahudilerin karşılaşmış oldukları sıkıntılar, dışlanma sürgün vs. olayların sebebi sizce nedir?”,

“Muğla’da Yahudi olarak geçmişten günümüze ticari/ hukuki, siyasi ve dini anlamda herhangi bir zorluk yaşadınız mı? Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nden ne gibi beklentileriniz var?”,

“ Türkiye’de 1934’te yaşanan Trakya Olayları olarak tarih sayfalarına giren bir olay vardır. Siz veya aileniz bu olaylardan nasıl etkilendiniz?”,

“Yine 1941’de yaşanan Struma olayını duydunuz mu? Bununla ilgili herhangi bir şey yaşadınız mı?”,

“1942’de çıkarılan varlık vergisi kanunuyla ilgili siz ve aileniz herhangi bir şey yaşadınız mı? Bu kanunlarla ilgili ailenizin ve sizin düşünceleriniz nelerdir?”,

“1941’de Yirmi kura ihtiyatlarının silahaltına alınmaları kanunu çıkarılmıştı. Ailenizden biri bu kanun kapsamında silahaltına alındı mı? Bununla ilgili anlatmak istediğiniz şeyler var mı?”,

“Diğer etnik ve dini gruplardan insanlarla sosyal ilişkileriniz ne düzeydedir? (Gündelik yaşamda diğer etnik ve dini gruplarla ne düzeyde bir yakınlık kuruyorsunuz? Aile fertlerinin diğer etnik ve dini gruplarla yakın ilişkiler kurmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Yahudilerin, Yahudi olmayanlarla gerçekleştirdikleri evlilikleri nasıl değerlendiriyorsunuz?)”,

“Sizce diğer etnik ve dini grupların size bakış açıları nasıl? Bu bağlamda Muğla’da geçmişten günümüze ne gibi şeyler değişti?”,

“Gündelik hayatınızda dini inançlarınız ne kadar yer işgal etmektedir? Dininize ait ibadet ve ritüellerin ne kadarını yerine getirebiliyorsunuz?”

BİRİNCİ BÖLÜM

İSPANYA'DA VE OSMANLI DEVLETİ'NDE YAŞAYAN YAHUDİLER

1.1. İspanya'da(İber Yarımadası) Yaşayan Yahudiler

1.1.1. Vizigot Krallığında Yaşayan İspanya Yahudileri

Şekil 1.1. Göç yolları¹

¹ 500. Yıl Vakfı Türk Musevileri Müzesi, İstanbul 2004.

Göç denildiğinde akla ilk gelen milletlerden biri olan Yahudilerin tarihi, Babil sürgününe kadar uzanır. Türkiye’deki Yahudilerin tarihi İspanya’da yaşayan Sefarad Yahudilerine dayanır.

İspanya ve Portekiz Yahudileri, Türk-Yahudi kültürünün temel unsurunu oluşturur. Yapılan araştırmalara göre, Yahudilerin İspanya’ya ilk gelişleri, III. yy’a ait mezar taşlarından ve IV. yy’a ait Hristiyanların Yahudilerle ilgili almış oldukları tedbirleri belirten belgelerden öğrenilmiştir.

İber yarımadasındaki Yahudilerin varlığı, iktidarın sürekli değişmesi, onların yaşayışlarında ve statülerinde değişikliklere sebep olmuştur. Yahudiler, Vizigot krallığında, sert bir Katolik baskısı ile yaşamışlardır.

Vizigot krallığının yıkılmasının ardından kurulan Beni Ahmer Devleti’nin de kısa bir süre sonra yıkılmasının ardından Kastilya ve Leon Kraliçesi I. Isabel ile Aragon Kralı II. Ferdinand tarafından 31 Mart 1492’de El-Hamra Sarayı’nda imzalanarak ilan edilen El-Hamra Kararnamesi ile o güne dek İspanya’da Müslümanlar ile huzur içinde yaşayan Yahudilerin İspanya’dan kovulmasına hükmedilmiştir.

Bu cemaatler defalarca oturdukları kentlerden kovuldular, Hristiyanlığı kabul etme, “ya vaftiz ya ölüm” sloganı karşısında vaftiz seçeneğinde karar kılma durumunda kaldılar.²

Öyle ki 12. Yüzyılda İngiltere’de başlayıp, 13. Yüzyılda Fransa’da devam eden Anti-Semitizm dalgası, İslam Devleti’nin düşüşü ile Granada’ya da ulaşmış ve kararname, akabinde 200.000 Yahudiyi, İspanya’dan ayrılmaya mecbur bırakmıştır.

Bu dönemde Osmanlı Sultanı Yahudilere kapılarını açarak iş ve barınma hakkı verileceğini ilan etmiştir. Bununla birlikte İspanyol Yahudi Cemaati’nin önemli bir bölümü Kuzey Afrika’ya ve Osmanlı İmparatorluğu topraklarına geçerek bir kez daha yüreklerinde hasret ve yanlarında sadece almalarına müsaade edilen şahsi eşyaları ile İspanya’yı terk etmek mecburiyetinde bırakılmışlardır.

²Moshe Sevilla-Sharon, *Türkiye Yahudileri*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1992, s. 20

1.1.2. Endülüs Emevi Devleti'nde Yaşayan İspanya Yahudileri

Yahudiler Vizigot Krallığı altında geçen zor dönemden sonra Endülüs Emevi Devleti'nin kurulmasıyla beraber rahat bir döneme girmişlerdir. Yahudilik, Müslümanların egemenliği altında böylece gelişmeye başlamıştır.

Müslümanlar İspanya'da kentlerin koruyuculuk görevlerini Yahudilere vermişlerdir. Yahudiler o döneme kadar köle statüsünde iken, bu görevle birlikte artık daha rahat bir yaşam sürmeye başlamışlar. Cordoba, devletin ilim merkezi haline gelmiştir. Cordoba 400 el yazması eser içeren bir kütüphaneye sahip olmasıyla birlikte kıtanın ilim ve bilim açısından en uğrak yeri haline gelmiştir.

Cordoba Bağdat'ın yerini alırken, Yahudiler, Babil'deki akademileri bırakıp, Tora³ ve Talmud⁴ tahsili için Cordoba'yı tercih eder oldular.⁵ Kuzey Afrika'dan gelen Berberi saldırıları Cordoba'nın cazibesini bir anda alt üst etmiştir. Bunun üzerine Yahudiler Granada'ya kaymaya başlamışlar. Granada kısa süre içinde böylece Cordoba'nın yerini almaya başlamıştır.

Yahudiler en parlak dönemlerini Müslümanların egemenliğindeki süreçte yaşamışlardır. Öyle ki İspanya Yahudileri o zamana kadar olan kültürel mirasın yaratıcısı konumuna ulaşmışlardır.” Felsefe ve bilimsel çalışmada, dünyanın en eski uluslarından ikisi, Yahudiler ve Araplar, geniş bir işbirliğine girmişler ve Arapların bilimsel eserleri, bir çok dile hakim olan Yahudiler tarafından, bu eserleri kendi uygarlığını oluşturmada kullanan Batı'ya tanıtmışlardır.”⁶

Endülüs Emevi Devleti'nin İspanya'daki varlığı 1031 yılında sona ermiştir. Kuzeyde yer alan Kastilya kraliçesi İsabella ile Aragon kralı Ferdinand evlenince iki

³ Tora: Rabbani gelenekteki inanışa göre Tanrı, Sina dağında Hz. Musa'ya yazılı Tevrat'ın yanı sıra onun açıklaması niteliğindeki sözlü Tevrat'ı da vermiş, bu Tevrat şifahi yolla Musa'dan Yeşu'ya, ardından sırasıyla İsrailoğulları'nın ileri gelenlerine (hakimler), peygamberlere, büyük meclis üyelerine, yazıcılara, nihayet Yahudi din alimlerine aktarılmış, M.S. III-VII. yy'lar arasında bu alimler tarafından Mişna, Tosefta ve Talmud metinlerini oluşturacak biçimde derlenmiştir. (TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2010, C. 39, s. 550-552.)

⁴Talmud: Yahudi geleneğinde Tevrat'ın yorumu olarak görülen Talmud hukuki, etik, felsefi-teolojik ve tarihi konular üzerine “ rabbi/ raban” diye anılan Yahudi din alimleri tarafından yapılmış (M.S. II-VI. yy'lar) tartışma ve yorumlardan meydana gelen öğretiyi ifade eder. Mişna ve Gemara adlı iki bölümden oluşur. Tanah'tan sonra en kutsal Yahudi metni kabul edilen Talmud, Tevrat ve diğer Ahd-ı Atik bölümleri üzerine tefsir mahiyetindeki Midraş metinleriyle birlikte Rabbani literatürü teşkil eder. (TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2010, C. 39, s. 550-552.)

⁵ Esther Benbassa- Aron Rodrigue, *Türkiye ve Balkan Yahudileri Tarihi*, İstanbul: İletişim yayınları, 2001, s. 22.

⁶Benbassa, Rodrigue. ,a.g.e., s. 24

Katolik Hristiyanlık güçlerini birleştirmişlerdir. Katolik Hristiyan olan kral ve kraliçe Yahudilerin, Hristiyanları kendi dinlerine çekmek için çabaladıklarını öne sürerek, 1492’ de El-Hamra Kararnamesi’ni imzalamışlardır. Buna göre Yahudilere yönelik iki seçenek sunulmuştur; birincisi dinlerini değiştirip Hristiyan olmaları, ikincisi ülkeyi terk etmeleridir. Yahudilerin bir kısmı dinlerini değiştirmeyi kabul ederken, büyük bir kısmı ülkeyi terk etmişlerdir. Yahudilerin bir kısmı batı Avrupa, kuzey Afrika’ ya göç derken, büyük bir kısmı Osmanlı’ya göç etmiştir. Bunlardan en şanslı olan kısım tabi ki Osmanlı’ya gidenler olmuştur. Çünkü diğer bölgelere giden Yahudiler zamanla gittikleri yerlerde daha büyük sorunlarla karşılaşmışlardır.

İspanya’da yıllarca Müslümanlar ile birlikte huzur içinde yaşamış Sefarad Yahudileri Osmanlı Topraklarında da huzur bulmuş, Osmanlı Devleti’nin kültürel çeşitliliğine katkı sağlayıp renk olmuşlardır.

Osmanlı devletinde Yahudiler Balkan şehirleri Ege bölgesi, Ege adaları, Anadolu’nun bazı şehirleri, Selanik, İstanbul, Safed (Bugün İsrail’in kuzeyinde bulunan bir şehir), Bursa, Şam, Kahire’ye yerleşmişlerdir.⁷

1.2. Osmanlı Devleti’nde Yaşayan Yahudiler

Yahudiler ilk olarak 1376 yılında Macaristan’dan Edirne’ye göç etmişlerdir. Ülke sınırlarının genişlemesi ve ülkeye yapılan göçler neticesinde Yahudi nüfusu epey çoğalmıştır. Bu göçlerin içinde tabi ki en önemli ve büyük göçler 1492’de İspanya’dan, 1496’da Portekiz’den gelen Yahudiler sayesinde gerçekleşmiştir. Osmanlı kaynakları 1492’de göç eden Yahudilerin 12.000 aile olarak tahmin etmişlerdir. Her aileyi beş kişi sayarsak 60.000 Yahudinin Osmanlı’ya geldiğini söyleyebiliriz. Öte yandan tarihçiler tarafından 1492 yılında İspanya’yı 100.000 ila 150.000 kişinin terk ettiği söyleniyor.⁸

⁷ Melek Çolak, *Milas Yahudileri*, Muğla: Milas Belediyesi Kültür Yayınları, 2003, s.16.

⁸Benbassa,Rodrigue, *a.g.e.*, s. 44.

Yahudiler zaman içerisinde dahil oldukları Osmanlı Devleti'ne adaptasyon sorunu yaşamamışlardır. Osmanlı'nın "millet sistemi " içerisinde kendilerine yeni bir tanım bulan ve yasal düzenlemelerle devlet yapısındaki konumları belirlenen Yahudi cemaati, dinlerini, dillerini, gelenek ve göreneklerini yüzyıllar boyunca rahatça yaşama imkanı bulmuşlardır. Hatta XIX. yüzyıla kadar Yahudiler, Osmanlı'nın sadık tebası olarak adlandırılmışlardır. Yahudi cemaatinin önde gelen isimlerinden biri olan Fransız kökenli Alman Yahudi İzak Sarfati İstanbul'un fethinden sonra İstanbul'a yerleşmiş, o dönemde Avrupa'da yaşayan Yahudilere birçok kez mektuplar yazarak Osmanlı'ya gelmeleri hususunda çağrıda bulunmuş ve mektuplarında Yahudilerin Osmanlı'da ne kadar rahat ve huzurlu bir hayatlarının olduğunu dile getirerek Osmanlı'yı övmüştür.

"Almanya'daki muhtelif Yahudi cemaatlerine yollanan, bu ünlü İbranice mektuptan sonra birçok Alman Yahudi ailesi Osmanlı İmparatorluğu'na göç etmiştir. Mektubun içeriği şu şekildedir:

...Almanya'daki kardeşlerimiz üzerine çöken, her gün zalim kanunlar, zoraki vaftizler ve sürgünlerle kendini gösteren, ölümden daha acı kaderleri öğrendim...

...Kardeşler ve öğretmenler, arkadaşlar ve tanıdıklar! Ben İzak Sarfati...beyan ederim ki Türkiye hiçbir şeyi eksik olmayan ve sizler için her şeyin iyi olacağı bir ülkedir...siz beni dinlerseniz: Türkiye'nin yolu hayat yoludur...Burada herkes kendi bağının ve incir ağacının gölgesinde rahat ve sulh içinde yaşar...Burada en değerli giysilerinizi giyebilmek hakkına sahipsiniz...Ayrıca bu memleketin faydaları ve halkının iyiliği Almanya'da bulunmaz..."⁹

Yahudiler himaye altında olmalarına karşılık, merkezi otorite için birçok hizmette bulunmuşlar, daha çok zanaat ve ticaret ile uğraşmışlardır. 16 yy.dan sonra bazıları diplomat ve arabulucu olarak görevlendirilmişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Yahudiler ve Türk yönetiminin karşı karşıya geldiği en önemli mesele Siyonizmin doğuşu ve Yahudilerin Filistin topraklarında yurt kurmak istemeleriydi. Siyonizm, ilk etapta, ortak bir tarih ve kültür temelinde birleşen ve amacı Yahudilerin kutsal vatanı Eretz Yisrael'de bir devlet kurmak olan

⁹ Gülersoy, Naim, *500. Yıl Vakfı Türk Musevileri Kitabı*, İstanbul 2004, s. 76.

etno-kültürel Yahudi milliyetçiliğinin adıydı .¹⁰ Teokratik sosyalizmi bir din haline getirmeyi amaçları için uygun gören Siyonist Yahudiler, Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsız bir Yahudi devleti kurmayı amaçlamışlardır. Siyonist ideolojiye göre, Tanrı tarafından İsrailoğullarına Kutsal kitapta vaad edilen ve geçmişte Yahudi bir kral tarafından yönetilmiş olduğu iddia edilen toprakların İsrail Devleti'ne ait olması gerekmektedir. “1880 yılında Avrupa’da ortaya çıkan ve 1948 yılında İsrail Devleti’nin kurulmasını sağlayan bir güç olarak dünya siyasetine geçen Siyonist Yahudiler, Osmanlı Devleti’nden müstakil bir devlet koparmak amacıyla hareket etmişlerdir. Nitekim Osmanlı’nın tüm çabalarına rağmen, Osmanlı Devleti’nde ayrılıkçı Siyonist Yahudiler, İsrail Devleti’nin çekirdeğini oluşturacak Yahudi kolonileri kurabilmişlerdir.”¹¹

I. Dünya Savaşı sıralarında ise Osmanlı Yahudilerinin, Türklere ve yeni kurulan Türk devletine bakışı ise çok fazla değişikliğe uğramamıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında başlayan Milli Mücadele Hareketinde Türklerle beraber ortak siyaseti benimseyen ve yeni kurulacak Türk devletini destekleyen Yahudilerin sayısı oldukça fazladır. Yahudilerin Osmanlı Devleti’ne ve bunu takiben Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne dahil olma isteklerinin altında yatan sebep; yaşama ve var olma arzularından başka bir şey değildir.

1.3. Yahudilerin Milas’a gelişleri

Milas’ta Yahudi cemaatinin ortaya çıkışı XIX. yy.da olmuştur. Milas’ın köylerinde Yahudi varlığından söz edemeyiz. Çünkü o dönemde Milas karmaşık bir etnik yapıya sahip olduğu için Yahudiler daha çok merkezde toplanmışlardır.

Yahudi cemaati buraya Rodos, Aydın ve İzmir’den gelmiş, ayrıca civar adalardan da gelenler olmuştur.¹² XIX. yy.’ın başlarında küçük bir cemaatken yüzyılın sonlarında sayıları giderek artmıştır.1893 yılında 381, 1896’da 396, 1897’de

¹⁰ Yusuf Ziya Bölükbaşı,” Türk Milliyetçiliğinde Antisemitizm: Hüseyin Nihal Atsız Yazıları Üzerine Bir İnceleme”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt/20, 2019, s.293-320

¹¹ Şarika Gedikli Berber, Osmanlı’dan Cumhuriyete Geçişte Yahudilerin Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne Uyum Süreci: (Moiz Kohen Örneği) *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4*, Fall 2012, p. 1779-1800, Ankara-Turkey

¹² Çolak, a.g.e, s.16

407, 1898'de 417 Yahudi yaşamaktadır.¹³

Yahudilerin Milas'ı tercih etmelerinin sebepleri şunlardır:

- I. Dünya savaşının etkisi,
- Bodrum'un açık deniz limanı olması ve Milas'ın buraya yakın olması,
- Milas'ın coğrafi yapısının ticarete uygun bir noktada olmasıdır.

Yahudilerin Milas'taki liderlerinin adı Yasef Levi'dir. Levi, Selimiye Yeniköy çiftliğinin ve büyük bir zeytinyağı fabrikasının sahibi olarak geniş ticari faaliyetlerde bulunmaktaydı. Ayrıca Güllük limanındaki Rum gemileri sayesinde Yasef Levi, deniz aşın ülkelere açılma fırsatı da bulmuştu.¹⁴

Milas Yahudilerinin, Muğla ticaret hayatına etkileri; İzmir'deki büyük Yahudi ticaret erbabı olan kişiler ile ilişkiyi kurmak ve Rodos'un önde gelen Yahudi tüccarlarından Salamon El Hedef ile Muğla'nın ve çevresinin ticari ilişkisini kurmak şeklinde olmuştur.¹⁵

1918 tarihli nüfus istatistiklerine göre Muğla'daki 510 Yahudi nüfusunun yaşadığı büyük merkez Milas'tı.¹⁶ "Milas'ın ticari egemenliğini Rumlar ile birlikte paylaşan Yahudilerin Türk Bağımsızlık Savaşı sırasında işleri ile meşgul olmaları ve hatta Rumların olumsuz propagandalarına karşı olmalarının sebeplerini iki ana başlık altında toplayabiliriz. Nedenlerinden birincisi, Yahudilerin Milas'ın ticari ve siyasi potansiyelini bir başka azınlık ile yani Rumlar ile paylaşmak istememeleridir. İkincisi ise Yahudilerin yurtsuz oluşlarıdır. Zira 1918'li yıllarda henüz bir Yahudi devleti yoktur."¹⁷

¹³ Aydın Vilayeti Salnamesi, H.1311 (M. 1893), s. 383 -384; Aydın Vilayeti Salnamesi, H.1314 (M.1896), s.481; Aydın Vilayeti Salnamesi, H.1315 (M.1897), s.537; Aydın Vilayeti Salnamesi , H.1316 (M. 1897), s.516;

¹⁴ Ünal Türkeş, *Kurtuluş Savaşında Muğla*, İstanbul, 1973, s. 51.

¹⁵ Türkeş, *a.g.e.*, s.53.

¹⁶ Bilgi Taşkiran, *Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Milas(1923-1960)*, Milas: Milas Belediyesi Kültür Yayınları, 2022, s.57.

¹⁷ Türkeş, *a.g.e.*, s.51.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YAŞAYAN MİLAS YAHUDİLERİ

2.1. Türkiye’de Ulus-Devlet İnşası Hareketleri

1923’te Lozan antlaşmasının imzalanmasıyla beraber yeni Türk Devleti’nin artık siyasi ve hukuki olarak varlığı herkesçe tanınmıştır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde yeni bir düzene geçilmek istenmiştir. Devlet siyasi, ekonomi, eğitim alanlarında millileşme ve Türkleşmeye yönelik birtakım kararlar almış ve bunları uygulamaya yönelik kanunlar çıkarmıştır. “Türk Ocakları’nın 1927’de düzenlediği IV. kurultayda belli başlı müzakere Yahudi cemaatinden de sadece Türkçe konuşmaları, Türkçe isimler almaları ve içinde yaşadıkları topluma karışmaları istendi. Yahudi cemaatleri bu uygulamaları benimsediler. Hatta Moiz Kohen (Tekin Alp) Yahudilerin bununla ilgili yapmaları gerekenleri Tevrat’taki 10 emir gibi maddeleştirmiştir;

1. Adlarını Türkleştir.
2. Türkçe konuş.
3. Havralarda duaların hiç olmazsa bir kısmını Türkçe oku.
4. Okullarını Türkleştir.
5. Çocuklarını devlet okullarına gönder.
6. Ülke işlerine karış.
7. Türklerle düşüp kalk.
8. Cemaat ruhunu kökünden sök.
9. Ulusal ekonomi alanında sana düşen görevi yap.

10. Hakkını bil.”¹⁸

Yahudiler Cumhuriyet’in ilk yıllarında birbirini izleyen devrimleri memnuniyetle karşılamışlardır. Fakat Kurtuluş Şavaşı’nın bitmesiyle beraber basında azınlıklara yabancılara ve Yahudilere karşı olumsuz ve antisemit bir tepkinin oluşmaya başladığı görülmüştür.¹⁹ Bazı gazete ve dergilerde Yahudilere yönelik olumsuz yazılar yayımlandı. Onlarla ticaretin yapılmamasını talep eden yazılar yayımlanmıştır. Hatta bununla ilgili Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’nde (BCA) yer alan 25.08.1927 tarihli belgede İstanbul’da meydana gelen gösterilerden sonra Yahudilerle alış veriş yapılmaması hakkında Ankara’da bildiriler asıldığıyla ilgili şu ifadeler yer almıştır:

“Baş Vekalet-i Celileye

24 Ağustos 937 tarihli ve 2740 numaralı tahriratu acizime zeyleder: İstanbul’da vuku’a getirilen nümayiş üzerine Yahudilerle alış veriş edilmemesine dair Ankara’da Tahtakale Hamamı karşısında terzi Muharrem’in dükkanına bir varaka yapıştırıldığı ve fa’ili hakkında tahkikat icrasına tevessül olunduğu bir ay malumat arz olunur efendim. 25 Ağustos 1937 Dahiliye Vekili”²⁰

1923’te azınlıklara yönelik bazı kısıtlamalar uygulandı. Bu olumsuzluklar özellikle İzmir, Edirne, Kırklareli ve Trakya’daki diğer illerde daha çok görülmüştür.

Gayri resmi rakamlarla birlikte Türkiye’de, Cumhuriyet’in ilk yıllarında, 150-200 bin Yahudi’nin varlığından söz edebiliriz. O yıllarda Türkiye nüfusunu 13 ile 15 milyon arası bir rakam kabul edersek, Yahudi nüfusun genel nüfus içindeki yerini daha rahat kavrayabiliriz.²¹

Basında ve kamuoyunda oluşan bu antisemit ortamdan rahatsız olan Yahudiler 1924 yılından itibaren Türkiye’den göç etmeye başladılar.

“Cumhuriyet’in ilk yıllarında basında ve halk arasında Yahudilere karşı gelişmiş olan bu antisemit hissiyatın ve olumsuz tavrın birçok nedeni vardı. Birincisi

¹⁸ Çolak, a.g.e., s.35-36.

¹⁹ Rifat N. Bali, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Bir Türkleşme Serüveni*(1923-1945), İstanbul, 1999, s.40

²⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi(BCA.), 30-10-0-0/Muamelat Genel Müdürlüğü, 110/734/2, (25 Ağustos 1927).

²¹ Avner Levi, *Türkiye Cumhuriyeti’nde Yahudiler*, İstanbul: İletişim yayınları, 1996, s. 18.

ticari faaliyetlerde Yahudilerin Türklere göre daha büyük paya sahip olmaları idi. İkinci neden Halk Fırkasına karşı birbirinden farklı birçok değişik kesimden oluşan bir muhalefet hareketinin gelişmesi idi. Diğer bir neden hilafetin kaldırılmış olmasının dindar Müslüman kitlesi üzerinde yaratmış olduğu olumsuz etkilerdi. Dönmelerin hilafetin kaldırılması için uğraşmış olduklarına inanılıyordu. Bir diğer muhtemel neden ise Yahudilerin İzmir ve İstanbul'da yoğunlaşmaları oldu. Bu illerin işgal altında bulundukları yıllarda kent sakinlerinin bir kesiminin işgal kuvvetleriyle işbirliği içinde olmuş olmalarından şüphe edilmiştir.”²²

Cumhuriyetin ilk 10 yılında sarf edilen bu Türkleşme gayretleri hiç ara vermeden ileriki yıllarda da aynı hızla devam etmiştir, ancak Nazi'lerin Avrupa'da iktidara gelmeleri, Avrupa'da Yahudilere karşı büyük bir olumsuz dalgalanma yaratmıştır. Bu yeni dönemin serpintileri Türkiye'ye de sıçradı. Bu nedenle cumhuriyetin ikinci 10 yılı Türkiye Yahudileri için ciddi olaylara gebe olmuştur.

2.2. Milas'ta Ulus-Devlet İnşası Hareketleri

“Türkleşme hareketlerinin yoğun olarak yaşandığı yıllarda Milas'ta bulunan bazı Yahudi gençler de Türklüğü benimsemek adına bir takım faaliyetlerde bulunmuşlardır. Kendi aralarında toplanan 15 genç Yahudi “Türkçe konuşurma birliği” adı altında bir dernek kurmuşlardır. Derneğin kurucularından Yakup Cemal, Türkçe konuşurma çalışmalarına karar verdiklerini ve hedeflerine doğru başarıyla gittiklerini, her bir kişinin onlara katılmasını başarı olarak nitelendirdiklerini söylemektedir.”²³ “Bundan kısa bir süre sonra bazı Yahudiler Türkçe konuşma aleyhine bazı eylemlerde bulunmuşlardır. Yılbaşı bayramı nedeniyle havrada toplanan Museviler, Türkçe konuşma aleyhinde tezahüratta bulunmuşlar ve Türkçe konuşurma başkanı ile katibini dövmüşlerdir, bu olayın üzerine hükümet olaya el koymuştur.”²⁴ Tüm bu yaşananlardan şu sonucu çıkarabiliriz. Milas Yahudileri Türkleşme hareketleri doğrultusunda önemli bir çabayı ortaya koymuşlar ve hükümetin ortaya çıkardığı bu politikayı desteklemişlerdir.

²² Rıfat N. Bali, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri Bir Türkleşme Serüveni (1923-1945)*, İstanbul, 1999, s.53.

²³ Taşkiran, *a.g.e.*, s.58.

²⁴ Taşkiran, *a.g.e.*, s.58.

2.3. Trakya Olayları (1934)

Herhangi bir ülkede ortaya çıkan siyasi düşünce diğer ülkeleri de zaman zaman etkilemiştir. Almanya’da Yahudilere karşı ortaya çıkan antisemit yaklaşımlar Türkiye’yi de etkilemiştir. Çünkü Türkiye Almanlarla gerek ikinci dünya savaşında gerek öncesinde ve sonrasında, her zaman ilişki içerisinde olmuş ve onların uyguladığı siyasi, ekonomik ve kültürel politikalarının tesiri altında kalmıştır.

Türkiye’nin Almanya’da uygulanan Nazizm politikasından etkilenmedikleri kimi kaynaklarda yer alsa da özellikle Cevat Rifat Atilhan ve Nihal Atsız’ın başlatmış olduğu antisemit yaklaşımlar tam tersi olduğunu gösterir. Fakat şöyle bir ayrım söz konusudur; Almanya’da Almanlaşmış Yahudiler öldürülürken, Türkiye’de tam tersi, amaç Yahudileri Türkleştirmek olmuştur ve asla bir soykırım söz konusu olmamıştır.

Türkçe konuş kampanyası 1934 yılının Mayıs ayında İzmir’de başladı. “İzmir Halkevi gençlere bu konuda destek verdi. İzmir gençliği “bu topraklarda Türk harsının ve Türk sesinin daima her şeyden üstün olması, yabancı harsların Türkiye’de işi olmaması” ilkesine sahip, gençler üstlerinde “Yurttaş Türk isen Türkçe konuş...”, “Türk’ü seven onu sayar. Türkçe konuşunuz.” , “Türkçeden başka dille konuşmak Türk’ü incitir.” ,”Türkçe konuş, senin milliyetinden şüphe edilmesin...”, “Türk olup da Türkçe konuşmayanlar, Türklüğe hakaret etmiş olurlar.” yazılı kartları Türkçe konuşmayan kişilere dağıtarak onları Türkçe konuşmaya davet ettiler.”²⁵

Yahudilerin Trakya’dan gönderilmesini hedefleyen bu olaylarda, Türkleşme uygulamaları kapsamında Türkçe konuşmaları istenen Yahudilerin, Türkçe konuşmadıkları sebebiyle evlerine, işyerlerine yönelik yağmalama hareketleri görülmüştür. Nihal Atsız’ın çıkardığı *Orhun* dergisi ve Cevat Rifat Atilhan’ın çıkardığı *Milli İnkılap* dergilerinde Yahudilere yönelik Türkçe konuşmadıkları ve ticari faaliyetlere hakim olmaları temaları antisemit bir şekilde işlenerek, halkı kışkırtmaya çalıştıkları bazı kaynaklarda yer almıştır.

²⁵ Bali, a.g.e., s.245.

Trakya'daki Yahudi yerleşim merkezlerine yapılan saldırıların meydana gelmesine yol açan kıvılcım İskan Kanunu idi.²⁶ Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan Kürtleri yoğun bir şekilde yaşadıkları bu bölgeden çıkarıp başka bölgelere yerleştirmek amacını güden 2510 sayılı İskan Kanunu, 14 Haziran 1934 tarihinde TBMM'de kabul edildi.²⁷

Tekirdağ, Edirne, Kırklareli ve Çanakkale'de Yahudilere ait işyerleri, dükkanları ve evleri yağmalanmıştır. Bunun üzerine Yahudiler bulundukları şehirleri bırakarak İstanbul'a kaçmışlardır.

Hükümetin geç de olsa duruma el koymasıyla olaylar kontrol altına alınmış, tahrikçiler ve elebaşları yakalanmıştır.

BCA.'da bulunan 1936 tarihli belgede Yahudileri küçük düşürücü resimleri bulunan kartpostalların satışları men edilerek toplattırılması ve yurda sokulmasının yasak edilmesiyle ilgili şunlar yer alır:

“Hususi menfaatler temini maksadıyla tertip ve tab ettirilerek Türkiye'ye sokulan veya Türkiye'de basılan Yahudileri tezyif edici resimleri havi kartpostalların, Matbuat Kanununun 51. Maddesi hükmüne göre satıştan men edilerek toplattırılması ve Türkiye'ye sokulmasının yasak edilmesi; Dahiliye Vekilliğinin 15/6/936 tarih ve 861 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 19/6/936 'da onanmıştır.”²⁸

Her ne kadar Türkiye Yahudileri kendilerini Siyonist olarak görmeseler de bu olaylardan sonra Türkiye'deki bir kısım Yahudilerde Siyonist duygular canlanmıştır. Siyonist Yahudiler faaliyetlerini açıkça yapamamaları da gizlice bu faaliyetleri yürütmüşlerdir. Tabi bu Siyonist faaliyetlere azınlıkları Türkleşme siyasetinin de büyük rolü vardır. Trakya kentlerinden İstanbul'a kaçan Yahudilerin birçoğu Filistin'e göç etmişlerdir. 1934 yılında 521, 1935 yılında 764 Yahudi Filistin'e göç etti.²⁹

Nihal Atsız her ne kadar Yahudilerle ilgili olumsuz fikirler öne sürse de onların ülkülerini ve mücadelelerini de övmekten geri kalmamıştır. Ötügen

²⁶ Bali, *a.g.e.*, s.246.

²⁷ Düstur, 3. Tertip, Cilt 15, s. 1156-1175.

²⁸ BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 66/53/7, (19 Haziran 1936).

²⁹ Bali, *a.g.e.*, s.262.

dergisinin 26 Temmuz 1972 yılında yayınlanan 74. Sayısında bulunan “Milli Siyaset” adlı makalesinde Atsız, Arap-İsrail savaşı hakkında şunları dile getirmiştir:

“Yüzyıllar boyunca tutsaklık hayatı yaşadıkları için cesareten nasibi kalmamış, geri ve bu bakımdan iptidaî Arapları bugün hatırı sayılır bir kuvvet haline getiren şey Filistin davasındaki tutumları ve Yahudi düşmanlığıdır. Araplar İsrail’le üç defa çarpışıp yenildiler. Hele son yenilişleri pek yüz kızartıcı oldu. Buna rağmen inançları sarsılmadığı için yarın, büyük hamleler yapabilecek kudreti kendilerinde buluyorlar ve hazırlanıyorlar. İsrail de aynı durumdadır, iki bin yıllık tarihi haklara dayanarak yüzde yüz Arapların oturduğu toprakları işgal edip geri vermemekte direniyor. Oraları da devletine ekleyip yarın için on milyonluk bir İsrail devleti kurmak gayreti ve ülküsü içindeler. Bir batı Avrupa devleti niteliğinde olan İsrail’in on milyon nüfusa sahip olması Arap dünyasına karşı kendisini savunacak esaslı bir gücü elde etmesi ve geleceğini teminat altına alması demektir Türkiye, Atatürk’ün ölümünden beri pasif bir devlet siyaseti gütmektedir (1992d, s. 54).”

Atsız, “Kızılma” isimli makalesinde ise yine Yahudilerin ülkü anlayışıyla ilgili şunları dile getirmiştir:

“Yahudiler de, ülkü sahibi olmanın ikinci bir ibret verici örneğidir. Korkaklığı atasözü haline gelen bu millet, bugün, bir millî ülkünün ardında, herhangi bir millet kadar cesaretle çarpışıyor. Millî kahramanlar yetiştiriyor ve bu millî kahramanlar, idama mahkûm edildikleri ve bağışlanma dileğinde bulunsalarsa ölümden kurtulacakları halde, İngiltere’den af dilemeyerek milletlerine şeref vermek suretiyle ölüyorlar. Bu millî ülkü sayesinde, Filistin’deki yarım milyon Yahudi, yalnız Araplarla değil, koca İngiltere ile savaşı göze alıyor, Amerika’ya meydan okuyor. Millî ülküye yapışmak sayesinde Yahudiler o kadar kuvvetlenmişlerdir ki, bugün İngiltere İmparatorluğu onlara karşı bir şey yapamıyor. Tebaasından bir tek kişinin hapse atılmasını savaş sebebi sayan İngiltere, bugün, İngiliz askerlerinin öldürülmesine, İngiliz subaylarının kaçırılıp dayak atılarak horlanmasına, masum İngiliz çavuşlarının Yahudiler tarafından canice asılmasına ses çıkaramıyor. Bütün bunların en önemli sebebi Arapların ve Yahudilerin olağan üstü kuvvetli olmasıdır. Bu kuvvet maddî değil, manevîdir. Yani ülkü kuvvetidir. Kızılma ülküsüne "tehlikeli maceracılık" diyenler, bugünkü Araplar ile Yahudilere bakıp düşünmelidirler. Hele

Yahudiler 2000 yıl önce kaybettikleri vatanlarını yeniden ele geçirmek ve yalnız kitaplarda kalmış olan İbranî dilini diriltip bir konuşma dili haline getirmek uğrunda çalışmaları ile dünyaya örnek olmuşlardır (1992c, s. 93). ”

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’nde (BCA.) yer alan belgede Türkiye’nin laikleştirilmesi ve Türk Trakya Yahudilerinin durumu ile ilgili Selanik’te çıkan “Le progres” adlı gazetede yazılar yayınlanmıştır.³⁰

Bunların dışında Atatürk’ün vefat etmesi Yahudileri tedirgin etti. Çünkü Yahudilerin Atatürk ile ilişkileri iyi idi.

Devlet Arşivinde Bulunan Belgelere Göre Türkiye’ye Gelen Alman Yahudilerin Yerleştirildikleri Kurumlar:

Alman Yahudilerin İkinci Dünya Savaşı’ndan kaçarak Türkiye’ye sığınmaları modern anlamda üniversitelerin kurulmasında rol oynamıştır.

II. dünya savaşının patlak vermesiyle beraber Nazi zulmünden kaçan 58 Alman bilim adamının Türkiye’ye gelmesine izin verildi.

İkinci dünya savaşından kaçıp Türkiye’ye sığınan alman Yahudilerle ilgili BCA. ‘dan ulaşılan belgelere göre, bu Yahudiler ülkenin çeşitli kurumlarına yerleştirilmiş ve çalışmalarına izin verilmiştir:

- Alman uyruklu Yahudilerden Prof. Karl Süsseim’in İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türkiyat Enstitüsü’nde çalışmasına izin verilmesi.³¹
- Ankara Konservatuarı piyano öğretmeni Alman Yahudilerden Walter Schlossinger’in sözleşmesi bitene kadar, anne ve babasının yurdumuza gelmesine izin verilmesi.³²
- Türk Philips şirketinde çalışmakta olan Alman Yahudilerden Herman Levi’nin çalışma süresinin uzatılması.³³
- Alman Yahudilerden B.Paul Kaufman’ın İzmir kağıt fabrikası kazan tesisatı montajında çalıştırılmak üzere Türkiye’ye gelmesi.³⁴

³⁰ BCA., 30-10-0-0/Muamelat Genel Müdürlüğü, 110/736/9, (11 Temmuz 1940).

³¹ BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 90/26/20,(19 Mart 1940).

³² BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 88/90/3,(13 Ağustos 1939).

³³ BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 87/57/11,(20 Haziran 1939).

³⁴ BCA., 30-18-1-2/ Karalar Daire Başkanlığı, 87/46/18, (25 Mayıs 1939).

- Alman Yahudilerden Helmut Wolf'un Turhal şeker fabrikasında uzman olarak çalıştırılmasına izin verilmesi.³⁵
- İstanbul Üniversitesi Tıp fakültesinde Alman Yahudilerden Klera Krouse'nin çalıştırılması.³⁶
- Alman Yahudilerden Dr. Siegfried'in, Kızılay'a ait gaz maske fabrikasında çalıştırılmak üzere Türkiye'de oturmasına izin verilmesi.³⁷
- Alman Yahudilerden Dr. Robert Heblun'un İzmir'deki Türkiye yağ ve mamulâtı sanayi limited şirketinde kimyager olarak çalışması için 6 ay müddetle Türkiye'ye gelip oturmasına izin verilmesi.³⁸
- İstanbul Üniversitesi kadın ve doğum kliniği laboratuvarı asistanı Alman Yahudilerden Dr. Verner Laquesir'in Braslav'da oturan annesinin sözleşme müddeti sonuna kadar Türkiye'ye gelerek oturmaları.³⁹
- Denizbank muhasebesinde çalışmakta olan Alman Yahudilerden Konrad Engelman'ın Berlin'de oturan annesi ile kız kardeşinin sözleşme müddeti sonuna kadar Türkiye'ye gelerek oturmaları.⁴⁰
- Etibank'ın makine tesislerinde çalıştırılan Alman Yahudilerden Otto Solomon'un çalışma süresinin 1 yıl uzatılması.⁴¹
- Alman Yahudilerden Walter Mondl'in Uşak ve Alpullu şeker fabrikalarında uzman olarak 1 yıl çalıştırılması.⁴²

Bunların dışında BCA.'da yer alan belgeye göre Almanya'da bulunan Türk tebaası Yahudilerin Türkiye'ye dönme işleriyle ilgili belgede şunlar yer alır:

“Almanya Büyükelçiliği vekaletimize müracaatla işgal altında bulunan Hollanda, Belçika ve Fransa arazisindeki ecnebi Yahudilerin türlü vesilelerle tespit edildiği veçhile Almanya aleyhinde çalışmakta olduklarından bahsile Reich Hükümetinin bu meşgul arazide ikamet eden Yahudi ırkına mensup bilcümle yabancı devletler tebaasını, 1 Son kanun 1943 de tahliyeye karar verdiğini bu karardan başka

³⁵ BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 86/40/1, (11 Mayıs 1939).

³⁶ BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 86/33/9, (17 Nisan 1939).

³⁷ BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 86/25/16, (25 Mart 1939).

³⁸ BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 86/20/10, (08 Mart 1939).

³⁹ B.CA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 86/19/10, (06 Mart 1939).

⁴⁰ BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 86/19/7, (06 Mart 1939).

⁴¹ BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 85/117/1, (23 Ocak 1939).

⁴² BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 85/118/3, (28 Ocak 1939).

devletlere henüz haber verilmiş olmayıp yalnız oradaki Yahudi tebaamızın vaktinde işlerini tasfiye ederek kendiliklerinden memleketlerine mevzu bahis tarihinden evvel dönmelerini temin için ve sırf Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine bir cemile olmak üzere, daha evvelden keyfiyeti ihbar ettiklerini, bu Yahudiler anılan tarihe kadar çıkmadıkları takdirde 1 Son kanun 1943 de umum meyanında mecburi tahliye tabi tutulacaklarını, Reich Hükümetinin bu tedbiri askeri sebeplerden dolayı ittihaz ettiğini ve yalnız bunun Türk tebaasına münhasır olmayıp bilcümle ecnebi devletler Yahudi tebaalarına şamil bulunduğunu şifahen tebliğ ederek tarafımızdan gereken tedbirlerin ittihazile bu hususta alakadar Elçilik ve Konsolosluklarımıza tebligat yapılmasını iltimas eylemiştir.

Almanya Sefareti tebligatına ilave olarak Musevi ırkından olan tebaamızın anılan meşgul araziye ter ettikleri takdirde muntazam pasaportla müracaatları ve memleketlerine avdet edeceklerini beyan etmeleri üzerine kendilerine derhal vize verilerek Alman arazisinden geçişlerinde mümkün olan kolaylıkların da gösterileceğini ifade etmiştir.”⁴³

BCA.’da bulunan 25.02.1940 tarihli belgede ise Türk vatandaşlarından olup kanunen durumları uygun olan Yahudilerin memleketimize gelmelerine engel olunmamasıyla ilgili şu bilgiler yer alır:

“Türk vatandaşlarından olup muntazam ve kanunen muteber vesaikle seyahat eden Yahudilerin memleketimize gelmelerine mümanaat olunmaması için U. Müfettişliklerle Vilayetlere talimat verilmiştir.”⁴⁴

Arşivde yer alan belgelerden de görüldüğü üzere T.C. hükümeti her daim ülkemize gelmek isteyen Yahudilere kapılarını sonuna kadar açmış ve onlara yardım etmiş, sahip çıkmıştır.

2.3.1. Trakya Olayları ile İlgili Yapılan Mülakat Sorularına Milas Yahudilerinin Verdiği Cevaplar

SORU: *Türkiye’de 1934’te yaşanan Trakya olayları olarak tarih sayfalarına giren bir olay vardır. Siz veya aileniz bu olaylardan nasıl etkilendiniz?*

⁴³ BCA., 30-10-0-0/ Muamelat Genel Müdürlüğü, 232/562/20, (20 Ekim 1942).

⁴⁴ BCA., 30-10-0-0/ Muamelat Genel Müdürlüğü, 110/736/7, (25 Şubat 1940).

Trakya olayları orada yaşayan Yahudileri derinden etkilemiştir. Yapılan mülakat çalışması ve görüşmelere göre o dönemde Milas'ta yaşayan Yahudiler bu olayı duyduklarını ancak etkilenmediklerini dile getirmişlerdir.

Bu çalışma doğrultusunda mülakat çalışmasına katılan Binyamin Roditi şunları dile getirmiştir: “Bu tarihte henüz doğmamıştım. Fakat yıllarca büyüklerden dinlediklerimizden ve şahsi araştırmalarım doğrultusunda gelişen olayların hükümetin politikaları ile Trakya'da yaşamış Yahudi aileleri tehdit ve zorlama ile bölgeden uzaklaştırma hedeflenmiştir.”

Mülakata katılan başka bir isim Ersel Siyman ise “Trakya olayları Trakya bölgesinde olan bir olaydı. Biz Ege'de oturanlar bu olaydan etkilenmedik ama o devirde yaşayanlarda mutlaka bir tedirginlik yaratmıştır.” diyerek Trakya olaylarından birebir etkilenmeseler de yaşanan olumsuz atmosferden kaynaklı kendilerini güvende hissetmediklerini söyleyebiliriz.

Trakya'da yaşanan bu olumsuz olayların Milas'ta etkisinin olmadığını normal hayatlarını sürdürmeye devam ettiklerini söyleyebiliriz.

2.4. Struma Olayı (1941)

II. Dünya Savaşı sırasında Nazi zulmünden kaçan Yahudileri Filistin'e götürmek üzere Romanya'dan yola çıkan Struma gemisinin İstanbul açıklarında bir Sovyet denizaltısı tarafından batırılmasıdır olayıdır.

Türkiye karasularını kullanarak Filistin'e kaçmayı planlayan Romanyalı zenginlerden ve entelektüellerden oluşan büyük bir Yahudi grubu birleştirdikleri para ile Struma isimli 1830 model bir motora sahip, 46 metrelik kömür gemisini kiraladılar. 2 Aralık 1941'de Romanya'nın Köstence limanından yaklaşık 790 yolcu ve 10 mürettebatla kalkan Struma'nın motoru İstanbul'a ulaşmadan açık denizde arızalandı. Almanya'nın İstanbul büyükelçisi gemide salgın hastalık olduğu ihbarında bulundu ve Almanya tarafından yolcuların karaya çıkarılmaması konusunda baskı yapıldı. O dönemde Filistin'e Yahudi göçünü kısıtlayan İngiltere'nin de baskısıyla ne geminin yola devam etmesine ne de yolcuların karaya çıkmasına izin verildi. Almanya ile müttefik olan Romanya gemiyi geri kabul etmedi. 9 hafta boyunca kıyıda demirli vaziyette bekleyen gemiye Kızılay ve İstanbul'daki Yahudi toplumu tarafından yardım malzemeleri ulaştırıldı. 23 Şubat 1942'de Türk hükümeti,

motoru halen çalışmayan gemiyi Karadeniz'de Şile açıklarına çekti. Gece boyunca sürüklenen gemi, 24 Şubat sabahı büyük bir patlamanın ardından battı. 103' ü çocuk olmak üzere 768 kişi öldü. 1960'larda Sovyet arşivlerinden çıkan belgeler ışığında Struma'nın Sovyet denizaltısı Shch-213 tarafından torpido ile vurularak battığı anlaşıldı.

Türk basınında bu olayla ilgili şu sözler yer aldı:

“Panama vapuru bugünkü dünya felaketinin acı bir levhasını karşımıza getirmiş, dikmiştir. Bu vapurun ne gelmesinde, ne gitmesinde hiçbir mesuliyet ve alakamız olmadığı halde sırf insani hislerle elden gelen müsamaha ve yardımı gösterdik.

Vapurda bulunanlar bugün yeni bir yurdun malı olmuş mevkiindedirler. Bunların bundan sonraki akıbetine ait bütün mesuliyet, gidecekleri yurdun mukadderatına hakim bulunanlara aittir. Vaziyetin icabına göre, kırtasi muameleleri hızlaştıran bu adamların çilesine bir nihayet vermek ve akıbetlerini sağlama bağlamak onlara düşer”⁴⁵

T.C. devleti İkinci Dünya savaşının vermiş olduğu bir sıkıntının içinde idi. Savaşa fiilen katılmasa da diğer devletlerle olan ilişkisini dengede tutmak zorunda idi. Struma olayında, Türkiye'nin gemiye yardım etmemesiyle ilgili diğer devletlerin yoğun baskıları vardı. Türkiye bu baskılara rağmen gemideki insanlara zorunlu ihtiyaçlarını karşılaması için Kızılay'ı görevlendirmiş fakat ne yazık ki diğer devletlerle olan ilişkisini dengede tutmak için gemideki kişileri ülkeye alamamıştır. Burada Yahudi karşıtlığı veya düşmanlığı söz konusu dahi değildir.

2.4.1. Struma Olayı ile İlgili Yapılan Mülakat Sorularına Milas Yahudilerinin Verdiği Cevaplar

SORU: 1941'de yaşanan Struma olayını duyduunuz mu? Bununla ilgili herhangi bir şey yaşadınız mı?

Tarih sayfalarında bir trajedi olarak yaşanan bu üzücü olayı Milas'ta yaşayan Yahudiler, yaptığımız anket sonuçlarına göre olayı bildikleri fakat bununla ilgili

⁴⁵ Vatan. (07,02,1942). Panama vapurunun tamirâtı tamamlanıyor.

herhangi bir zarar görmediklerini dile getirmişlerdir. Yaşanılan bu talihsiz olayla ilgili dönemin yöneticilerini sorumlu tutmuşlar ve sitemlerini dile getirmişlerdir.

Anket çalışmasına katılan David Levi bu olayla ilgili şunları ifade etmiştir: “Struma olayına benzer pek çok olaylar oldu bu yalnızca bir tanesi... Kısaca korkak hükümetlerin ve kişilerin karşından baktıkları hazin bir tablo.”

Bu konu ile ilgili Binyamin Roditi şunları söylemiştir:” Olay bir tarihsel faciadır. Eski, arızalı ve içinde binlerce insan olan, İsrail’e göç etmek için boğazlardan geçerek Ata topraklarına (Almanlardan kaçarak) ulaşmak isteyen bir kısım Yahudi ve ailelerine izin verilmemiş, geçici ikamet dahi sağlanmamış. Gemi Karadeniz açıklarında kaderine terk edilmiş ve Alman denizaltısı tarafından batırılmıştır. Bu gün milyonlara kucak açan Türk Devleti, geçmişte bu konuda çok hatalı davranmıştır.”

Hayim Akyüz : “Olayı duydum, ailemiz Bodrumda yaşadığından bu olayla ilgili herhangi bir olumsuzluk yaşamadık.”

2.5. Yirmi Kura İhtiyatların Silah Altına Alınmaları (1941)

“Yirmi Kura İhtiyatlar” olarak da bilinen bu olay daha önce askerlik yapmış olmasına rağmen yaşı yirmi ile kırk beş yaş arasındaki gayrimüslimlerin 1941 ‘in Mayıs ayında yeniden askere alınması anlamına geliyordu. Silah ve üniforma verilmeyen bu askerler nafia askeri olarak, yol yapımı ve inşaatlarda çalıştırılacaktı. Türkiye’nin II. Dünya savaşı yıllarında halkı yirmi sınıfa ayırıp askere gitmeye mecbur bırakmasıydı. Yirmi sınıf askerinin tamamı gayrimüslimdi. Alınan bu kararın tek amacı vardı; gayrimüslimlerin ticaret yapmalarına engel olmak.⁴⁶ 1942’de sona eren bu durum on dört ay sürmüştür.

2.5.1. Yirmi Kura İhtiyatları Kanunu İle İlgili Mülakat Sorularına Milas Yahudilerinin Verdiği Cevaplar

SORU: *1941’de Yirmi kura ihtiyatlarının silah altına alınmaları kanunu çıkarılmıştır. Ailenizden biri bu kanun kapsamında silah altına alındı mı? Bununla ilgili anlatmak istediğiniz şeyler var mı?*

⁴⁶ Bensiyon Pinto(Türk Musevi Cemaati Onursal Başkanı), *Anlatmasam Olmazdı Geniş Toplumda Yahudi Olmak*, İstanbul: Doğan Yayınevi, 2008, s.32.

Milas'ta yaşayan Yahudilerle ilgili yapılan mülakat çalışmalarında yalnızca üç kişi babalarının bu kanun doğrultusunda askere gittiğini dile getirmiştir. Çoğunluk bu olaydan etkilenmediklerini ve bilmediklerini söylemiş olup, birkaç kişi soruyu pas geçip, cevaplamamıştır.

Marko (Jak) Müsafir : “Babamı o tarihte askere aldılar. Yol ve inşaat yapımında çalıştırdılar.”

Ester Şen babasının bu konuyla askere alındığını söylemiştir.

Binyamin Roditi: “Babam, dedem, annemin dayısı 1941 yılı yirmi kura ihtiyatlarına alınmış kişilerdi. Her birinin toplam askerlik süresi üç yıldan fazla sürmüştür. Azınlıklara güvenilmediğinden askerde silah deposu nöbetini sopa ile tutturmuşlardır.”

2.6. Varlık Vergisi Kanunu (1942)

1942’de Şükrü Saraçoğlu hükümeti tarafından çıkarılan bu kanunun amacı; savaş yıllarının ekonomik sıkıntılarını gidermek ve acil askeri masrafları karşılamaktır. Savaş koşullarından elde edilen haksız kazancı vergilendirmek amacıyla bazı vatandaşlardan varlık vergisi alınacağı açıklanmıştır.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’nde bulunan 4305 sayılı kanunda varlık vergisi mükelleflerinin tahsilat sırasında tabi tutulacakları muamele ve tatbikat hususunda uygulanacak esaslar maddeler şeklinde belirtilmiştir:

1. “İlk on beş gün içinde borcunu ödeyerek vergi ile ilişkileri kalmayan mükelleflere, işlerini devam ettirebilmek için bankalar ve müesseseler tarafından kolaylık gösterilmesi yerinde olur.
2. İlk on beş günü takip eden ve birincisinde yüzde bir, ikincisinde yüzde iki zamlı verginin tahsili icap eden iki haftalık devre, cezalı munzam bir müddet olarak telakki edilebileceği cihetle bu devrede tahsili emval kanununun tatbiki caiz olmakla beraber bu selahiyetin mümkün olduğu kadar kullanılmaması ve münhasıran bu devrede mallarını kaçırma ihtimali çok kuvvetli olan şüpheli eşhasa karşı o yoldan takibat icrası kanunun ruhuna uygun olur.

3. Gerek ilk on beş günlük gerek onu takip eden iki haftalık müddet içinde vergi borcunu kısmen veya tamamen ödemeyenler hakkında tahsili emval kanunu hükümlerine göre takibat yapılması zaruridir. Ancak takibat icrasında borçlu mükelleflerin iki grup dahilinde mutaala edilmesi ve aşağıdaki noktaların göz önünde tutulması icap eder:

✓ Vergi borcunun en az yarısını ödeyen mükelleflerden mallarını saklamak veya kaçırmak ihtimali olanlar hakkında derhal takibata geçilir. Böyle bir ihtimali mevcut olmayanlar hakkında ise Maliye Vekâletince veya Vekâletçe verilecek talimata göre mahallerince takdir olunacak lüzum ve icaplara göre mükelleflerden teminat alınmak sureti ile veya bakiye borçlarını satış ve kazançlarından ödeyebileceklerine kanaat getirenler hakkında teminata lüzum olmaksızın icra-i takibatın altı ayı geçmemek üzere geri bırakılması ve çalışma mecburiyetinin tehiri muvafık olur.

✓ Vergi borcunu hiç ödemeyen veya yarısından çok az miktarını ödemiş olanlar hakkında tahsili emval kanunu derhal tatbik edilecektir. Ancak sayısı binlere varabilecek bir çok mükellefler hakkında aynı zamanda takibata girişmenin müşkülâtı ve bunların mallarını aynı günlerde satmanın tevlit edebileceği buhranı önlemek üzere vergisi en yüksek olan veya en çok hatırı sayılanlardan başlamak üzere takibatın sıraya konulması ve tedrici surette tatbiki lazım gelir.

✓ Gerek a gerek b fıkralarında yazılı olanlardan mesela mahalle bakkalları gibi mahdud ve basit ticaretle meşgul mükelleflerle seyyar ve müstahdemler hakkında takibata girişmeden önce Vekâletin müsaadesi alınmalıdır.

4. Tatbikatta karşılaşılabacak zorluklar için her halde Vekaletten talimat istemeyi temin suretiyle merkezle mülhakat arasında devamlı bir temas tesisi ve bu kararname hükümlerine göre takdire bırakılan hususatta mal memurlarının mahallinin en büyük idare amiriyle mutabık kalmasının temini muvafık olur.”⁴⁷

Türk hükümeti, varlık vergisi ile 465.384.820 lira toplamayı amaçlamış; bunun %74,11’i toplanabilmiş; bu miktarın da %53’ünü gayrimüslimler, %36,5’ini Türkler ve %10,5’ini yabancı uyruklular ödemişti.⁴⁸

⁴⁷ BCA., 30-18-1-2/ Kararlar Daire Başkanlığı, 100/110/17, (07 Ocak 1943).

⁴⁸ Faik Ökte, *Varlık Vergisi Faciası*, İstanbul: Nebioğlu Yayınları, 1951, s. 81.

BCA.’daki 17.03.1943 tarihinde İstanbul’daki İngiliz Ticaret Odası tarafından yayınlanan aylık mecmuada çıkan “Yıllık Rapor” başlıklı belgede varlık vergisi ile ilgili şunlar yer alır:

“Herhangi bir fevkalade vaziyeti karşılamak üzere munzam bir vergi ihdasına hiç kimse itiraz edemez, fakat mükelleflere vergi tahmil edilirken hiçbir sabit vahidi kıyasi gözetilmemiştir. Bu kanun, mükelleflere temyiz hakkı vermemekte ve icapları ifa edilmediği takdirde de mükelleflerin şiddetle cezalandırılmalarını, hatta mecburi ameleliğe alınmalarını iltizam eylemektedir. Sermaye üzerine konulmuş çok ağır bir vergiden başka bir şey olmayan bu verginin yalnız münferit tacirlerin değil, aynı zamanda bütün piyasanın istikrarını haleldar ettiğini tebarüz ettirmek lüzumunu hissetmekteyiz. Bu vaziyet karşısında Birleşik Krallık’ taki; ihracatların yeni teklifleri nazarı itibara alırken en geniş manasında ihtiyatlı bir hareket serbestisini muhafaza etmeleri iktiza etmektedir.”⁴⁹

Varlık vergisiyle ilgili bu yazıda verginin olağanüstü koşullardaki eksikleri gidermek için konulmuş bir vergi olabileceğini fakat bu verginin alınırken mükelleflerin durumlarının da gözetilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Bu verginin sadece ticaretle uğraşanları değil bütün piyasa değerlerini alt üst ettiğini, bununla beraber Birleşik krallıkla yapılacak ihracatın da bu durumdan etkileneceği ifade edilmiştir.

“Bu verginin muhatapları daha çok ticaretle uğraşanlar, büyük çiftlik sahipleri ve emlak sahipleridir. Vergi yükünü en çok parayı kazanan tüccarlar olduğu için tabii olarak onlar taşımıştır. Han, hamam ve apartmanlarından 2500 liradan fazla gelir sağlayanlar, emlak sahibi olarak vergi ödemekle yükümlü tutuldu.”⁵⁰

Varlık vergisinin tespiti ve ilanı için on beş gün, tahsili içinde aynı süre tanınarak, normal tahsilât müddetini takip eden ilk haftada %1, ikinci haftada ise %2 cezalı tahsilât yapılması şart koşuldu.⁵¹ Kanuna göre vergisini ödemeyenler toplama kampına alınacaklardı. Bu kampa alınan kişiler buradaki iş durumlarına göre amele

⁴⁹ BCA., 30-10-0-0/ Muamelat Genel Müdürlüğü, 85/560/19, (17 Mart 1943).

⁵⁰ Muhammet Güçlü, “Varlık Vergisi ve İzmir Uygulaması”, *Tarih İncelemeleri Dergisi, Cilt/VIII*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir 1993, s. 58.

⁵¹ Güçlü, *a.g.m.*, s. 159.

taburunda çalışacaklardı. Bu müeyyideler hem işçi tedarikini, hem de para tahsilini kolaylaştırıcı yollar olarak görüldü.⁵²

Geniş ölçüde Yahudileri de etkileyen bu politika onları bir hayli zora sokmuştur. Bu veriyi ödeyebilmek için ev ve iş yerlerini satanlar olmuştur Avner Levi'ye göre:” bu vergi tüm azınlıkları Rum, Ermeni, Yahudi yani gayrimüslimleri sosyal ve siyasi açıdan ezme amacı taşımakta idi.⁵³

Türk Musevi cemaati onursal başkanı Bensiyon Pinto “ANLATMAZZSAM OLMAZDI *Geniş Toplumda Yahudi Olmak*” adlı anı türünde kaleme aldığı eserinde çocuk yaştaki yaşadıklarını şu şekilde dile getirmiştir:

“Dedemin Menda Kohen Apartmanı’ndaki hissesi yüzde elliydi. Apartman üç katlıydı. Büyükbabamın evindeki gibi kıymetli eşyalarımız da yoktu. Bu vergi çıkınca herkes gibi bizde korkmaya başladık. Evde büyük bir telaş vardı. Kim ne verecek? Nasıl verecek? Verebilecek mi? Veremezse ne olacak? Hayat, yatağında akan su gibi normal seyrinde giderken, birdenbire her şey alt üst olmuştu ve insanlar bambaşka şeyler düşünmeye başlamıştı.

1943 yılında Varlık Vergisi bir sabah bizim de kapımızı çaldı. Daha doğrusu Mendaların kapısını... Onlarda kahvaltıda idik. Madam Menda çok güzel çörek yapar, bizi de mutlaka çağırırdı. Çocukluk tuhaftır, komşuda pişen her zaman evdekinden daha lezzetli gelir. Masaya oturmuş çörek yiyordum. Ufak tefek bir çocuk olduğum için de ayaklarım sandalyeden sallanıyordu. Maliyeden gelen iki adam salonun ortasına yürüdü. Adamlardan biri Mösyö Menda’ya dönerek “Yahudi, sen bu parayı niye ödemiyorsun?” diye sordu. “Yahudi!” Ayaklarımı sallamayı kestim. Ağzımdaki lokmayı yutamadan öylece kalakaldım. İlk defa birinin diğerine “Yahudi” diye seslendiğine şahit oluyordum. Acaba Yahudi olmak kötü bir şey miydi? Bir suç muydu? Neden bu kadar öfkeliydi bu adam? Yahudi olmanın ne farkı vardı? Bu soruların cevapları kimdeydi? Kime sorabilirdim? Birden içim rahatladı. Tabi ki babama sorabilirdim. Hele askerden bir dönsün, nasıl olsa bütün soruların cevaplarını verirdi. Menda, İstanbul’da yaşayan neredeyse tüm Yahudilerin sahip olduğu o hoş aksanla cevap verdi:

⁵² Ulus, 12 ikinci teşrin 1942.

⁵³ Çolak, a.g.e., s.68-69

“Yok bende para, nasıl öderim bu parayı?”

Adam büyük bir soğukkanlılıkla konuştu:

“ O zaman bu evi satışa çıkaracağız. Bazı eşyayı da alacağız. Evden alınan para, senin vergi borcunu öder.”

İnanılır gibi değildi. Zavallı Menda'nın iyi kötü başını sokacak bu evi, bir de diğer dairesinden aldığı kira vardı. Başka geçim kaynağı yoktu. Şimdi hem evi gidiyordu elinden, hem de parası. Nasıl, neyle geçinecekti? Adam bir takım kağıtlara bir şeyler yazdı, sonra yazdıklarından birini Menda'ya uzattı: “ İmzala bakalım şurayı!”

Zavallı Mösyö Menda gözleri dolu dolu, titreyen elleriyle adamın gösterdiği yeri imzaladı. Ne hissettiğini Allah bilir; ama bu konuda bir daha asla konuşmadı. Hem de ölene kadar... Adam kâğıtları aldı, çantasına yerleştirdi, sonra bize doğru dönerek, “ Haydi toplayın bakalım” dedi. Neyi toplayacaktık acaba? Ben o sırada masadan kalkmış annemin yanına gelmiş, eteğine sımsıkı sarılmıştım. Diğer adam anneme döndü: “Kenara çekil Madam.”

Sonra tuttuğu gibi yerdeki halıyı ayaklarımızın altından çekti. Annem çabuk davranıp kenara çekilmişti. Bense o kadar hızlı davranamadığım için halının kaymasıyla birlikte yere düştüm. O kadar kızgındım ki düşer düşmez kalktım ve hiç ağlamadım. Hâlbuki başımı fena vurmuştum. Canım çok yanmıştı. Benim yerime annemin kucağındaki Daryo (kardeşi) ağlamaya başladı. Adamlar bundan sonraki sürecin nasıl işleyeceğini anlatıp halıyı alıp gitti. Aradan birkaç gün geçtiğinde, bizimde vergi borcumuzun olduğunu, babamı Aşkale'ye çalışma kamplarına göndereceklerini öğrendik. Hâlbuki babam yirmi sınıfla askere alınmıştı. Bunu yetkililere bildirince, babamın cezasını önceden çektiğine hükmederek bizim vergi borcumuzu sildiler. Bu iyi bir şey miydi, değil miydi, buna sevinmeli miydik bilmiyorum.

Bu hala aklımın almadığı bir iştir. Bir devlet, durup dururken nasıl ve neden kendi vatandaşına ayrımcılık yapar? Aynı havayı solumuş, sevinçlerde beraber güllüp acılarda beraber ağlamış insanların hayatı nasıl alt üst edilebilir? Bu karar geniş topluma da bazı gerçekleri gösterme açısından acı sonuçlar doğurdu. Çocuklarımıza kötü örnek oldu ve her şeyden önemlisi, yanlış bir karar olduğu anlaşılıp geri

dönülmüş olsa da tarihimizi lekeledi. Yine de Yahudi tophumu bunu geçmişinin bir köşesine koydu ve yaşanmamış olarak görmeyi tercih etti. Sürekli hatırlatarak yaşamayı seçmedi. Kötülükten kimseye yarar gelmez. Tarihi okur ve öğreniriz ama her zaman güzel şeyleri yazmaz. Hayatı buna göre planlamanın ve dünya görüşünü buna göre belirlemenin kimseye bir faydası olamaz.”⁵⁴

Varlık vergisiyle ilgili yaşanan süreçle ilgili anılarını dile getiren Bensiyon Pinto Aşkale kampına gidenlerle ilgili şunları da eklemiştir:

“Birkaç yıl sonra duyuldu ki Aşkale’ye gönderilen sivillere halk çok iyi davranmış. Hastalara bakmış, bazılarına yemek vermiş ve elinden geleni yapmaya hazır olduğunu her fırsatta söylemiş. Bu da ne olursa olsun insanlığın var olduğunu ve kişinin hayata güvenmesi gerektiğini öğretiyordu.”⁵⁵

Muğla vilayeti ve ilçelerinde varlık vergisinin tesirleri ile ilgili, haftalık çıkan dönemin gazetesi “**Halk**”ın 1714 sayılı baskısında şu satırlar yer almıştır:

“Varlık vergisi vilayet içinde ne tesir yaptı? Piyasada tesiri oldu mu? Ne miktarı tahsil edildi?”

Hükümet tarafından muayyen bir miktar üzerinden konulan varlık vergisi her yerde olduğu gibi vilayetimizde de memnuniyeti mucip olmuştur. Bu vergi ile mükellef her vatandaş borcunu memnurlukla vermektedir. Şimdiye kadar verginin mühim bir kısım tahsil edilmiş ve mükellefler tarafından yatırılmıştır.

Vilayetimiz iktisadiyatının mühim piyasalar üzerine bir tesiri olmadığından şehir ve kasaba piyasalarında yaptığı tesir ehemmiyetli değildir. Mamefili hariç piyasaların gidişine uyan piyasalarımızda diğer piyasalarda görülen düşüklüğe tabi olacaktır. Yalnız umumi efkar gıda maddelerinde olsun, giyim ve diğer eşya maddeleri üzerinde olsun düşüklük beklemekte ve hatta geç kaldığı kanaatine varmaktadır.

Aldığımız malumata göre şimdiye kadar bütün vilayet dahilinde 600 küsur bin lira tahsilat yapılmıştır.

⁵⁴ Pinto, a.g.e., s. 35-36.

⁵⁵ Pinto, a.g.e., s. 38.

Esas tahakkukat ise 722 bin lira olduğuna göre geriye pek az bir şey kalmış oluyor. Birçok kazalarda tahsilât sona ermiştir. Geriye kalanlar da peyderpey vermektedir.

Geriye kalanlar köylerde ilan tarihlerinin geç olmasından ileri gelmiştir. Kaza ihbarıyla tahsilat şudur:

<i>Merkez</i>	<i>216.600</i>
<i>Milas</i>	<i>290.250</i>
<i>Fethiye</i>	<i>29.525</i>
<i>Köyceğiz</i>	<i>13.750</i>
<i>Bodrum</i>	<i>72.350</i>
<i>Marmaris</i>	<i>16.300</i>

Milas'ta vergisini veremeyen bazı Musevilere ceza tarh edildiği haber olmuştur.

Milas ve Bodrum'da aynen yağ, tahsilâtına başlanmıştır. Yağlar İzmir tarım kredi kooperatifi müvessilliğine tahsil edilmiştir.

Vilayette Vergi Tahsilâtı

Vergi tahsilâtının ne merkezde bulunduğunu anlamak faydalı olacaktır. Yaptığımız tahkikata göre ikinci kamun somuna kadar altı aylık tahsilât yekunu memnuniyeti mucip bir şekildedir. Kaza itibariyle altı aylık tahsilât nispetini gösterir. Miktarları aşağı yazıyoruz.

Tahsilât Nispeti

<i>Merkez</i>	<i>% 95</i>
<i>Milas</i>	<i>% 79</i>
<i>Fethiye</i>	<i>% 85</i>
<i>Köyceğiz</i>	<i>% 79</i>
<i>Bodrum</i>	<i>% 81</i>
<i>Marmaris</i>	<i>% 90</i>

Umum vilayet içinde ve altı aylık olarak haliyede tahsilat 74.2961'dir. Sabık senelerin tahsilâtı da 21.242 liradır."⁵⁶

Halk gazetesinin 1716 sayılı baskısında ise varlık vergisiyle ilgili şu haberler yer aldı:

"Varlık vergisi şimdiye kadar tahsil edilen vergi miktarı hemen hemen tarh edilen miktara yaklaşmıştır. Bütün vilayet dahilinde 10-15 kadar mükellef borçlarını vermemişlerdir.

Varlık vergisinin müddeti muhtelif zamanlarda bitmiştir. Aldığımız malumata göre bütün vilayet dahilinde mükellefiyetini yapmayan 10-15 kişi vardır. Bunlar hakkında tahsil emval kamunu tatbik edilecektir. Bu da borcu ödemediği takdirde yol mükellefiyetine sevk edileceklerdir. Verilen mahumata göre yol mükellefiyeti şark mintikalarında kar açmakta ve diğer işler de yaptırılacaktır.

Bütün vilayetlerin varlık vergisi yekunu 722.000 liradır. Bu miktardan şimdiye kadar 634.509 lirası tahsil edilmiştir. Geriye daha 87.491 lira tahsil edilmemiş vergi kalmıştır."⁵⁷

Varlık vergisi sadece azınlıklara değil Türklere de uygulanan bir uygulamadır. Savaşın getirmiş olduğu maddi sıkıntıları ortadan kaldırmak amacıyla çıkarılmıştır. Yahudiler her ne kadar kendilerine karşı çıkarılan, haksız bir uygulama olduğunu düşünseler de, direk Yahudi halkı hedef gösterilmemiştir. Yahudi halkı askere gitmemiş ve savaşa katılmadıkları için ticaretlerine devam etmişler, birikimlerini yapmışlar, dolayısıyla zenginleşmişlerdir. Varlık vergisiyle bir çıta belirlenmiş ve bu çitanın üzerinde kalan kesim Yahudiler olmuştur. Dolayısıyla en yüksek tutarlar da onlardan alınmıştır. Bu uygulamada herhangi bir Yahudi düşmanlığından söz etmek mümkün değildir. Eğer öyle bir şey söz konusu olsa idi Almanya'dan, Türkiye'ye kaçan bilim adamlarına ve Yahudi halkına kucak açılmazdı.

Varlık vergisi bütün azınlıklarda olduğu gibi Yahudiler üzerinde de bir travma etkisi oluşturmuştur. Bu vergi ile piyasanın azınlıklardan arındırılması büyük ölçüde

⁵⁶ Muğla'da Halk, (Ocak 1943), Sayı: 1714.

⁵⁷ Halk Gazetesi, (Ocak 1943), Sayı: 1716.

gerçekleşmiştir. Aynı zamanda Türkiye Yahudileri nezdinde Siyonist duyguların tekrar canlanmasına sebep olmuştur. Vergi birçok Yahudinin Türkiye ile bağlarının kopmasına neden olmuş, varlık vergisi uygulamasının yarattığı güvensizlik havası bireysel düzeyde İsrail'e göç kararını etkilemiş ve II. Dünya savaşından sonra gerçekleşecek olan kitlesel göçe zemin hazırlamıştır.

Varlık vergisi kanunun 15. Maddesinde tarh edilen vergi 1943 yılından itibaren beş yıl sonra tahsil olunamaz ibaresi vardı ve hükümet söz konusu beş yılı beklemeden 15 Mart 1944 tarih ve 4530 sayılı kanun ile varlık vergisini kaldırdı.⁵⁸

2.6.1. Varlık Vergisi İle İlgili Yapılan Mülakat Sorularına Milas Yahudilerinin Verdiği Cevaplar

SORU: *1942'de çıkarılan varlık vergisi kamumıyla ilgili siz ve aileniz herhangi bir şey yaşadınız mı? Bu kanunlarla ilgili ailenizin ve sizin düşünceleriniz nelerdir?*

David Levi:” Ailem hiç etkilenmedi... Zaten bu bilhassa İstanbul Yahudi cemiyetine uygulanan, ırkçı, çıkarıcı, basit, garip bir olaydı.”

Ersel Siyman:” Tam bilmiyorum. Ailem belki yaşamıştır. Doğru bulmuyorum. Vergi adil olmalıdır. Fakir Musevilere bile diğer zengin gruplardan daha fazla vergi konmuş. Ödeyemeyenler Aşkale'ye sürülmüş, işçi olarak çalıştırılmış, -30 derecede yaşayamayan insanlar genç yaşta ölmüşlerdir.”

Hayim Akyüz: “Babam Bodrum'daki nüfuzu ve saygınlığı nedeniyle nispeten makul bir vergilendirme ile kurtuldu. İzmir'deki kayınpederimin ailesinin tüm mal varlıkları ellerinden gitti. Çok büyük bir haksızlık olduğuna inanıyorum.”

Binyamin Roditi: “Varlık vergisi azınlıklara uygulanmış şekliyle varlıksızlaştırmadır. Türk hükümetinin kendi vatandaşına uyguladığı eşitsizliktir.”

Sami Şemuel Şen : “Yaşadık. Babama ağır bir vergi geldiğini babamdan duydum. Zor günler geçirmişler. Yalnız bu vergi Yahudilere değil, Müslümanlara da konmuş. Ödeyemeyenleri Aşkale'ye göndermişler. Kızım doğduğunda kızımın annemin adını (Flor) koydurtmadılar.”

⁵⁸ Güçlü, a.g.m., s.181.

Rozi Yüksek : “Annemin babası çalışma kampında öldü. (Aşkale)

Olmaması gereken bir durumdu. Özel bir şey düşünmüyorum.”

Fortina Gomel ise bu soruya sadece “ailem yaşadı” diyerek kısa ve üstü kapalı bir cevap vermiştir.

Bu konuyla ilgili Ester Şen, babasına vergi konulduğunu ve olmaması gereken bir uygulama olduğunu ifade etmiştir.

Suzan Benciya bu soruya kısa ve net bir cevap vermiştir. “Dedem yaşadı. Aşkale’ye gitti. Yanlış bir uygulamadır.”

Milas’ta yaşayan Yahudilerle yapılan mülakatlarda varlık vergisiyle ilgili genel olarak verdikleri cevaplar şu şekildedir: varlık vergisinin olmaması gereken bir uygulama olduğunu, babalarının, dedelerinin ve yakın akrabalarının bu yüzden zorluk yaşadığını, vergilerin belirlenirken ve alınırken adil bir yol izlenmediğini, kendilerine yapılan bir haksızlık olduğunu düşünmektedirler.

2.7. İsrail Devlet’inin Kurulması (1948)

1917 yılında Filistin topraklarında bir Yahudi devletinin kurulmasını öngören Balfour Deklarasyonu İsrail’in kurulmasında etkili olan önemli bir kilometre taşıdır. Birinci dünya savaşının sonunda İngilizlerin mandasına giren Filistin toprakları Suriye’den ayrılmıştır. İngiliz yönetiminde olan Filistin topraklarına Siyonist rejimin desteklediği arkası kesilmeyen bir Yahudi göçü gelmiştir. Bu durum yüzyıllarca Filistin topraklarında yaşayan Arapları rahatsız etmişti. İki halk arasında İngiliz yönetiminin durduramadığı terör olayları ve çatışmalar gün geçtikçe büyümeye başlamıştır. Arap halkı yavaş yavaş yakınındaki Arap ülkelere iltica etmeye başlamışlardır.

BCA.’da yer alan 1936 tarihli belgede Filistin’de Araplarla Yahudiler arasında meydana gelen olaylar ve İtalyanların Filistin’deki faaliyetleri hakkında “Hayon Gazetesinde Yayınlanan Yazı” başlıklı belgede şu bilgiler yer alır:

“Filistin’de Araplar ve Yahudiler arasındaki hadiseler ve Filistin’de İtalyan faaliyetine dair Hayon gazetesinin neşriyatı hakkında Kudüs Konsolosluğumuzdan alınan 15 Mayıs 1936 tarihli yazı ile bahsi geçen neşriyatın örnekleri, yüksek bilgileri için, ilişik olarak takdim edilmiştir.

Umumi grev devam etmektedir. Bu ayın 13.de Kudüs civarında bir taş ocağında çalışan bir Arap işçi öldürülmüş ve buna mukabil de ertesi günü Kudüs'te, sokak ortasında Araplar, tabanca ve bıçakla iki Yahudi'yi öldürmüşlerdir. Filistin'in her tarafında tezahürat başlangıçları olmakta ise de Hükümet, polis ve asker kuvvetleriyle her defasında tezahüratçıları dağıtmakta ve kanlı neticeler vermeye müstait bu hadiseleri daha başlamadan boğmaya muvaffak olmaktadır.

Ayın 14'ünde Yüce Komiser Arap parti önderlerini iki defa yanına davet ederek Yahudi göçümünün derhal durdurulması, toprak satışının men'i ve daha şümullü salahiyetleri haiz bir "Conseil Legislatif"ın kurulması hakkındaki taleplerinin Londra'ya çağırılan heyetle yapılacak anlaşmada takarrür ve tespit edilmedikçe şimdiden kabul ve tatbikine imkan olmadığını bildirmiş ve kendilerine, halkı büyük zararlara ve sefaletle sürükleyecek greve nihayet vermelerini ve sükunetlerini muhafaza ile beyhude masum kanı dökülmesinin önüne geçmelerini tavsiye eylemiştir. Önderler, Londra'ya gidilmeden evvel, yukarıda yazılı üç noktanın prensip itibariyle peşinen kabul edildiği teyit olunmadıkça murahas heyetin intihabına yanaşmadıklarından her iki toplantıdan da önemli bir sonucun alınamamıştır.

Dün bu menfi cevap dolayısıyla, Filistin'in her tarafında mülki itaatsizlik ilan edilmiş ve bu münasebetle Cuma namazından sonra her yerde tezahürat yapılmıştır. Yafa'da bir tezahüratı dağıtmak isteyen polisle halk arasında çarpışma olmuş, polis silah kullandığından bir iğtişaççı ölmüş ve üçü ağır olmak üzere 12 kişi yaralanmıştır.”⁵⁹

“İkinci Dünya Savaşı'nda, Almanya'da ve belli ölçülerde İtalya'da tanık olunan yoğun Yahudi katliamları ve soykırım girişim ve eylemleri dünya kamuoyunda ve önemli siyaset merkezlerinde, Yahudilere dönük olarak olumlu bir imaj ve sempati yaratmıştı, öyle ki; Türkiyeli Yahudiler de Almanya'da altı milyona

⁵⁹ BCA., 30-10-0-0/Muamelat Genel Müdürlüğü, 266/793/13, (30 Mayıs 1936).

yakın Musevi'nin katledilmesine ve bir soykırıma uğramasına kayıtsız kalmış değillerdi, bu olay dünya Yahudiliği açısından güçlü bir bağlılık duygusu yaratmıştı.”⁶⁰

Arap- İsrail çatışmaları devam ederken sürecin başında Yahudiler konseyi kurulmuştu. Bu konsey 14 Mayıs 1948'de İsrail devletinin kurulduğunu açıkladı.⁶¹ Bu açıklamanın ardından İngiliz yönetimi, Filistin'deki manda yönetiminin sona erdiğini açıklamıştır. İngiltere Filistin'de nüfusun üçte ikisi Arap, üçte bir oranında Yahudilerden oluşan bir birliktelik olmasından yana idi. Fakat bu yaklaşım Siyonist düşüncede olan Yahudileri tatmin etmemiştir. İsrail'i tanıyan ilk devlet ABD olmuştur. Diğer devletler de daha sonraki süreçlerde İsrail'i kabul etmişlerdir.

Filistin'den Araplar yoğun bir şekilde göç ederken, diğer yandan dünyanın dört bir yanından akın akın Yahudiler Filistin topraklarına göç etmişlerdir.

Dünyada başlayan antisemit duyguların oluşmasında Siyonist düşüncenin etkisi vardır. Yüzyıllarca içlerinde yaşattıkları anavatan kurma düşüncesi öncelikle bir toprak almakla mümkün olacaktır. Bu topraklarda yaşayan bir milletin olması orayı vatan haline getirir. Filistin'in coğrafi yaşam koşullarını göz önüne getirdiğimizde çok da yaşanılabilir bir yer olmadığı kanaatine varırız. Toprakları sadece kumdan ibaret, verimsiz, dağlık bir yerdir. Dolayısıyla burada yaşayacak insanları buraya çekmek için bir sebep gerekmektedir. Buraya gelecek olan halkın ancak birbirine karşı duygusal ve milli duygularla bağlanması gerekmektedir. Yahudilere karşı Dünyanın çeşitli yerlerinde başlayan baskılar ve antisemit yaklaşımların sebebi budur.

2.8. Türkiye Yahudilerinin İsrail'e Göçü

Almanya'da milyonlarca Yahudi'nin soykırıma uğraması dünya Yahudileri açısından birbirlerine karşı güçlü bir bağın oluşmasına sebep olmuştur. İsrail'in kurulması, oluşan bu bağla birlikte oraya göçün psikolojik zeminini oluşturmuştur.

Kemal Arı, İsrail'in kuruluşu sonrasında “Türkiye'den İsrail'e Musevi göçü” adlı makalesinde göçün psikolojik boyutuyla ilgili şu satırları yazmıştır:

⁶⁰ Kemal Arı, “İsrail'in Kuruluşu Sonrasında Türkiye'den İsrail'e Musevi Göçü”, *On Birinci Askeri Tarih Sempozyumu Bildirileri I*, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, s. 273.

⁶¹ Cumhuriyet, (15, 05, 1948).

“Musevi dinine bağlılık duygusu, dünya Yahudilerini bir cemaat ruhuyla birbirine bağlıyordu. Bu ruhun da etkisiyle bu yeni vatanda toplanmayı, milli bir motivasyon olarak algılıyorlardı. Bu, Siyonist bir görevdi. Cemaat olarak ortak tarihlerinde, neredeyse binlerce yıllık bir dağılımlık, sürgünler ve göçler vardı. Almanya’da ikinci dünya savaşı yıllarında yaşanan büyük soykırım, ortak duyguyu daha da keskinleştirmiş; birlik ve dayanışma bilincini körüklemişti. Bu kanlı gözyaşları ve ölümlerle dolu süreç, zaten var olan keskin dinsel/mistik motivasyonu keskinleştirmişti. Türkiyeli Yahudiler de Almanya’da altı milyona yakın Musevi’nin katledilmesine ve bir soykırıma uğramasına kayıtsız kalmış değillerdi. Zaman zaman Türkiye’de yükselen “Türkçü/Milliyetçi” dalgalar ve buna ilişkin geliştirilen söylemler de bu göçte Türkiyeli Yahudileri dayanışma ruhuna sokan güçlü bir etken olarak algılanabilir”⁶²

İsrail’in kurulması bütün dünyadaki Yahudileri etkilediği gibi Türkiye’deki Yahudileri de etkisi altına almıştır. 1948 yılının Ağustos ve Eylül aylarında Türkiye’den İsrail’e gitmek isteyen Musevilerin sayısı 800’ü geçti, Ekim’in sonlarına doğru bu sayı 1400’ü buldu.⁶³

Filistin’e gitmek isteyenler genelde gençlerdi. Kimi gözlemlerde, yaşları genellikle 16-40 arasında olan Musevilerin amaçları: iş, evlenmek, takhil, akraba ziyareti gibi gösterilmesine karşın asıl maksat, Filistin ordusuna hizmetti.⁶⁴

1948’de İsrail Devleti’nin kurulması tüm dünyadaki Yahudileri etkisi altına aldığı gibi Türkiye Yahudilerini de etkilemiştir. Göçün bir başka sebebi de budur. Çünkü Türkiye’de yaşadıkları bayraksızlık ve yurtsuzluk özlemlerini İsrail’in kurulmasıyla bir nebze olsun giderme düşüncesinde olmuşlardır. Niçin göç ettiniz sorusuna verdikleri cevap şöyle idi; ”kalmak için bir neden yoktu”.

Milas’tan İsrail’e göç etmiş bir Yahudi olan Bero Yako, bu vergiden sonra(varlık vergisi) Yahudilerin zor durumda kalan Türkiye’nin onlar için yabancı bir yer olduğunu anladıklarını söylemiştir.⁶⁵

⁶² Arı, a.g.m., s. 274.

⁶³ Akşam, (22/10/ 1948).

⁶⁴ Anadolu, (20/10/ 1948).

⁶⁵ Çolak, a.g.e, s.70.

Göç edenlerin çoğu işsiz, maddi durumu düşük orada daha iyi imkanlarda yaşamak umudunda olan kişilerden oluşmuştur. Çoğu memur ve tüccardır. Genellikle iyi eğitim görmüş varlıklı kesim Türkiye’de kalmayı tercih etmiştir.

İstanbul’da bulunan Amerikan konsolosu E.C.Mcy’nin Türkiye’den İsrail’e Yahudi göçü ile ilgili raporuna göre 1948 tarihine kadar yaklaşık 2.500 Türk Yahudisi vize ve pasaport almak için buraya başvurmuştur.1945 nüfus sayımında 76.965 olarak belirlenen Yahudi nüfusunun %40’ı; 1948-49 yıllarında Türkiye’den ayrılmış, 1949’da İsrail’e gelen toplam göçmen sayısı 239.076 olup, Türkiye’den gelen 26.295 göçmen bu toplamın %11 ‘ni oluşturmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİLAS YAHUDİLERİNİN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

3.1. Milas Yahudileriyle Komşuluk Yapmış Olan Kişilerle Yapılan Görüşmeler

3.1.1. Olcay Akdeniz İle Yapılan Görüşme

Olcay Akdeniz 1956 yılında Milas'ın Hoca Bedrettin (diğer adıyla Yahudi mahallesi) mahallesinde doğmuştur. Marmara üniversitesi İletişim Fakültesini bitirmiştir. Mesleği Gazetecilik olan Akdeniz, şuan Milas Ticaret Odası'nda Basın Danışmanlığı görevini sürdürmektedir.

Pek çok Yahudi komşuları olmuş ve çocuklarıyla arkadaşlık etmiştir.

Yahudilerin, Yahudi kelimesiyle ifade edilmesini daha doğru olduğunu düşünmektedir. Çünkü Yahudilik bir ırkı, milleti ifade ederken Musevi, dini bir inancı temsil etmektedir. Müslüman olmayan Türklerin olduğu gibi, Musevi olmayan Yahudilerin de olduğunu düşünmektedir.

“Göç eden insanların gittikleri yerde bir dışlanmışlık, güvensizlik ve yabancılık hissettiklerinden dolayı kendi içlerinde birbirlerine tutunma ihtiyacı hissederler. Memleketlerinden sürülme travması onların benliklerine ve bilinçaltına işlemiştir. Günün birinde vardıkları yerden de sürülme kaygısıyla bulundukları yerlerden mülk edinmezler. Genellikle kolay alınır satılır şeyler edinmeye özen gösterirler. Yaşadıkları yerlere güven duymaya başladıkça taşınmaz almaya başlarlar. Çünkü bilinç altında her an aynı baskıya maruz kalma endişesi yaşarlar. Yaşam koşulları buna göre oluşur. Meslekleri de buna göre şekillenir. Yahudiler zeki bir millettir. Dışarıdan gelen baskılar ve hayatta kalabilme mücadelesi insanın zekâ

seviyesini de etkiler. Bu günde baktığımız zaman dünyada kimyada olsun, ilaç sektöründe olsun kendilerini çok geliştirmişler ve bu piyasanın büyük ölçüde liderleri olmuşlardır. Bu da bizlere zekâlarının dışa vuruşunu gösterir.”

Struma olayını duyduğunu ve kendisini çok üzen olaylardan biri olduğunu söylemiştir. İkinci dünya savaşında Türkiye’nin diğer devletler tarafından baskı altında olduğunu düşünmektedir.

İspanya’dan sürülen Yahudilere ilk defa II. Bayezid kapılarını açmıştır. Türkiye ikinci dünya savaşında Nazi baskısından kaçmak isteyen Yahudileri ülkeye kabul etmiştir. Akdeniz, Orta Asya’dan günümüze kadar Türklerin “kapıya gelen geri çevrilmez” töresinin bir yansıması olarak her zaman sığınan mazlum halka sahip çıkmanın Türklüğün bir özelliğinin olduğunu dile getirmiştir. Akdeniz, Yahudilere her daim kapılarını açmış yardım etmiş, sahip çıkmış bir ülkenin Struma olayının altında yatan sebebin Yahudi karşıtlığı olmadığını ileri sürmektedir. “Türkiye savaş koşullarında diğer devletlere karşı mesafeyi korumak ve o dengeyi sağlamak zorunda olduğu için dış devletlerin baskıları sebebiyle gemiyi kabul edememiştir. Bazen devletler durumunu koruyabilmek adına geri adım atmak zorunda kalabilirler. Struma olayının da durumu bundan ibarettir. Yahudi karşıtlığı ile bir alakası yoktur. Bizim genlerimizde kabul etme vardır.”

“Varlık vergisi de aynı sebeplerle çıkarılmış bir vergidir. Yani Yahudilere yönelik bir ayrımcılık söz konusu değildir. İkinci dünya savaşında Almanya’dan Türkiye’ye gelmek isteyen Yahudileri kabul etmemize Almanya karşı çıkmıştır. Ülkeye kabul etmemizi istememiştir. Hatta Almanya’da bulunan bir Türk elçisi Türkiye’ye gelmek isteyen Yahudilere sahte pasaport çıkartıp bunlar Türk vatandaşdır diyerek ülkeye gelmelerine yardımcı olmaya çalışmıştır. Bir tarafta böyle bir yardım söz konusu diğer tarafta varlık vergisiyle Yahudileri ülkeden sürmek tezat bir düşüncedir. Dünyada çeşitli zamanlarda çeşitli akımlar moda haline gelmiştir. Kapitalizm, sosyalizm vs. gibi. Almanya’nın başlattığı antisemit yaklaşımlarda dünyada bir propaganda haline gelmiştir. Türkiye’de Almanlarla önceden beri ilişki halinde olduğu için onların uyguladığı bir takım politikalardan da etkilenmiştir. Yahudi antisemitliği de bundan kaynaklanır.

Ortaokul birinci sınıftaydım. Bir gün Bodrum'da oturan amcamın evine gittim. Bana Yahudilerle ilgili yazılmış bir kitap verdi ve okumamı söyledi. Amcam kendisi de yıllarca Yahudilerle komşuluk yapmış bir kişidir. Onlarla içli dışlı olmuş onlarla iyi komşuluk yapmış biri olmasına rağmen, o kitapta yazılan şeylerden etkilenmişti. Kitapta Almanya'dan, Fransa'dan, İtalya'dan örnekler yer alıyordu. Küçük çocukları kaçırp, iğneli beşiğe attıklarını ve onların kanını alıp hamursuz bayramında, o hamurun içine o çocukların kanını kattıkları yazıyordu. Kitapta yazılan bu saçma şeylere çocuk aklımla böyle bir şeyin olamayacağını ileri sürüp amcama karşı çıktım ve küçük bir tartışmamız olmuştu bununla ilgili. Almanya Yahudilere karşı uyguladığı propagandaları meşrulaştırmak için birçok kitap piyasaya sürüp halkı bu yönde etkilemiştir. Amcamda o kitabın etkisinde kalmıştır.

Varlık vergisi sürecinde ülke bu vergiyi toplamak zorunda idi. Çünkü savaş ortamının getirmiş olduğu olumsuzluklar vardı. Erkekleri askere alıyorsunuz üretimden koparmış oluyorsunuz bunun neticesinde üretim durma noktasına gelmiştir. Üretici konumundan tüketici konumuna getiriyorsunuz, ekmeğini vermek zorundasınız, doyurmak zorundasınız bunlar hep parayla olması gereken şeylerdir. Dolayısıyla vergi toplamak zorunlu hale gelmiştir. Bunun yanında savaşa katılmamış üretime ticaretine devam etmiş, sermayesine sermaye katmış, birikim yapmış bir kesim vardır. Bunlar sadece Yahudiler değil Türk, Rum, Ermenilerde vardır. O süreçte verginin bu kesimden alınması zorunlu hale gelmiştir. Varlık vergisinde kıstas gelir düzeyi yüksek olanlardan alınacak ibaresi yer almıştır. Dünya genelinde Almanların başlattığı propagandanın etsinde kalan bir kesim var, uygulamada varlıklı kesimden bu vergi alınacak denildiğinde, gelir düzeyi belirlendiğinde bu gelir düzeyi çıtasının üstünde kalan birkaç Türk kesim varsa da, çoğunlukla bu gelir düzeyi çıtasının üzerinde kalanlar Yahudilerdir. Çünkü savaşa katılmamışlar, ticaretlerini yapmaya devam etmişler, yatırımlarını sürdürmüşler, para kazanmışlar dolayısıyla verginin muhatabı da onlar olmuştur. Ekonominin çarkları böyle işlemiştir.

Türkiye İkinci dünya savaşının sıkıntılarını yoğun bir şekilde yaşamıştır. Keza Milas'ta bu süreçte bu sıkıntılara göğüs germiştir. Karneli ekmek dağıtımı yapılmıştır. Herkese karneye damga vurularak bir tane ekmek verilmiştir. Çünkü devlet askerini beslemek zorundadır. İmkânlar kısıtlı, bir yandan Almanlar, Bulgaristan ve Yunanistan sınırına kadar gelmişlerdi. Ege adaları sürekli

bombalanıyordu. Büyüklerimiz Bodrum'dan, Güllük'ten, bizim kıyı bölgelerimizden oraların sürekli bombalandığını görmüşlerdir. Birçok ceset Milas'a gelmiş, adalarda halk aç kalmış, onlara erzak yardımı yapılmıştır. Yani sonuç itibariyle Milas'ta da savaşın sıkıntıları yoğun bir şekilde yaşanmıştır.

Komşumuzun adı Nesim Şen ve İlya Şen iki kardeş alt üst otururlardı. İlya'nın eşinin adı Madam Juana çok güzel pandispanya yapardı. Nesim'in eşinin adı Flor'du. Kızlarının adı Ester, oğlu Sumail idi. İlya'nın oğlunun adı Sami idi. Duvar duvara bitişik otururduk. Onların çocukları ile çok oynardık. İstanbul ve İzmir'de akrabaları vardı, yazları onlar gelirdi. Komşularımız Milas'a İspanya göçleri sırasında gelmişlerdi. Farklı bölgelerden sonra Milas'a gelmişlerdi. Milas'a gelmelerinin sebebi; Milas'ın topraklarının verimli olması, tarıma elverişli, ticaretin hareketli madenciliğin olmasıdır. Nesim kuyumcu idi. İlya'nın manifaturacılık dükkânı vardı, bal mumu alır satardı, kumaş ticareti yapardı.

Mezar taşlarına yaptıkları meslekleri belirten resimler yaptırırldı. Örneğin terzilik yapan bir kişinin mezar taşında makas bulunur veya marangozluk yapmış bir kişinin mezar taşında testere bulunmuş. Annem ünlü bir terzi olan Matilda'nın yanında çıraklık yapmıştır. Türk kızları onların yanında çıraklık yaparlardı. Böyle bir gelenek vardı. Dedelerimden, toplumdan, herhangi birinden Yahudi karşıtlığı içeren bir söz duymadım. Ötekileştirme yoktu.

Gündelik hayatta sabah kalkılır, herkes kahvaltısını yapar. Erkekler işe gider, kadınlar ellerine süpürgelerini alır evvela kendi kapılarının önünü süpürürlerdi. Bu geleneği başlatan Yahudi ailelerdir. Sokak temizliği bittikten sonra kapılarının önüne otururlar, o gün pişireceği yemeğin ayıklanacaklarını getirip hem sohbet ederler, hem de yemeklikler hazırlanırdı. Kimisi fasulye kimisi börülcesini ayıklar o sırada sohbetler edilirdi. Birisi gider kahve yapar, hep beraber hoş sohbetler eşliğinde içilirdi. Kimse kimseye sen Yahudi'sin veya sen Türk'sün gibi ayrımcılık içeren sözler kullanmazdı. Fakat ben babam yaşındaki birinden duydum. Türk çocuklardan biri kağıtların içine kum doldurmuş, yaz aylarında herkes yemeğe oturduğunda o kumları Yahudilerin yemeklerinin içine atmış. Bu sıra dışı bir olaydır. Her mahallenin yaramaz çocuğu olur bu olayı da bunun gibi değerlendirebiliriz. Genele mal edemeyiz. Bazen Yahudi, “çıptı” kelimeleri kullanılmıştır ama bu hiçbir zaman

Yahudileri karşısına alarak onları dışlayıcı bir ifade ile onların yüzlerine karşı söylenmemiştir. Onların duymasını isteyecek bir konuşma değildir. Komşuların kendi aralarında yaşamış oldukları basit tartışmalardır. Bir Türk yüzüne karşı bir Yahudiye “Yahudi, çıpıt” diye bir söz söylememiştir. İçeri girer kendi kendine söylenir. Onun ötesinde büyük tartışmaların yaşandığına hiç şahit olmadım.

Milas'taki Yahudilerin yoksul olan kesimi İsrail'e göç etti. Bunun dışında İzmir'e gidenler oldu. Milas'tan asıl ayrılışlarının nedeni, Türklerin ayrılış nedenleriyle aynıdır. Çocuklarını daha iyi okullarda okutabilmektir. Bütün hedef aslında çocuklarının okutulmasıdır. Bununla birlikte ticaret yapmaktı.

Bir zamanlar lak lak modası vardı. İki küre vardır iple birbirine bağlıdır. Onu salladığınızda toplar birbirine vurur. Kardeşim o zaman 4 yaşlarında sürekli Yahudi komşularımızda vakit geçirirdi. Nesim bir gün kardeşime lak lak hediye etti. O lak lak hala bizim evimizde durur. Annem, “ o, bizim komşumuzun hediyesidir” diyerek yıllarca o lak lakı atmadı. Böyle de bir gönül bağımız vardı onlarla. Matilda'dan hep övgüyle bahsederlerdi.

Amcam Moiz adıyla bir Yahudi ile komşuluk yapmıştır. Milas'ta her evin altında hemen hemen su olduğu için her evin bahçesinde bir kuyu bulunurdu. Bazı evlerde kuyular evlerin bahçesine ortak yapıldı. Kuyunun üstünde kapak vardır, her iki aile bu kuyudaki suyu ortak kullanırdı. Benim amcamla bu Yahudi aile kuyuyu ortak kazdırmışlar, kuyunun üstünde bir tahta kapak var fakat bu kapak hiçbir zaman kapatılmazdı. Her iki tarafta kuyunun başında buluşur, karşılıklı sohbet ederler, sabah kahvesi içerlerdi. Akşam her iki tarafında beyi gelir, karşılıklı olarak o kuyunun başında muhabbet ederlerdi ve bu kapak hiç kapanmazdı. Ne zamanki bu aile çocuklarını okutmak için İzmir'e taşındı. Onlar gittiler bu ev bir Türk aileye satıldı, amcam da İzmir'e çocuklarını okutmaya gitti ve evini bir Türk aileye sattı ondan sonra o kuyunun kapağı kapatıldı ve üstü duvarla örüldü. Ve komşuluk bitti. Yani böyle bir komşuluk bağı vardı. Sinagogun bahçesinde okulları vardı eğitimlerine devam ederlerdi. Bizim bayramlarımızda bayramlarımızı kutlardı. Flor çok güzel Yahudi halkası yapardı. Milas'ın halkı dışarıdan gelen insanları çok

sever. Benimser. Milas halkının yapısı böyledir. Yahudi ve Türk çocuklarının kavga ettiğine hiç şahit olmadım.”⁶⁶

3.1.2. Keriman Eğilmez ile Yapılan Görüşme

Keriman Kınacı Eğilmez 69 yaşındadır. Mesleği emekli eczacıdır. Dış hekimiyle evlidir. Bir çocuk annesidir. Emekli öğretmen kızıdır. 41 yıl mesleğini icra etmiştir. Gittiği üniversitede Afet İnan’dan ders almıştır.

Fotoğraf 3.1. Keriman Eğilmez ile Yapılan Kişisel Görüşme

“Mahallem bir zamanlar Yahudilerin mahallesiydi(Hoca Bedrettin Mahallesi). Hala böyle geçer. Yahudilerle beraber büyüdüğ güzel anılarımız oldu. Biz önce insana insan gibi yaklaşan bir toplumuz. Din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin toplumda bir arada olmayı seven bir milletiz. Ben 8 yaşındaydım. Yahudi olan komşumuz Juliyeta’lar vardı. Onun üç tane çocuğu vardı. Çok tatlı insanlardı. Şu anda Milas Halk Eğitim Müdürlüğü’nün olduğu yerde havra vardı. Cumartesi günleri onların ayin günleri olurdu bizde onlarla koşa koşa havraya giderdik. Onların önlerinde arkalarında koşar dururduk. Cumartesi günleri ateş yakmazlardı. Yemek

⁶⁶ Olcay Akdenizle 22.11.2022 tarihli görüşme.

yapmazlardı. Tamamen kendilerini dinlerine adanlardı, ibadet ederlerdi. Bizim kadir gecelerimiz olurdu, ramazanlarımız olurdu, yağdan ırılar toplardık. Teneke alardık. Salyangoz kabuklarının içine bir şeyler koyardık duvarlara yapıştırdık, kandil yapardık onları. Onlar da bizimle camilere gelirlerdi. Bunu biz sevgi bağı olarak, birbirimizin özel günlerine saygı göstererek yapardık. Hiçbir zaman onlara yaranalım diye veya yapmacık bir üslupla yaklaşmazdık. Biz ocuktuk o zaman ama byklerimizde öyleydi samimiydiler yani.

Komşumuz Juliyeta'nın Salamon, Bella, Ersel adında  tane çocuğu vardı. Sara ve Davi adında komşularımız da vardı. Bella İtalya'ya gelin gitti. Salamon, İsrail'de haham oldu. Bize hep "Biz Vatanlıız!" derlerdi yurt özlemi çekerlerdi. "Bizim vatanımız kurulacak ve biz oralara gideceğiz" derlerdi. Oruç tutma zamanlarında oruç tutarlardı. Kurbanları olurdu. Bizim gibi büyük veya kkbaş hayvan değil, horoz keserlerdi. "Ne zamanki bizim de bir vatanımız olursa o zaman bizde büyük hayvan keseceğiz" derlerdi.

Onların geleneğinde kızlar evlenirken damada para verirlerdi. Buna drohoma denirdi. Bizde evlenecek kız bütün çeyizini erkek evine getirirdi. Erkek maddi durumuna göre takı takardı. Erkek hiçbir ev eşyası almazdı. Bu geleneği onlardan aldığımızı düşünüyorum. Komşuları Juliyeta'ların oğlu ve gelini bir gün drohoma yüzünden kavgaya tutuşmuşlar. Kayınvalide: "Sen benim oğlana az drohoma ile geldin" demiş. Gelin de; "Senin oğlana çok bile senin oğlan kafa sakat, ayağı aksak" demiş. Tartışma hararetlenmiş ve oğlu Jakito(Ersel) ekilmiş bir kenara polisi aramış. "Yetişin vukuat var!" demiş. Polisler gelmiş annesini ve karısını almış götürmüş. Bu sefer Jakito telaşlı bir şekilde bizim kapımıza geldi "Yetişin hocam yetişin vukuat var annemle eşimi polis aldı götürdü. Onları kurtarın!" demiş. Babamda gitmiş karakoldan onları alıp getirmiş. Birbirimizin başı sıkıştığında hiç çekinmeden, birbirimizin yardımına koşardık, destek olurduk.

Juliyeta Türkleri çok severdi. Bana eř namzetleri bulurdu. Kapıyı alar "Müjdeler olsun Keriman'a bir kısımet var!" derdi. İyi niyetli insanlardı, birilerine elçilik yapalım, mutlu olsunlar diye uğraşan insanlardı.

Reçelleri çok meşhurdur. Turunç reçelleri vardı. İkramlıkları çok çeşitli ve ezeldi. Reçelleri bir kabın içinde, yanında bir su kabı, onun yanında bir tane daha su

kabı olurdu. Önce turunç reçelinden bir çatal alınır. Sonra o çatal sulu kabın içine konurdu. Diğer bardaktaki su da içilirdi. Bunun sebebi kirlenen bulaşık misafir varken yıkanılmayacağı için, mutfağa konulduğunda beklerken, sinekler etrafına gelmesin diye idi. Böyle de ince düşünceli ve titiz insanlardı.

Yahudiler ekonomik anlamda çok tutumlu insanlardı. Kendilerini burada geçici olarak gördükleri için gayrimenkul satın almazlardı. Paralarını altına yatırırlardı. Bizde paramızı altına yatırmayı onlardan gördük. Oturdıkları evler genelde eski evlerdi. Gelinlerini aynı evin içine alırlardı. Hatta Juliyeta'nın oğlu Ersel Siyman'ın eşi Leya oturdukları evde çocuk yapmayacağını söylemiş.” Ev alttan üfürüyor üstten üfürüyor burada çocuk büyütülmez” demişti.

Yahudilerin terzilik kültürleri vardı, bu konuda kendilerini çok geliştirmişlerdi. Terzi Sara annemin terzilik hocasıdır. Benim annem terzilikten ve sanattan anlayan bir insandı. Bana diktiği elbiseler harikaydı. Modelli elbiseler dikerlerdi. Milas'ta sanki bir Paris modası estirmişlerdi. Terzilik kültürünü annem ve annem gibi genç kızlar onlardan almışlardır.

Fotoğraf 3.2. Terzi Sara Erman'ın Evi

Yemek kùltürleri çok çeşitli değildi. Tek çeşit yaparlardı. Bizim yemeklerimizden yerlerdi. Hafta sonları sùs yolu etkinliği olurdu. Burada üç tane sinema vardı. Birer hafta arayla yabancı ve Türk filmleri gelirdi. Yahudi arkadaşlarımızla hep beraber sinemaya giderdik. Sinemadan önce bir yürüyüş yapardık. Yürüyüşten sonra dondurma alırdık. Filmler başlayacağı zaman sinemanın özel müzikleri olurdu. O müzikleri duyduğumuz an sinemaya giderdik. Sinemaya giderken çarşıda para harcamamak için yanımızda karpuz çekirdeği götürürdük. Sadece dondurmaya para verirdik. Karpuz çekirdeği kurutulur, sonra tuzlanır, sonra kavrulur sinemada bu çekirdeği yerdik. Yahudiler Milas’a yerleşmeden önce Muğla’ya gitmişler oradaki halkın yediklerine bakmışlar. Muğlalılar karpuzun içini yiyorlar, kabuğunu hayvanlara atıyorlarmış, çekirdeğini de kavurup yiyorlarmış. “Buradan bize ekmek çıkmaz” demişler. Milas’a gelmişler. Milas’takilerde aynı şeyi yapıyorlarmış “Bize artık kaçış yok biz buraya yerleşelim” demişler. Kùltürümüzü hem beğenmişler hem de bizden korkmuşlar. Bizi hem kendilerine benzetmişler hem de çekinmişler. Bizim yerleşeceğimiz yerdeki insanlar bizden akıllı olmasınlar diye düşünmüşlerdir.

Giyim kùltürü oturup kalma onlardan aldık. Yahudilerle sosyal ve insani ilişkiler açısından hiçbir zaman bir sıkıntımız olmadı.

Bir Yahudi ile Türk ailelerin çocuklarının evlenmesine pek hoş bakılmazdı. İki tarafta istemezdi. O yüzden onlarla hep kardeş gibi büyüdük. Hiç o gözle bakmazdık birbirimize. O yüzden arkadaşlığımızı rahatça yapardık. Yahudi karşıtlığı hiç olmadı.”⁶⁷

3.1.3. Gülsüm Velioğlu ile Yapılan Görüşme

Gülsüm Velioğlu 70 yaşındadır. Mesleği emekli sınıf öğretmenliğidir. Muğla Kız ilköğretim okulu mezunudur.

⁶⁷ Keriman Eğilmez ile 22.11.2022 tarihli görüşme.

Fotoğraf 3.3. Gülsüm Velioğlu'nun yaşadığı Yahudi evi

“Biz Yahudilerle gözümüzü açtık, onlarla birlikte bir yaşam sürmeye başladık. Yahudiler azınlık oldukları için kendi içlerinde yaşayan bir toplumdur. Bizim Türklerden kendilerince biraz çekinceleri vardı. Mesela kız alıp verme gibi durumları olmazdı. Kendi sosyal yaşam tarzlarını da buraya taşıdıkları için Fransızca'yı ana dilleri gibi bilirlerdi. Ortaokulda yabancı dil olarak Fransızca eğitimi verilirdi. Ev hanımı olan terzi Aligra Teyze bile ortaokul öğrencilerine Fransızca kursu verirdi. Kendi okulları vardı.

Bugünkü Halk Eğitim binasının olduğu yerde havraları vardı. Havralarında aynı zamanda eğitimleri de olurdu. Evlenme törenleri, ibadetleri havralarda olurdu. Hahamları bizim evimizle bitişik otururdu. Yahudilerin hamursuz bayramları olurdu. Hamursuz bayramlarında evde hiç elektrik, ateş yakılmazdı. Bize yaktırırlardı. Hamursuz bayramlarında mayasız ekmek yaparlardı. Onları yerlerdi. Cumartesi

günleri ayin günleriydi. Bizde onlarla havraya giderdik. Erkekler altta kadınlar üst katta olurdu. Kadınlar bizim gibi siyah örtü örterlerdi başlarına. Her cumartesi herkes ibadete giderdi.

Nazilli basması denilen bir kumaştan, erkek yaka cepli, önden düğmeli, japone kollu elbiseyi ilk kez onlardan gördük. Omleti ilk kez onlardan öğrendik. Yahudi halkasını(pastası) ilk kez onlardan öğrendik. Kendi aralarında İbranice konuşurlardı.

1948'de İsrail kurulduğunda Milas'lı Yahudiler kendi maddi durumunun elverdiği kadarıyla İsrail'e para gönderirlerdi. Genellikle kuyumculuk, manifaturacılık, terzilik, tütün alım-satımı, eksperlik, pamuk alım-satımı ile uğraşırlardı. Bizim kendi halkımız ticaretle çok uğraşmazdı. Sebebi ise burada toprak ağaları vardı. Ağalar, halka ticaret yapmanın günah olduğunu ileri sürüp tarımla uğraşmaları gerektiğini söylüyorlardı. Çünkü topraklarında işçi olarak çalıştırmaları gereken kişiler olması lazımdı. Kendi menfaatlerine ters düştüğü için halkın ticaretle uğraşmasını istemiyorlardı. Cumhuriyetin ilanıyla beraber okuma yazma oranı arttıkça yerli halk da Yahudilerin yanlarına çırak olarak girip, onlardan ticaret yapmayı öğrendiler.

Su anda oturduğumuz ev Jak Levi'nin evidir. 1969 yılında aldık bu evi o tarihe kadar onlar oturdu. Evde hiçbir şekilde bir değişiklik yapmadık. Birinci derece sit alanı olduğu için zaten izin verilmiyor. Evin altında Karyalılardan kalma tarihi eserlerin olduğu söyleniyor.

Bayramlarda onlarda bizim gibi birbirlerini ziyaret ederlerdi. Afyon macunu gibi macun yaparlar. Yanına bir bardak suyu koyarlar, onun yanına bir bardak daha konur. Çatalla macundan alınır sonra çatal sulu bardağın içine konurdu. İlk defa onlarda görmüştüm. Çatal ve kaşığı kullanmayı onlardan öğrendik. Önceleri tahta kaşık kullanılırdı. Yahudi Mahallesi diğer mahallelere göre burada yaşayan Yahudilerin sayesinde kültürel anlamda çok gelişmişti. Avrupa kültürüyle geldikleri için buradaki halk onlardan çok şey öğrenmiştir. Onlarla İletişimimiz çok iyiydi.

Yahudiler ve Türkler burada kardeş gibi yaşarlardı. Onlarla şimdiye kadar hiçbir sıkıntımız olmadı.”⁶⁸

3.1.4. Leyla Köseoğlu ile Yapılan Görüşme

Leyla Köseoğlu 90 yaşındadır. Ev hanımıdır. Yıllarca terzilik yapmıştır.

“Dönemin ünlü terzisi Matilda benim ustamdı. Terziliği ondan öğrendim. Milas’ın baş terzisi Matilda idi. Yanında çok çıraklar çalışırdı. Yaşadığımız evi Yahudi Marko’lardan satın aldık. Komşumuz Doktor Amato’lar vardı. Yahudiler çok iyi insanlardı. Komşuluk ilişkilerimiz çok güzeldi. Bu mahallede onların zamanında sokaklar cıvıl cıvıldı. Her günümüz şenlik havasında geçerdi. Onlar gittikten sonra mahallenin tadı tuzu kalmadı. Hiçbir zaman Yahudi karşıtlığı düşmanlığı nedir bilmedik. Kardeş gibi yaşadık onlarla.”⁶⁹

Fotoğraf 3.4. Leyla Köseoğlu’nun yaşadığı Yahudi evi

⁶⁸ Gülsüm Velioglu ile yapılan 22.11.2022 tarihli görüşme.

⁶⁹ Leyla Köseoğlu ile yapılan 22.11.2022 tarihli görüşme.

3.2. Milas Yahudilerinin Sosyo-Ekonomik Hayatları ile İlgili Yapılan Mülakat Sorularına Milas Yahudilerinin Verdiği Cevaplar

Soru 1: Cemiyet fertlerinin diğer insanlar tarafından hangi kelime ile anılmasını tercih edersiniz? Yahudi/Musevi. Neden?

Mülakata katılan Milas'lı Yahudiler, bu soruya Yahudi kelimesinin kullanılmasını tercih ettiklerini söyledikleri gibi, Musevi kelimesinin kullanılmasını da tercih edenler olmuştur. Yahudi kelimesinin bazen ırkçılık veya aşağılayıcılık içeren bir anlamda kullanıldığını ileri sürmüşlerdir.

Yahudi kelimesi bir milleti, toplumu temsil etmektedir. Türk, Arap, İngiliz vs. gibi. Fakat zaman içinde Yahudilerin maruz kaldıkları dışlanma, sürgün, gibi olaylardan yola çıkarak antisemit yaklaşımların içinde aşağılayıcı bir üslupla kimi zaman Yahudi kelimesi kötü anlamda da kullanılmıştır. Musevi kelimesi, dini bir inanca bağlılık anlamına gelir. Nasıl ki İslamiyet'e tabi olanlara Müslüman deniliyorsa, Hz. Musa'ya tabi olanlara da Musevi denir. Yahudiler Musevilik inancına bağlıdırlar. Yahudi veya Musevi kelimesi herhangi bir aşağılayıcı, dışlayıcı, ötekileştirici anlamda kullanılmadığı sürece her iki kelime de Yahudi toplumunu temsil etmesi açısından bir sorun teşkil etmemektedir.

Soru 2: Yahudi olarak Türkiye'de devam etmeyi tercih ettiğiniz veya çocuklarınızı gönderdiğiniz ya da göndermeyi tercih ettiğiniz okullar hangileridir? Neden?

Binyamin Roditi: “Şahsen lise dahil tüm eğitim hayatım İzmir'de geçti. Üniversiteyi İsrail'de bitirdim. Çocuklarım Türk okullarında eğitim gördüler.”

Hayim Akyüz:” Genelde yabancı dilde eğitim veren okulları tercih ederim.”

Rozi Yüksek: “Günümüzde eğitimlerini daha çağdaş bulduğum için özel okulları tercih ederim.”

Fortine Gomel ve Emili Şen: “Devlet veya özel okullar fark etmez her ikisinin eğitimini de beğeniyorum.”

Ersel Siyman: “Devlet okullarının daha ciddi ve disiplinli olduğunu düşündüğüm için devlet okullarının eğitimini tercih ediyorum.”

Makro (Jak) Müsafir: “M.E.B.’e bağlı okullardaki eğitimi tercih ederim.”

Nesim Müsafir ve Suzan Benciya : “Özel okullardaki eğitimi tercih ederim.”

Sami Şemuel Şen: “Eğitimlerinin devlet okullarından daha kaliteli olduğunu düşündüğüm için özel okulları tercih ederim.”

David Levi: “İngilizce eğitiminin doğru ve disiplinli bir şekilde verildiğini düşündüğüm için üniversite olarak ODTÜ’yü tercih ederim.”

Verilen cevapları değerlendirdiğimizde devlet okullarını tercih ettikleri gibi özel okulları da tercih edenler olmuştur. Yahudi veya Türk okulu ayrımı yapmadıklarını görüyoruz.

Soru 3: *Genel olarak Yahudi cemaatleri hangi meslekleri tercih etmektedir? Neden?*

Bu soruya hemen hemen mülakata katılan bütün bireyler ticaret cevabını vermişlerdir.

Binyamin Roditi: “Tüm aileler evlatlarının eğitimi olmasını arzular. Yahudiler bir zamanlar devlet memurluğuna alınmadıkları için genelde serbest mesleği tercih etmişlerdir. Meslek tercihleri genellikle; doktorluk, mühendislik, mimarlık, avukatlık ticaret ve kendi işlerinde çalışmadır.”

Hayim Akyüz: “Günümüzde geçerli meslekler olan iş idaresi, bilişim gibi sektörlerde de çalıştıklarını belirtmiştir.”

David Levi ise bu konuyla ilgili, “Yahudiler daima eğitim ve öğretime önem vermişlerdir, bu Onların çıkış noktasıdır veya başlangıç noktası da diyebiliriz. Son zamanlarda genellikle mühendislik ve tıp alanı onlara daha cazip gelmiştir.” İfadelerini kullanmıştır.

Soru 4: *Gündelik hayatınızda dini inançlarınız ne kadar yer işgal etmektedir? Dininize ait ibadet ve ritüellerin ne kadarını yerine getirebiliyorsunuz?*

Hayim Akyüz: “Bodrum kökenli Musevi bir ailenin fertleri olmamız nedeniyle dini inançlarımızı ve ibadetlerimizi yoğun yaşayamıyoruz. Şimdiye kadar bu konuyla ilgili herhangi bir kısıtlama veya zorlama yaşamadık.”

Binyamin Roditi: “Laik bir düşünce yapısına sahibim. Dini inancımın da kuvvetli olduğunu düşünüyorum. Bayram, evlilik törenleri ve bazen de günlük ibadetlerim için sinagoga giderim. Türkiye’de değişik zamanlarda Yahudi ibadethanelerine yapılan terör olaylarından sonra eskisi kadar dua mekânlarına katılmıyorum.”

Sami Şemuel Şen ve Ester Şen: “Hayatımda dini inançlar ve ibadetler hiç denecek kadar çok az bir yer kaplıyor.”

David Levi: “Dindar bir insan değilim. Yalnız dini bazı sosyal adetlere, kutlamalara, aile ile beraber olmalara özen gösteririm. Belli bir çerçeve içinde kaldıkları müddetçe bütün dinlere saygım vardır. Buna Yahudilik de dâhil...”

Genel olarak bu soruya ellerinden geldiğince veya hiç yerine getirmiyorum şeklinde cevaplar verilmiştir.

Soru 5: *Öncelikle Türkiye’de sonra da Muğla’da Musevilik inancının gereklerini yaparken herhangi bir kısıtlama veya zorluk yaşadınız mı?*

Bu soruya genellikle herhangi bir kısıtlama veya zorluk yaşamadıklarını dile getirmişlerdir. Bu konuyla ilgili Binyamin Roditi şunları ifade etmiştir: “Bu konuda Yahudiler için asla bir kısıtlama olmadı. Özellikle Milas’ta komşuluk ilişkileri, insan ilişkileri, sosyal yaşam, karşılıklı sevgi ve saygı, anlayış, acı ve sevincin Müslüman toplumla paylaşılması olağanüstü bir insanlık anlayışıyla gerçekleşmiştir.”

Soru 6: *Diğer etnik ve dini gruplardan insanlarla sosyal ilişkileriniz ne düzeydedir?(Gündelik yaşamda diğer etnik ve dini gruplarla ne düzeyde bir yakınlık kuruyorsunuz? Aile fertlerinin diğer etnik ve dini gruplardan insanlarla yakın ilişkiler kurmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Yahudilerin Yahudi olmayanlarla gerçekleştirdikleri evlilikleri nasıl değerlendiriyorsunuz?)*

Hayim Akyüz: “Diğer etnik ve dini gruplarla ilişkilerimiz son derece liberaldir. Günümüzde dini muhafazakârlığın azaldığını düşünüyorum. Nitekim bir oğlum Amerikalı Katolik bir ailenin kızıyla, diğer oğlum da Müslüman bir ailenin kızıyla evliler ve çok mutlular.”

Binyamin Roditi: “Tüm gençliğim boyunca mahalle arkadaşlarım hep Müslüman ailelerin çocukları oldular. Yahudi nüfusu zaman içinde azaldığından

Yahudi arkadaşım azdı. Hayatım boyunca hiçbir etnik grup için ayrışım düşünmedim. Şahsen her etnik gruba eşit mesafeden baksam da, evliliklerde yaşadığım tecrübelerle dayanarak, her dinden insanın kendi dindaşı ile evlenmesi gerektiğini düşünüyorum.”

Sami Şemuel Şen: “Diğer etnik gruplarla şimdiye kadar hiçbir problemim olmadı. Gayet iyi arkadaşlık ilişkilerimiz mevcuttur. Diğer aile fertlerimde benimle aynı fikri paylaşmaktadır. Diğer etnik gruplar ve Yahudiler arasındaki evlilik ilişkilerini normal karşılarım. Hiçbir zaman bu evliliklere karşı olmadım.”

Rozi Yüksek: “Dini ve etnik grup ayrımcılığı yapmam. Herkesle arkadaşlık yaparım. Ailem bu konuda hiçbir zaman olumlu veya olumsuz yönlendirmede bulunmamıştır.”

Ersel Siyman: “Diğer etnik gruplarla ilişkilerim çok çok iyiydi. Müslüman komşu ve arkadaşlarımızla kardeş gibiydik. Bu kardeşlik bağı hiçbir zaman değişmedi. Bu hususta olan ilişkilerimi anlatmaya sayfalar yetmez. Bu evliliklere eskiler karşıydı. Şimdilerde normal karşılanıyor. Ben de normal karşılıyorum.”

Makro (Jak) Müsafir ve Nesim Müsafir: “Diğer etnik ve dini gruplarla olan evlilikleri normal karşılarıyoruz.”

David Levi: “Kişi düşünce ve hareketlerinde serbesttir. Kısıtlanamaz. Gönül ister ki herkes kendi dininden ve mezhebinden kişilerle hayatlarını birleştirsinler... Bilhassa bu son günlerde bu seçim, onlara daha rahat ve sessiz bir hayat yaşatabilir.”

Verilen cevapları değerlendirdiğimizde bu konuyla ilgili Yahudilerle diğer etnik ve dini gruplarla hiçbir zaman problem yaşamadıklarını, evlilikleriyle ilgili düşüncelerine gelince eskiden hoş karşılanmayan bu birlikteliklere zamanın ve şartların değişmesiyle beraber artık normal karşıladıklarını söyleyebiliriz.

Soru 7: *Sizce diğer etnik ve dini grupların size bakış açıları nasıl? Bu bağlamda Muğla’da geçmişten günümüze ne gibi şeyler değişti?*

Makro Müsafir: “Bize hep iyi niyetle yaklaştılar. Bir kaç istisnai olay hariç.”

Ersel Siyman: “Milas’ta yaşadığımız süreç içinde çok kardeşçeydi. Biz çok köylerde kaldık, köylüleri de evlerimizde misafir ettik. Muğla’da değişen bir şey yok ama maalesef Türkiye’de Museviler hakkında yetersiz bilgiden, cehaletten ve

medyadaki negatif propagandalardan kaynaklı Museviler hakkında bizim devrimizdeki o eski güzel düşüncelerin değiştiğini üzümlerek izliyorum.”

Rozi Yüksek: “Bazen Türk olmadığımızı düşünenlerle denk geliyorum. Bazen İsrail vatandaşı olduğumuzu düşünenler de oluyor.”

Sami Şen: “Muğla ve Milas’ta iyi bir dostluk ilişkileri içerisindeydik. Hala bu ilişkilerimiz aynı şekilde devam etmektedir.”

Binyamin Roditi: “Ayrı etnik ve dini gruplar, eğitilmişlik ve soysal seviyelerine göre büyük farklılıklar gösterirler. Buna ekonomik seviye farkı da oldukça etki eder. Yahudi dini ve bakış açısı diğer dinlere göre tutucudur. Başka dinden olan kişilerle evlenmeyi kolayca kabul etmez. Toplumun bakışı farklı olur.”

Hayim Akyüz: “1954’ten beri Bodrumdan çıkıp İzmir’e yerleştığımız için Muğla’daki değişim ile ilgili bilgim yoktur. Türkiye’nin batısındaki kültürel farklılık nedeniyle diğer dini ve etnik grupların bize bakış açısı olumsuz değildir.”

Emili Şen: “Bazı etnik gruplar Yahudi olduğumu öğrenince Türk olmadığımı düşünüyorlar.”

Verilen cevapları değerlendirdiğimizde Yahudilerin diğer etnik gruplar tarafından Türk vatandaşı olarak görülmemeleri istisnai bir olaydır. Genellikle ayırım veya her hangi bir olumsuz düşünce içerisinde olmadıklarını dile getirmişlerdir.

Soru 8: *Tarihi süreçte Yahudilerin karşılaşmış oldukları sıkıntılar, dışlanma, sürgün vb. olayların sebebi sizce nedir?*

Marko Müsafir bu sorunun sebebinin ırkçılık olduğunu söylerken, Nesim Müsafir bilgisizlik olduğunu dile getirmiştir.

Ersel Siyman: “Yahudilerin başarılı ve çalışkan olmaları. Ülkelerin ekonomik durumlarının bozulmalarına sebep olduğu bahanesi.”

Sami Şen, Suzan Benciya, Emili Şen, Fortine Gomel ve Ester Şen sebep olarak cehalet ve bilgisizliğin olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Rozi Yüksek: “Azınlıklara karşı genel bir önyargının olduğunu düşünüyorum.”

Binyamin Roditi: “Yahudiler, Babil ve Roma sürgünlerinden sonra, Dünyaya yayılınca, gittikleri ülkelerin çoğunda iyi muamele görmediler. Öncelikle kapalı bir toplum olmaları bunda rol oynamıştır. Sürgün ve katliamları asla hak etmediler. Zira ikamet ettikleri ülke idarelerine karşı hep saygılı, saygısını ödeyen, itaatkâr vatandaşlar olmuşlardır. Kabul görmemeleri kıskanılmaları ve bulundukları toplumun cehaletiydi.”

Hayim Akyüz: “Zaman zaman Yahudilerin toplumdaki başarılı konumlarına karşı haset ve çekememezlik, başarılı ekonomik güçlerini kırmak, bazen de Yahudilerin gösterişli bir hayat sürme gayretleri ile göze batmaları diyebiliriz.”

David Levi: “Dini istismar, politik çıkarlar, çekememezlik, kıskançlık ve kişisel dengesizlik gibi sebeplerden kaynaklı olduğunu düşünüyorum.”

Burada genel olarak Yahudilerin dışlanma sürgün gibi sebeplerin bilgisizlik ve cehaletten kaynaklı olduğunu düşünmelerinin yanı sıra, kendilerini diğer toplumlardan daha başarılı ve üstün görmelerinden kaynaklı bir anlayışlarının olduğunu söyleyebiliriz.

Soru 9: *Muğla’da Yahudi olarak geçmişten günümüze ticari, hukuki, siyasi ve dini anlamda herhangi bir zorluk yaşadınız mı? Bu bağlamda T.C. Devleti’nden ne gibi beklentileriniz var?*

Hayim Akyüz: “Ailemiz bu konuda bir sıkıntı yaşamadı. T.C. Devleti gayrimüslim vatandaşlarına karşı son derece müsamahakâr ve koruyucu bir tutum izlemiştir.”

Binyamin Roditi: “Milas’ta dedem ve ailesi ile dedemin diğer kardeşleri ile aileleri yaşadılar. Bizlere anlattıkları kadarıyla, insani ilişkileri, ticari ilişkiler, hukuki ve siyasi ilişkiler saygı, güven ve anlayış içinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bizler, Milas’taki çocukluk arkadaşlarımız ve aileleri ile günümüzde hala görüşmekteyiz.”

Fortine Gomel: “T.C. Devleti’nden beklentim ayrımcılığın yapılmamasıdır.”

Ester Şen: “T.C. Devleti’nden beklentim insanların eğitilmesi ve ayrımcılık yapılmamasıdır.”

Sami Şen: “Milas’lı olmaktan her zaman şeref ve gurur duyduğum.”

Ersel Siyman: “Milas’ta yaşamadım. Bilakis bayramlarda hiç ayrıma uğramadım. Hatta ortaokulda nutuk söylemek için hep ben seçilirdim. İzmir’de tarih dersinde ayrımcılığa uğradım. İ.T.Ü’ de diploma çalışmasında hocam tarafından ayrımcılığa uğradım. Ama Musevi olduğumu öğrenince bana daha evvel teklif ettiklerinin hala geçerli olduğunu(Amerika’da doktora asistanı olmam gibi) söyleyerek özür diledi. Bunların dışında şimdiye kadar herhangi bir ayrımcılık yaşamadım. Vatanımı ve Türk insanını çok seviyorum. Genellikle Türkler çok iyi insanlardır. Bütün sorun bence insanların Museviler hakkında yanlış bilgilendirilmelerinden kaynaklanmaktadır.”

Genel anlamda ciddi bir ayrımcılık ve zorluk söz konusu olmasa da istisnalar olmuştur. Bunu da toplumun geneline mal etmemek gerekir ki zaten anket çalışmasına katılan kişilerde bu şekilde düşünmektedir. T.C. Devleti’nden de beklentileri bu yöndedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yahudiler 1800'lü yıllardan itibaren antisemitizm kavramını ortaya çıkarak bütün Dünya'ya yaymışlar ve sonra da Siyonist bir devlet kurmak amacıyla Filistin'e yavaşça yerleşmeye başlamışlardır. Bu bağlamda Filistin'de bir Yahudi devleti kurmak için Siyonistler dünyadaki antisemitizm propagandasını kullanarak onların Filistin topraklarına göçünü temin etmiştir. 1400'lü yıllarda İber yarımadasında yaşayan Yahudilerin sürgüne mecbur bırakılıp, Dünya'nın çeşitli bölgelerine göçlerini bu doğrultuda değerlendirebiliriz. Bütün dünyada etkili olan bu kavram Türkiye'yi de etkilemiş ve bu doğrultuda birçok olumsuz olay yaşanmıştır.

Osmanlı Devleti döneminde sorunsuz yaşayan Yahudiler, Cumhuriyet'in kurulmasıyla beraber yeni düzende uygulanan birtakım yeni politikaları hoşgörüyü karşılamışlarsa da, özellikle ulus-devlet inşası politikaları onları bir hayli sıkıntıya sokmuş ve akabinde çıkarılan azınlıklarla ilgili diğer uygulamalar İsrail'e göçlerini zorunlu kılmıştır. Türkiye'nin içinde bulunduğu II. Dünya savaşı yıllarında uygulamış olduğu zorunlu politikalar hiç bir zaman Yahudi toplumunu hedef almamıştır. Bu bağlamda yapılan arşiv çalışmaları sırasında ortaya koyduğumuz belgelerde, II. Dünya Savaşı yıllarında Almanya'dan Türkiye'ye sığınan Yahudilere Türkiye'nin sahip çıktığı görülmüştür. Bu durum da Türkiye'de bir Yahudi düşmanlığının olmadığını ispatlamaktadır.

Türkiye'nin Yahudi toplumuna değil, Siyonizm'e karşı antipatik etkileşimleri söz konusudur. Genel itibariyle Türkiye'nin Yahudi toplumuyla herhangi bir sorunu olmamıştır. İsrail'e göç eden kişilerin” Türkiye’de bize Yahudi, burada Türk derler” sözünden anlaşılacağı üzere onların da Türkiye'yi her fırsatta aradıklarını ve Türkiye ile bağlarını koparmak istemediklerini söyleyebiliriz.

Özellikle Milas'ta yaşayan Yahudilerin Türk toplumuna o günün koşullarında sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda önemli katkıları olmuştur. Her iki toplumda birbirlerinden bahsederken sevgi, saygı ve özlem dolu cümleler kurmuşlardır. Yapılan görüşmeler ve mülakat çalışmaları doğrultusunda bu bilgilere ulaşılmıştır.

İçe dönük bir toplum olmalarından kaynaklı, anket çalışmalarına katılan kişilerin kısa ve kapalı cevaplar vermeleri bu çalışmanın sınırlı kalmasına sebep olmuştur. İsrail'e

gidip orada yaşayan Yahudilerle birebir görüşüp yaşayışlarıyla ilgili farklı tecrübeler edinmek, başka bir çalışmanın konusu olarak önerilebilir.

KAYNAKÇA

Arşivler

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

BOA., Y.PRK.DH., 1/6, H. 29.12.1300.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

Muamelat Genel Müdürlüğü

BCA, 110/734/2, 25.08.1927.

BCA, 110/736/9, 11.07.1940.

BCA, 232/562/20, 20.10.1942.

BCA, 110/736/7, 25.02.1940.

BCA, 85/560/19, 17.03.1943.

BCA, 266/793/13, 30.05.1936.

Kararlar Daire Başkanlığı

BCA, 90/26/20, 19.03.1940.

BCA, 66/53/7, 19.06.1936.

BCA, 88/90/3, 13.09.1939.

BCA, 87/57/11, 20.06.1939.

BCA, 87/46/18, 25.05.1939.

BCA, 86/40/1, 11.05.1939.

BCA, 86/33/9, 17.04.1939.

BCA, 86/25/16, 25.03.1939.

BCA, 86/20/10, 08.03.1939.

BCA, 86/19/10, 06.03.1939.

BCA, 86/19/7, 06.03.1939.

BCA, 85/117/1, 23.01.1939

BCA, 85/118/3, 28.01.1939

BCA, 100/110/17, 07.01.1943.

Nevzat Çağlar Tüfekçi Özel Arşivi

DERGİLER

Düstur, 3. Tertip, Cilt/15, s.1156-1175.

SALNAMELER

Aydın Vilayeti Salnamesi , .1311 (M. 1893), s. 383 -384

Aydın Vilayeti Salnamesi , H.1314 (M.1896), s.481

Aydın Vilayeti Salnamesi , H.1315 (M.1897), s.537

Aydın Vilayeti Salnamesi , H.1316 (M. 1897), s.516

Ansiklopediler

TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt/39, İstanbul 2010, s. 550-552.

Gazeteler

Akşam

Anadolu

Cumhuriyet

Menteşe

Muğla'da Halk

Ulus

Vatan

KİTAPLAR

ADIYEKE, Nuri, *XIX. Yüzyılda Milas Kazası*, Yeni Milas Matbaası, Milas, 1995

AKYÜZ, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi*, Kültür Koleji Yayınları, İstanbul, 1994.

ARI, Kemal, *İsrail'in Kuruluşu Sonrasında Türkiye'den İsrail'e Musevi Göçü*, On Birinci Askeri Tarih Sempozyumu Bildirileri: XVIII. Yüzyıldan Günümüze Ortadoğu'daki Gelişmelerin Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri (04-05 Nisan 2007 İstanbul) I, Gnkur. ATASE yayınları, Ankara, 2007.

BALİ, Rıfat, N., *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri, Bir Türkleşme Serüveni(1923-1945)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999.

_____, *Musa'nın Evlatları, Cumhuriyet'in Yurttaşları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

_____, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri, Aliya: Bir Toplu Göçün Öyküsü (1946-1949)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

_____, *Devlet'in Yahudileri ve "Öteki" Yahudi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

_____, *1934 Trakya Olayları*, Libra Kitap, İstanbul, 2008.

BENBASSA, Ester ve ARON, Rodrique, *Türkiye ve Balkan Yahudileri Tarihi (14-20.Yüzyıllar)*, Çev. Ayşe Atasoy, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

BESALEL, Yusuf, *Osmanlı ve Türk Yahudileri*, Gözlem Gazetecilik Basın Ve Yayın A.Ş., İstanbul, 1999.

_____, *Yahudi Tarihi*, Gözlem Yayınevi, İstanbul, 2003.

BIRNBAUM, Marianna, D., *Gracia Mendes Bir Sefaradın Uzun Yolculuğu*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2017.

ÇOLAK, Melek, *Milas Yahudileri*, Milas Belediyesi Kültür Yayınları, Muğla, 2003.

GÜLERYÜZ, Naim, A., *Tophumsal Yaşamda Türk Yahudileri*, Gözlem Yayınevi, İstanbul, 2012.

- GÜLERSOY, Naim, *500. Yıl Vakfı Türk Musevileri Müzesi*, Gözlem Gazetecilik, İstanbul, 2004.
- İPEK, Nurdan, *Selanik ve İstanbul'da Yahudi Bankerler*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2017.
- LEVİ, Avner, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996.
- LEVİ, David, *Leyla'nın Kahvesi*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2020.
- ÖKTE, Faik, *Varlık Vergisi Faciası*, Nebioğlu yayınları, İstanbul, 1951.
- PİNTO, Bensiyon, *Türk Musevi Cemaati Omursal Başkanı, Anlatmasam Olmazdı Geniş Toplumda Yahudi Olmak*, Doğan Kitap, İstanbul, 2008.
- ROZEN, Minna, *İstanbul Yahudi Cemaati'nin Tarihi (1453-1566)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınevi, İstanbul, 2008.
- SHARON, Moshe Sevilla, *Türkiye Yahudileri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.
- TÜRKEŞ, Ünal, *Kurtuluş Savaşında Muğla*, Karaca Ofset Basımevi, İstanbul, 1973.
- TAŞKIRAN, Bilgi, *Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Milas (1923-1960)*, Milas Belediyesi Kültür Yayınları, Milas, 2022.
- YETKİN, Çetin, *Türkiye'nin Devlet Yaşamında Yahudiler*, Gözlem Gazetecilik, İstanbul, 1996.
500. Yıl Vakfı Türk Musevileri Müzesi, İstanbul 2004.

MAKALELER

- AKÇA, Bayram, “İkinci Dünya Savaşı'nda Muğla” *Askeri Tarih Bülteni, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları*, Ankara 2000, Sayı:49.
- BALİ, Rıfat N., “Yeni bilgiler ve 1934 Trakya Olayları-1”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, İstanbul 1999, c. 31, s. 186.
- BERBER, Gedikli Şarika, “Osmanlı'dan Cumhuriyete Geçişte Yahudilerin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne Uyum Süreci: (Moiz Kohen Örneği)”, *Turkish*

Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic, Ankara 2012, 7/4, 1779-1800.

BİLGİ, Necdet, “Osmanlı Devleti’nin 1917 Yılı Yabancı Nüfusu”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 2010, Cilt/XXV, Sayı:1, s. 101-146.

BÖLÜKBAŞI, Yusuf Ziya, “Türk Milliyetçiliğinde Antisemitizm: Hüseyin Nihal Atsız Yazıları Üzerine Bir İnceleme”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Eskişehir 2019, 20(2), s. 293-320.

ÇOLAK, Melek, “Milas Yahudileri ve eğitim: Talmud Tora'dan Alliance Israelite Universelle'e (1851-1934)”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara 2004, 21/1, 231-244.

ESİN, Taylan, “19. Yüzyılın Sonunda Osmanlı İmparatorluğu’nda Kurulan Musevi İskân Birliği (Jca) Çiftlikleri”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, 2014, 14-24.

GÜÇLÜ, Muhammet, “Varlık Vergisi ve İzmir Uygulaması” *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt/VIII Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir, 1993, s.170-171.

KIZILOĞLU, Sedat, “İsrail Devleti’nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizm’in Gelişimi”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2/1, 2012, 35-64.

LEVİ, Avner, “*Şavat Anim: Sefarad Cemaatinde Sosyal Bölünme, Sınıf Savaşı ve Önderlik/1847*” İzmir Vakası, (çev: Rıfat N. Bali), 4, 1996, s. 81-95.

ÖRÜCÜ, Sevda, “Yahudi Diasporası’nın Filistin’e Göçü ve İsrail Devleti’nin Kuruluşu”, *Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 3/2, 2018, s. 202-233.

KİŞİSEL GÖRÜŞMELER

1-Olcay Akdeniz, Doğum Yeri: Milas, Yaşı: 66, Mesleği: Gazeteci

2-Keriman Kınacı Eğilmez, Doğum Yeri:Milas, Yaşı:69, Mesleği: Emekli Eczacı

3-Leyla Köseoğlu, Doğum Yeri: Milas, Yaşı: 90, Mesleği: Ev hanımı

4-Gülsüm Velioğlu, Doğum Yeri: Milas, Yaşı: 70, Mesleği: Emekli Sınıf Öğretmeni

EK-2

İstanbul'da meydana gelen gösterilerden sonra Yahudilerle alış veriş yapılmaması hakkında Ankara'da asılan bildiriler

946

بازار وکالت جلیله

تاریخ: ۹۲۷ آغستوس ۹۲۷ قاریخی و ۷۶۰۰ نومور او تحریرات عاجزیه ذیلدر :

استانبولده وقوعه کتیریلن نمایم اوزرینه یهودیلرله آلیئر ویریمز ایدلمه سنه دائر آنقره ده تحت قلمه
حمای قارشیمنده قوزی مجرمک دکانه برورقه یا پیشدیرلیدیغی و فاعلی حقنده تحقیقات اجرا سنه ترسل —
اولندیغی برای معلومات عرض اولنور اقمدم • ۷۰ - آغستوس - ۹۲۷ داخله وکیلی

۲

۵

جواباً یازیلدیغی محررانه عائد اولدیغی شمه تاریخ و نوموروسک درسی رجا اولنور

030 10 110 734 2

Kaynak: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi(BCA.), 30-10-0-0/Muamelat Genel Müdürlüğü, 110/734/2, (25 Ağustos 1927).

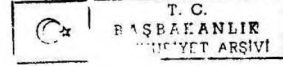
EK-3

Yahudileri küçük düşürücü resimleri bulunan kartpostalların satışları men edilerek toplattırılması ve yurda sokulmasının yasak edilmesi

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR MÜDÜRLÜĞÜ

Karar sayı
2
4863

Kararname

Hususi menfaatler temini maksadiyle tertip ve tab ettirile-
rek Türkiyeye sokulan veya Türkiye'de basılan yahudileri tezyif edici
resimleri havi kartpostalların, Matbuat Kanununun 51 inci maddesi hük-
müne göre satıştan men edilerek toplattırılması ve Türkiyeye sokulma-
sının yasak edilmesi; Dahiliye Vekilliğinin 15/6/936 tarih ve 861 sa-
yıllı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 19/-
6/936 da onanmıştır.

19/6/936

REİSİCÜMHAUR

K. Atatürk

Bş. V.

İ. İsmail

Ad. V.

Ş. Sami

M. M. V.

K. Özalp

Da. V.

Ş. Kaya

Ha. V. V.

Ş. Sami

Ma. V.

Ş. Özgür

Mf. V.

Ş. Arslan

Na. V.

A. Çetinkaya

İk. V.

C. Zeynep

S. İ. M. V.

K. R. Özyıldırım

G. İ. V.

Rana Karan

Zr. V. V.

C. Zeynep

0,30 18 01 02 66 53 7

Kaynak: BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 66/53/7, (19 Haziran 1936).

EK-4

Selanik'te çıkan "Le Progres" gazetesinin "Türkiye'nin Laikleştirilmesi ve Türk Trakya Yahudilerinin Durumu" başlıklı yazıları

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
nci Daire Umum Müdürlüğü
Şube
14222
456

Ankara : 193
Hulâsa : 11 Temmuz 1940

İlişik: 2 maktua

Yüksek Başvekâlete

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Trakya yahudileri ile Türkiye'nin layikleştirilmesi hakkında Selânik'de çıkan "Le Progrès" gazetesinde intişar edib Selânik Konsolosluğumuzca Vekâletimize gönderilmiş olan iki maktua yüksek bilgileri için ilişik olarak sunulmuştur.

Hariciye Vekili
Hıfız
12 - 7 - 35

2 + gazete kupaı.

030	10			110	736	9
-----	----	--	--	-----	-----	---

Cevabı muharrerata hangi daire ve şube ifadesile yazıldığını ve umumi ve hususi numaralarının derci mer'udur

M.N.

Kaynak: BCA., 30-10-0-0/Muamelat Genel Müdürlüğü, 110/736/9, (11 Temmuz 1940).

EK-4(DEVAMI)

96C
49

TÜRKİYE CÜMHURİYETİ
SELÂNIK KONSOLOSLUĞU

Ö R N E K

28. Haziran 1935

" Le Progrès " gazetesinde
"Türkiyenin laikleştirilmesi"
ve " Türk Trakya'da yahudiler-
in durumu" başlıklarile çıkan
yazı hak.

№: 522-177
Kisigi : 2

BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Dışarı İşleri Bakanlığına

Konsolosluk.

Bu günkü " Le Progrès " gazetesinde " Türkiyenin
laikleştirilmesi " ve " Türk Trakya'da yahudilerin durumu " başlık-
larile biri İstanbul'dan diğeri Londra'dan bildirilmiş iki haber
görülmüştür.

Bunlara ait yazıların kesiklerini ilâşik olarak takdim
ediyorum.

Atina Elçiliğine de yazıldı.

030	10			110	736	9
-----	----	--	--	-----	-----	---

2

28. VI. 1933. 944 49

SITUATION DES JUIFS EN THRACE TURQUE

80% des juifs d'Andrinople réduits à la mendicité?

L'exode des Juifs de Thrace, lors des excès antisémitiques de l'année dernière

Londres, 27 (Service particulier du « Progrès »). — Les journaux juifs se font mander de Stamboul que les conditions d'existence des israélites de la Thrace turque empirent tous les jours. La communauté d'Andrinople notamment serait composée désormais pour le 80 o/o de personnes vivant de la charité publique. Toutes les communautés juives de cette région, jadis florissantes ont été dissoutes, seules subsistent celle de Kirkilissé et d'Andrinople. 7000 à 8000 juifs qui restent dans cette province se préparent eux aussi à émigrer. Les mêmes journaux relèvent cependant que les autorités turques font des grandes difficultés pour permettre l'immigration en Palestine.

030	10			110	736	9
-----	----	--	--	-----	-----	---

**ON
DE LA TURQUIE**
Le 28
**NEUF CENT MOSQUÉS SERONT
FERMÉES ET TRANSFORMÉES EN
MUSÉES ET SALLES DE SPECTACLES**

**LES TURCS NE VEULENT
PLUS ÊTRE DES OTTOMANS**

Istanbul, 27.—Sur proposition du ministre de l'Instruction, le gouvernement turc a ordonné la fermeture de neuf cents mosquées se trouvant

KAMAL ATATURK

dans diverses localités du pays. Cet ordre est donné en application de la tactique d'affranchissement du peuple turc de la religion musulmane, qui a commencé à être appliquée depuis quelques ans en Turquie.

Les journaux relèvent qu'après la fermeture antérieure de trois cents autres mosquées et «tekkés», il ne reste presque plus de maisons de prières en Turquie.

La plupart des mosquées qui seront fermées seront transformées en musées, cinémas et dépôts de tabac.

TURCS ET OTTOMANS

Les journaux turcs protestent contre l'habitude conservée par la presse étrangère de confondre les qualificatifs turc et ottoman et de continuer à appliquer ce dernier à la Turquie d'aujourd'hui.

Les Turcs, disent les journaux, ne veulent pas être traités d'Ottomans, car ils n'ont plus rien de commun avec l'empire créé en 1259 par Osman Ier et dont les Turcs faisaient partie, tous comme les Grecs, les Arabes, les Kurdes, etc.

EK-5

Almanya uyruklu Yahudilerden Prof. Karl Süssheim'in İÜ Edebiyat Fakültesi
Türkiyat Enstitüsü'nde çalıştırılmasına izin verilmesi

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2
İ3100

Kararname

Alman tebeasından ve yahudi ırkından müsteşrik profesör Dr.
Karl Süssheim'in İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkiyat
enstitüsünde çalışdırılmak üzere Türkiye'ye gelmesine izin verilmesi;
Maarif vekilliginin 7/3/940 tarih ve 732 sayılı teklifi üzerine İcra
Vekilleri Heyetince 19 MART 1940 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCÜMHUR

İsmail İnönü

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.
M. F. Başbakan Fethi Okyar M. M. V. Da. V. Ha. V.
Ma. V. Mf. V. Na. V. İ. V. S. İ. M. V.
M. F. Başbakan Fethi Okyar M. M. V. Da. V. Ha. V.
G. İ. V. Zr. V. Mü. V. T. V.
M. F. Başbakan Fethi Okyar M. M. V. Da. V. Ha. V.

03	18	01	02	90	26	20
----	----	----	----	----	----	----

Kaynak: BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 90/26/20,(19 Mart 1940).

EK-6

Ankara Konservatuvarı piyano öğretmeni Alman Yahudilerden Walter Schlössinger'in sözleşmesi bitene kadar, anne ve babasının yurdumuza gelmesine izin verilmesi

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2

11938

Kararname

Ankara Konservatuvarı piyano öğretmeni Alman yahudilerinden Walter Schlössinger'in ,konturacı bitinceye kadar, Almanyada ikamet eden annesi Elsa ve babası Josef Schlössingerin memleketimize gelmelerine izin verilmesi; Maarif Vekilliğinin müracaatına atfen Dahiliye Vekilliğinin 6/9/939 tarih ve 41262/328/48016 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 13 1939 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCÜMHUR

İsmail İsmail

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.
Ma. V. Mf. V. Na. V. İ. V. S. İ. M. V.
G. İ. V. Zr. V. M. M. V. Tl. V.

08 18 01 02 88 90 3

Kaynak: BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 88/90/3,(13 Ağustos 1939).

EK-7

Türk Philips şirketinde çalışmakta olan Alman Yahudilerden Herman Levi'nin çalışma süresinin uzatılması

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Karar sayısı:

2

11283

Kararname

6/8/937 tarihinden itibaren Türk Philips Şirketinde iki sene müddetle çalışmasına müsaade edilmiş olan Alman Yahudilerinden Herman Levi'nin Şirketin teahhüt ettiği Millî Müdafaa, Sıkınat ve İhtimâî Muavenet Vekaleti ve Üniversitenin muhtelif müesseselerinde X şuaına ait tesisatı ve rontgen cihazlarını kurmak ve bunların muntazaman işlemesi için daimî surette kontrol ve takip etmek mecburiyetinde olduğu gibi bu işi yetiştirilmekte olan tenkisiyenlere emniyetle devir ve teslim edebilmesi için bir buçuk sene daha çalıştırılması gerekli görüldüğünden ikamet müddetinin bir buçuk sene uzatılması ; Dahiliye Vekillığının 12/6/939 tarih ve 27663/4I262 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 20 HAZİRAN 1939 tarihinde kabûl olunmuştur.

REİSİCÜMÜR

İsmail İsmail

Bg. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.
Ma. V. Mi. V. Na. V. İ. V. S. İ. M. V.
G. İ. V. ve Ad. v. v. Zr. V. M. Mü. V. T. V.
630 28 81 02 87 57 11

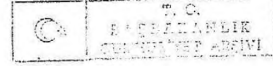
Kaynak: BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 87/57/11,(20 Haziran 1939).

EK-8

Alman Yahudilerden B.Paul Kaufman'ın İzmir kağıt fabrikası kazan tesisatı montajında çalıştırılmak üzere Türkiye'ye gelmesi

T. C.
BAŞVEKALET
KARAR DAIRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı:
2

Kararname

11070

İzmit Kağıt fabrikasının kazan tesisatı montajını yapmak üzere müteahhit Steinimüller firması tarafından gönderilecek olan Alman yahudilerinden B. Paul Kaufman'ın Türkiye'ye gelmesine ve montaj hitamına kadar İzmitte oturmasına izin verilmesi; Dahiliye Vekilliğinin 27/4/939 tarih ve 21736 sayılı tezkeresile yapılan teklifi ve Genelkurmay Başkanlığının 23/5/939 tarih ve 10698 sayılı mutalâanamesi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 25/5/939 tarihinde tasvip ve kabul olunmuştur. 25/5/939

REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.
Ma. V. Mf. V. Na. V. İ. V. S. İ. M. V.
G. İ. V. Zr. V. Mu. Mf. V. TL. V.

30 18 01 02 87 46 18

Kaynak: BCA., 30-18-1-2/ Karalar Daire Başkanlığı, 87/46/18, (25 Mayıs 1939).

EK-9

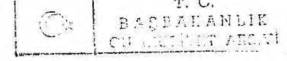
Alman Yahudilerden Helmut Wolf'un Turhal şeker fabrikasında uzman olarak çalıştırılmasına izin verilmesi

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Karar sayı: 2

10933

Kararname

Alman yahudilerinden Helmut Wolf'un Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketine ait Turhal Şeker Fabrikasında 30/II/939 tarihine kadar mitehassıs olarak çalıştırılmasına izin verilmesi; İktisat Vekilliğinin iş'arına etfen Dahiliye Vekilliğinin 28/4/939 tarih ve 21884 sayılı teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince II/5/939 tarihinde onanmıştır.

REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.
M. M. V. Da. V. Ha. V.
Ma. V. Mf. V. Na. V. İ. V. S. İ. M. V.
G. İ. V. Zr. V. Mu. M. V. T. V.

080 18 01 02 86 40 1

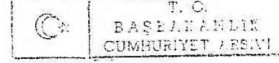
Kaynak: BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 86/40/1, (11 Mayıs 1939).

EK-10

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Alman Yahudilerden Klera Krouse'nin çalıştırılması

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2
10801

Kararname

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mülaçiyerliği için anca-
je edilen Alman yahudilerinden Klera Krouse'nin adı geçen işte ça-
lıştırılmasına izin verilmesi; Maarif Vekillığının müracaatına atfen
Dahiliye Vekillığının 13/4/939 tarih ve 18808 sayılı tezkeresile ya-
pılan teklifi üzerine 2007 sayılı kanunun ikinci maddesinin B. fık-
rasına tevfiқан İcra Vekilleri Heyetince 17/4/939 tarihinde onanmış-
tır. 17/4/939

REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.
Ma. V. Mf. V. Na. V. İ. Y. ve G. İ. V. V. S. İ. M. V.
G. İ. V. Zr. V. ve Na. V. V. Mu. Mü. V. Tl. V.

080 18 01 02 86 33 9

Kaynak: BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 86/33/9, (17 Nisan 1939).

EK-12

Alman Yahudilerden Dr. Robert Heblun'un İzmir'deki Türkiye yağ ve mamulâtı sanayi limited şirketinde kimyager olarak çalışması için 6 ay müddetle Türkiye'ye gelip oturmasına izin verilmesi

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2

KARARNAME

10536

Alman yahudilerinden Dr. Robert Heblunun İzmirde kurulu ve 525 sayılı muafiyet ruhsatnamesini haiz Türkiye yağ ve mamulâtı sanayi limited şirketinin margarin imalatı tesisatında kimyager mühendis sıfatile çalışmak için altı ay müddetle ve 2/9498 sayılı kararname - hükmünden istisnaen Türkiye'ye gelip oturmasına izin verilmesi; İktisat vekilliginin istegine atfen Dahiliye vekilliginin 4/3/939 tarih ve 11042 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 8/3/939 tarihinde onanmıştır.

8/3/939

REİSİCUMHUR

İsmail Türker

Bş. V.

N. G. Ağadon

Ad. V.

T. T. Aylay

M. M. V.

M. Tınaz

Da. V.

Feyzi Öztürk

Ha. V.

S. S. S. S.

Ma. V.

A. A. A.

Mf. V.

Y. Y. Y.

Na. V.

A. A. A.

İk. V.

H. H. H.

S. İ. M. V.

S. İ. M. V.

G. İ. V.

R. R. R.

Zr. V.

M. M. M.

030	18	01	02	86	20	10
-----	----	----	----	----	----	----

Kaynak: BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 86/20/10, (08 Mart 1939).

EK-13

İstanbul Üniversitesi doğum ve kadın kliniği laboratuvarı asistanı Alman Yahudilerden Dr. Verner Laquesir'in Braslav'da oturan annesinin, sözleşme müddeti sonuna kadar Türkiye'ye gelerek oturmaları

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2

Kararname

10516

İstanbul Üniversitesi doğum ve kadın Kliniği lâboratuvarı asistanı Alman yahudilerinden Dr. Verner Laquesir'in Braslavda oturan annesi Manelok Olganın adı geçen doktorun mukavele müddetinin hitamı olan 1/7/939 tarihine kadar 2/9498 sayılı kararname hükümünden istisnaen Türkiye'ye gelerek oturmasına izin verilmesi; Dahiliye Vekillığının 1/3/939 tarih ve 10277 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 6/3/939 tarihinde onanmıştır.

6/3/939

REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V.
Ha. V. Ma. V. Mf. V. Na. V.
İk. V. S. I. M. V. G. I. V. Zr. V.

080 18 01 02 86 19 10

Kaynak: B.CA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 86/19/10,(06 Mart 1939).

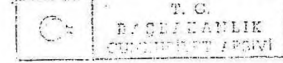
Denizbank muhasebesinde çalışmakta olan Alman Yahudilerden Konrad Engelman'ın Berlin'de oturan annesi ile kız kardeşinin sözleşme müddeti sonuna kadar Türkiye'ye gelerek oturmaları

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Karar sayısı
2

10513

Kararname

Denizbank muhasebesinde mütehassıs olarak çalışmakta olan Alman yahudilerinden Konrad Engelman'ın Berlinde oturan annesi Mart ha Engelman ile kız kardeşi Suzan'ın adı geçen mütehassısın mukevele müddetinin bitimi olan 1/12/939 tarihine kadar 2/9498 sayılı kararname hükmünden istisnaen Türkiyeye gelerek oturmalarına izin verilmesi; Dahiliye Vekillığının 1/3/939 tarih ve 10275 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 6/3/939 tarihinde onanmıştır. 6/3/939

REISICUMHUR

Ismael König

Bş. V.

S. J. Haydon

Ad. V.

7th day

M. M. V

H. W. May

Da. V.

Fayik Öztürk

Ha. V.

S. Saungh

Ma. V.

E. J. Graham

Mf. V.

Yücel

Na. V.

A. Petukay

lk. V.

lk. V.
H. Gakir

S. I. M. V.

S. I. M. V.
J^r H. A. Lexton.

G. 1. V.

G. I. V.
Rava Tamban

Zr. V.

Zr. V.

DEC	28	01	02	86	19	7
-----	----	----	----	----	----	---

Kaynak: BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 86/19/7,(06 Mart 1939).

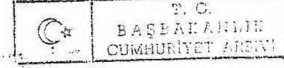
EK-15

Etibank'ın makine tesislerinde çalıştırılan Alman Yahudilerden Otto Salamon'un çalışma süresinin 1 yıl uzatılması

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2

10287

Kararname

28/II/938 tarih ve 2/993I sayılı kararnemeye ektir:
Etibankın makine ve tesisat servisinde ihtisasından istifade edilmek üzere celbedilen Alman tebaasından Yahudi Otto Salamon'un çalışma müsaadesinin 1939 takvim senesi sonuna kadar uzatılması; İktisat Vekilliğinin iş'arına atfen Dahiliye Vekilliğinin 17/I/939 tarih ve 3125 sayılı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 23/I/939 tarihinde onanmıştır.

23/I/939

REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

Bş. V.

C. Başer

Ad. V.

T. F. Özalp

M. M. V.

M. M. V. D. P. Başbakan

Da. V.

Ha. V.

H. V. Başbakan

Ma. V.

M. V. Başbakan

Mf. V.

M. V. Başbakan

Na. V.

N. V. Başbakan

İk. V.

I. V. Başbakan

S. I. M. V.

S. I. M. V. Başbakan

G. I. V.

G. I. V. Başbakan

Zr. V.

Zr. V. Başbakan

85/117/1

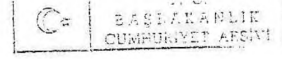
Kaynak: BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 85/117/1, (23 Ocak 1939).

EK-16

Alman Yahudilerden Walter Mandl'in Uşak ve Alpullu şeker fabrikalarında uzman olarak 1 yıl çalıştırılması

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2
10309

Kararname

Alman tebaalı yahudi Walter Mandl'in Uşak ve Alpullu Şeker fabrikalarında 939 senesi sonuna kadar mutahassıs sıfatile çalıştırılmasına izin verilmesi; İktisat Vekilliğinin isteğine atfen Dahiliye Vekilliğinin 23/I/939 tarih ve 4355 sayılı tezkere-sile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 28/I/939 tarihinde onanmıştır.

28/I/939

REİSİCUMHUR

İsmail İnönü

Bş. V. <i>B. F. Kayalov</i>	Ad. V. <i>T. F. Klay</i>	M. M. V. <i>M. M. V.</i>	Da. V. <i>Fazıl Özbek</i>
Ha. V. <i>E. S. Samsat</i>	Ma. V. <i>M. A. Samsat</i>	Mf. V. <i>Y. Samsat</i>	Na. V. <i>A. C. Samsat</i>
İk. V. <i>H. Akis</i>	S. İ. M. V. <i>H. Akis</i>	G. İ. V. <i>R. Samsat</i>	Zr. V. <i>M. Samsat</i>

080	18	01	02	85	118	3
-----	----	----	----	----	-----	---

Kaynak: BCA., 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, 85/118/3, (28 Ocak 1939).

Almanya'da bulunan Türk tebaası Yahudilerin Türkiye'ye dönme işleri

T. C.
Hariciye Vekâleti
Konsolosluk ve Muhtelit Hukuk D. U. M.

Ankara 20 Ekim 1942
Hulâsa

Şube
U. No. 25421
H. No. 387
Lef:

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Yüksek Başvekâlete

Almanya Büyük Elçiliği Vekâletimize müracaatla, işgal altın-
da bulunan Hollanda, Belçika ve Fransa arazisindeki ecnebi yahudi-
lerin türlü vesilelerle tesbit edildiği veçhile Almanya aleyhinde
çalışmakta olduklarından bahsile Reich Hükûmetinin bu meşgul arazi-
de ikamet eden yahudi ırkına mensub bilcümle yabancı Devletler to-
brasını, 1 Sonkânun 1943 de tehliye karar verdiğini, bu karardan
başka Devletlere henüz haber verilmiş olmayıp yalnız oradaki yahudi
tebaamızın vaktinde işlerini tasfiye ederek kendiliklerinden memle-
ketlerine mevzuubekis tarihten evvel dönmelerini temin için ve sırf
Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine bir cemile olmak üzere, daha evvel-
den keyfiyeti ihbar ettiklerini, bu yahudiler anılan tarihe kadar
çıkmadıkları takdirde 1 Sonkânun 1943 te umum meyanında mecburî
tehliye tabi tutulacaklarını, Reich Hükûmetinin bu tedbiri askeri
sebeplerden dolayı ittihaz ettiğini ve yalnız bunun Türk tebaasına
münhasır olmayıp bilcümle ecnebi devletler yahudi tebaalarına şamil
bulunduğunu şifahen tebliğ ederek tarafımızdan gereken tedbirlerin
ittihazile bu hususda alâkeder Elçilik ve Konsolosluklarımıza teb-
ligat yapılmasını iltimas eylenmiştir.

Almanya Sefareti tebligatına ilâve olarak Musevî ırkından
olan tebaamızın anılan meşgul araziye terkettikleri takdirde mun-
tazam pasaportla müracaatları ve memleketlerine evdet edeceklerini
beyan etmeleri üzerine kendilerine derhal vize verilerek Alman
arazisinden geçişlerinde mümkün olan kolaylıkların da gösterilce-
ğini ifade etmiştir.

030 10 232 562 20

Kaynak: BCA., 30-10-0-0/ Muamelat Genel Müdürlüğü, 232/562/20, (20 Ekim 1942).

EK-17(DEVAMI)

A. C.
Hariciye Vekâleti
Konsolosluk ve Muhtelit Hakuk D. U. M.
Şube
U. No.
H. No.
Lef:

Ankara 194
Hulâsa

2

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞIVI

Fransanın meşgul arazisinde oturan yahudi ırkına mensup te-
baamızdan durumları muntazam olanların adedi tahminen üç bin beş
yüz kadar ve durumları muntazam olmayanlar da on bine baliğ bulun-
maktadır.

Bu hususda ittihez buyurulacak kararın emir ve işarına müsa-
adelerini saygılarımla rica eylerim.

Hariciye Vekili

arz edildi, hıfz
21. 10. 1942

030 10 232 562 20

P. 10-2521 8689

EK-18

Türk vatandaşlarından olup kanunen durumları uygun olan Yahudilerin memleketimize gelmelerine engel olunmaması

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Emniyet/Umum Müdürlüğü

Şube: : 4.
Hususi :
Umumi: 09508

25. 11. 1940₁₉₄₀
Öz: vaziyetleri muntazam
Türk vatandaşı yahudiler HK.

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞIVI

Başvekâlet Yüksek Makamına

I - Türk vatandaşlarından olup muntazam ve kanunen mute -
ber vessikle seyahat eden yahudilerin memleketimize gelmelerine
mümanaat olunmaması için U.Müfettişliklerle Vilâyetlere talimat -
verilmiştir .

Yüksek bilgilerine arzederim .

2 - Başvekâlet Yüksek makamına ve Hariciye Vekâletine
arzederim .

Dahiliye Vekili
Fayık Özyurt

28.2.1940

030 10 110 736 7

1

Kaynak: BCA., 30-10-0-0/Muamelat Genel Müdürlüğü, 110/736/7, (25 Şubat 1940).

EK-19

Varlık Vergisi mükelleflerinin tahsilat sırasında tabi tutulacakları muamele ve tatbikat hususunda uygulanacak esaslar

T. C.
BASVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı :
2
1929/

GİZLİLİĞİ 20/06/1994 tarih ve 03371 sayılı Onayla KALDIRILDI
Kararname

T. C.
BASBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

4305 sayılı kanun hükümlerine göre tahakkuk ettirilmiş olan Varlık vergisi mükelleflerinin tahsilat safhasında tabi tutulacakları muamele ve takibat hususunda, kanunun tediye için derpiş ettiği üç devreye göre aşağıda yazılı esaslar dairesinde hareket edilmesi icra Vekilleri Heyetinin 7/I/1943 tarihli toplantısında kabul edilmiştir :

1- İlk on beş gün içinde borcunu ödeyerek vergi ile ilişkileri kalmayan mükelleflere, işlerini devam ettirebilmek için Bankalar ve müesseseler tarafından kolaylık gösterilmesi yerinde olur.

2- İlk on beş günü takip eden ve birincisinde yüzde bir, ikincisinde yüzde iki zamlı verginin tahsili icap eden iki haftalık devre, cezalı munzam bir müddet olarak telakki edilebileceği cihetle bu devrede tahsili emval kanununun tatbiki caiz olmakla beraber bu selâhiyetin mümkün olduğu kadar kullanılmaması ve münhasıran bu devrede mallarını kaçırmaları ihtimali çok kuvvetli olan şüpheli eşhasa karşı o yoldan takibat icrası kanunun ruhuna uygun olur.

3- Gerek ilk on beş günlük gerek onu takip eden iki haftalık müddet içinde vergi borcunu kısmen veya tamamen ödemeyenler hakkında tahsili emval kanunu hükümlerine göre takibat yapılması zaruridir. ancak takibat icrasında borçlu mükelleflerin iki grup dahilinde muhtalaa edilmesi ve aşağıki noktaların gözönünde tutulması icap eder:

a) Vergi borcunun enaz yarısını ödeyen mükelleflerden mallarını kaçırmak veya saklamak ihtimali olanlar hakkında derhal takibata geçilir. Böyle bir ihtimal mevcut olmayanlar hakkında ise Maliye Vekâletince veya Vekâletçe verilecek talimata göre mahallerince takdir olunacak lüzum ve icaplara göre mükelleflerden teminat alınmak sureti ile veya bakiye borçlarını satış ve kazançlarından ödeyebileceklerine kanaat getirilenler hakkında teminata lüzum olmaksızın icrai takibi-

030	18	01	02	100	110	17
-----	----	----	----	-----	-----	----

Kaynak: BCA., 30-18-1-2/ Kararlar Daire Başkanlığı, 100/110/17, (07 Ocak 1943).

EK-19(DEVAMI)

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2

GİZLİLİĞİ 20/06/1994 tarih ve
03371 sayılı Oranla KALDIRILDI

19291

batın altı ayı geçmemek üzere geri bırakılması ve çalışma mecburiyetinin
tehiri muvafık olur.

b) Vergi borcunu hiç ödemeyen veya yarısından çok az miktarını
ödemiş olanlar hakkında Tahsili emval Kanunu derhal tatbik edilecektir.
ancak sayısı binlere varabilecek bir çok mükellefler hakkında aynı zaman-
da takibata girişmenin müşkülâtı ve bunların mallarını aynı günlerde sat-
manın tevhit edebileceği buhranı önlemek üzere vergisi en yüksek olan
veya en çok hatırı sayılanlardan başlamak üzere takibatın sıraya konul-
ması ve tedrici surette tatbiki lâzımgelir.

c) Gerek a gerek b fıkralarında yazılı olanlardan mesela mahalle
bakkalları gibi mahdud ve basit ticaretle meşgul mükelleflerle seyyar ve
müstahdemler hakkında takibata girişmeden önce Vekâletin müsaadesi alın-
malıdır.

4- Tatbikatta karşılaşılabilecek zorluklar için her halde Vekâletten
meği temin suretiyle merkezle mülhakat arasında devamlı bir temas tes-
si ve bu kararname hükümlerine göre takdire bırakılan hususatta malmemur-
larının mahallinin en büyük idare amiriyle mutabık kalmasının temini mu-
vafık olur.

7/1/1943

REİSİCUMHUR

İsmet İnönü

Bş. V.

Ad. V.

M. M. V.

Da. V.

Ha. V.

İ. Sancar *H. Memur* *A. Z. İsmail* *R. P. P.* *M. M. V.*

Ma. V.

Mf. V.

Na. V.

İk. V.

S. İ. M. V.

A. A. A. *Y. A.* *A. F. C.* *Y. A.* *S. İ. M. V.*

G. İ. V.

Zr. V.

Mü. V.

Ti. V.

S. H. *S. R. H.* *F. E.* *A. S. C.*

036 18 01 02 100 110 14

EK-20

İstanbul'daki İngiliz Ticaret Odası tarafından yayınlanan aylık mecmuada çıkan
"Yıllık Rapor" başlıklı Varlık Vergisi ile ilgili yazının tercümesi

H.O.

T. C.
BAŞVEKÂLET
MATBUAT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı : — 1216

85
289
Ankara: 17 Mart 1943

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Başvekâlet Yüksek Makamına

Fahrî Reisi İngilterenin Türkiye nezdindeki
Büyük Elçisi Sir Hughe Knatchbull-Hugessen, fahrî
ikinci reisi İstanbul'da Mr. James Morgan, reisi
Mr. W.G.Middleton Edwards ve azası arasında İngil-
tere Büyük Elçiliği Ticaret Müşaviri S.R.Jordan'ın
bulunduğu İstanbul'daki İngiliz Ticaret Odası aylık
bir mecmua neşretmektedir.

Bu mecmuanın 27 şubat 1943 tarihli sayısında
"Yıllık Rapor" başlığı altında bir yazı çıkmıştır.
Varlık vergisi hakkındaki dikkate şayan bu yazının
bir hülâsasını yüksek bilgilerine derin saygılarımla
arzederim.

Matbuat Umum Müdürü
Selim Sarper
(Selim Sarper)

İlişik:
bir tercüme sureti

Başvekâlete, Hariciye Vekâletine,
Ticaret Vekâletine arz olunmuştur.

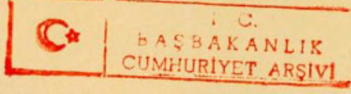
030	10			85	560	19
-----	----	--	--	----	-----	----

17-3-243 1763

Kaynak: BCA., 30-10-0-0/ Muamelat Genel Müdürlüğü, 85/560/19, (17 Mart 1943).

EK-20(DEVAMI)

T. C.
BAŞVEKÂLET
MATHUAT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı :

Türkiye'deki (İngiliz Ticaret Odası) tarafından İstanbul'da çıkarılan aylık ticaret mecmuasının 27 Şubat 1943 tarihli sayısında (Yıllık rapor) başlıklı bir yazı intişar etmiştir. Bu raporda varlık vergisine de temas edilmekte ve ezcümle denmektedir ki:

Millî Müdafaa için yapılacak fevkalâde masrafları karşılamak üzere 1942 İkinciteşrininde varlık vergisi kanunu kabul edildi. Bütün Türkiye'deki mükelleflerden alınacak vergi miktarı, 344 milyonu İstanbul'dan olmak üzere 450 milyon Türk lirası olarak tesbit edildi. 1943 İkincikânun ayı sonuna kadar bütün Türkiye'de tahmil edilen vergi miktarı tahminen 200 milyon Türk lirasına baliğ oldu.

Bu kanunun neticesi, sene zarfında 520 milyondan 763 milyon Türk lirasına baliğ olan kâğıt para tedavülünü eksiltmek olmuştur. 1943 İkincikânun nihayetinde bu rakam 702 milyon Türk lirasına inmiştir.

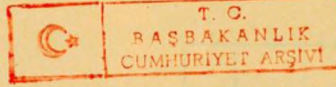
Her hangi bir fevkalâde vaziyeti karşılamak üzere munzam bir vergi ihdasına hiç kimse itiraz edemez, fakat mükelleflere vergi tahmil edilirken hiç bir sabit vahidi kıyasî gözetilmemiştir.

Bu kanun, mükelleflere temyiz hakkı vermemekte ve icapları ifa edilmediği takdirde de mükelleflerin şiddetle cezalandırılmalarını, hatta mecburî ameleliğe alınmalarını istilzam eylemektedir.

030 10 85 560 19

EK-20(DEVAMI)

T. C.
BAŞVEKÂLET
MATBUAT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı :

85

- 2 -

Sermaye üzerine konulmuş çok ağır bir vergiden başka bir şey olmayan bu verginin yalnız münferid tâcirlerin değil, aynı zamanda bütün piyasanın istikrarını hakıdar ettiğini tebarüz ettirmek lüzumunu hissetmekteyiz.

Bu vaziyet karşısında Birleşik Krallıktaki ihracatçıların; yeni teklifleri nazarı itibare alırken en geniş mânâsında ihtiyatlı bir hareket serbestisini muhafaza etmeleri iktiza etmektedir.

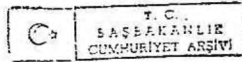
030	10			85	560	19
-----	----	--	--	----	-----	----

3

EK-21

Filistin'de Araplarla Yahudiler arasında meydana gelen olaylar ve İtalyanların Filistin'deki faaliyetleri hakkında Hayon gazetesinde yayınlanan yazı

Hariciye Vekâleti
I. nci Daire Umum Mûdûrlûğû
I. Şube
Ankara 1936
Hulâsa Filistin son afağı yahudi hadiseleri h.
Yüksek Başvekâlete

26 Mayıs 1936 tarih ve 9595/237 sayılı yazı ekidir.
Filistin'de araplarla yahudiler arasındaki hadise-
ler ve Filistin'de İtalyan faaliyetine dair -Hayon gazetesi-
nin neşriyatı hakkında Fudûs Konsolosluğumuzdan alınan 15
Mayıs 1936 tarihli yazı ile bahsî geçen neşriyyatın örnekle-
ri, Yüksek bilgileri için, ilişik olarak takdim edilmiştir.
BA.

Hariciye Vekili g.

Hüfz
1-6-36

Haluk
Bursalı

-4-

030 10 266 793 13

Cevabî muharrerata hangi daire ne şube ifadesile yazıldıysa ne umumî ne hususî numaralarının dairesi mevcuttur

1

Kaynak: BCA., 30-10-0-0/Muamelat Genel Müdürlüğü, 266/793/13, (30 Mayıs 1936).

EK-21(DEVAMI)

Sayı 973/99

Kudüs 15/5/936

Filistin'de cereyan eden
siyasi hadiseler h.

Hariciye Vekâletine

10/5/936 tarihli ve 960/91 sayılı yazıma ektir.

Umumi grev devam etmektedir. Bu ayın 13 ünde Kudüs civarında bir taş ocağında çalışan bir arap işçi öldürülmüş ve buna mukabil de ertesi günü Kudüs'te, sokak ortasında araplar, tabanca ve bıçakla iki yahudiye öldürmüşlerdir. Filistin'in her tarafında tezahürat bağlangıçları olmakta isede Hükümet, polis ve asker kuvvetleri ile her defasında tezahüratçıları dağıtmakta ve kanlı neticeler vermeye müstait bu hadiseleri daha başlamadan boğmaya muvaffak olmaktadır.

Ayın 14 ünde Yuce Komiser arap parti önderlerini iki defa yanına davet ederek yahudi göçümünün derhal durdurulması, toprak satışının men'i ve daha şumullu selâhiyetleri haiz bir "Conseil Legislatif" in kurulması hakkındaki taleplerinin Londraya çağırılan heyetle yapılacak anlaşmada takarrür ve tesbit edilmedikçe gımdiden kabul ve tatbikine imkân olmadığını bildirmiş ve kendilerine, halkı büyük zararlara ve sefaletle sürükleyecek greve nihayet vermelerini ve sükûnetlerini muhafaza ile beyhude masum kanı dökülmesinin önüne geçmelerini tavsiye eylemiştir. Önderler, Londraya gidilmeden evvel, yukarıda yazılı üç noktanın orensip itibarıyla peşinen kabul edildiği teyit olunmadıkça murahhas heyetin intihabına yanaşmadıklarından her iki toplantıdan da önemli bir sonuç alınmamıştır.

Dün bu menfi cevap dolayısıyla, Filistin'in her tarafında mülki itaatsızlık ilan edilmiş ve bu münasebetle Cuma namazından sonra her yerde tezahürat yapılmıştır. Yafa'da bir tezahüratı dağıtmak isteyen polisle halk arasında çarpışma olmuş, polis silah kullandığından bir ıktışağı ölmüş ve üçü ağır olmak üzere 12 kişi yaralanmıştır.

030	10			266	753	13
-----	----	--	--	-----	-----	----

2

EK-21(DEVAMI)

2

Evvelce bildirdiğim gibi, Filistindeki İtalyan faaliyeti ve propagandası hakkında Davar-Hayom gazetesinin 14 Mayıs tarihli nüshasında intişar eden bir fıkranın Fransızcaya çevrilmiş örneğini ilişik olarak sunuyorum.

Sonsuz saygıları ile

aslı gibidir.

030	10			266	753	13
-----	----	--	--	-----	-----	----

3

EK-21(DEVAMI)

C. 1. 1. 1.	
21 05 36	61 050

Peut-il se faire que des Agents Italiens ont été les auteurs
des troubles en Palestine ?

Regdres: 13.5.36.- " Les agents italiens étaient les auteurs
des troubles en Palestine, et le Cabinet Anglais qui avait puis
traité cette question dans sa séance de lundi (avant-hier) a examiné
sérieusement le matériel et a inféré, la gravité de la situation à
la lumière des découvertes se rapportant aux actions des Agents de
l'Italie en Palestine".

Cette nouvelle retentissante a été publiée,
ce matin, dans le "Daily Herald", organe officiel du parti ouvrier
en Angleterre.

Cette nouvelle a causé une forte impres-
sion sur tous les Cercles Officiels Politiques en Angleterre, et sur
tout à cause de sa publication dans ledit journal.

Le Cabinet anglais a ordonné, sur la base
du matériel qui lui a été soumis, d'ouvrir immédiatement une enquête
fondamentale sur l'ensemble des actions des Agents de l'Italie en
Palestine.

Les Départements compétents commenceront
de suite l'ouverture de l'enquête en question, et on attend, avec
impatience, le résultat, même en dehors de l'Angleterre.

=====

Traduit du "Dear-Heyon", No 193 (52),
daté du 14 mai 1936; Col. 3-5 de la
page 4.

030	10			266	293	13
-----	----	--	--	-----	-----	----

EK-22

Milas Menteşe İlkokulu Yahudi Öğrencilerin Künyeleri

Okulun adı ve No. *No II* 1946-1947 Ders yılı İlçe : *Milâs*
Sınıf ve Şubesi : *V* İlk tahsili bitirme diploma defteri Kamun: Köy :

Fotoğraf	No.	TALEBENİN Adı, babasının adı Doğduğu yer, Doğduğu yıl, [aa]	DERS ZÜMRELERİ										DİPLOMANIN			
			Türçe	Tarih-coğ- rafya-yurt B.	Matematik	Tabiiyat bilgisi	Resim-İş	Ayle bilgisi	Hayat B. [e]	Yazı	Jimnastik	Müzik	Hal ve gidi.	Derecesi	Nunarası	Tarihi
	5	<i>Yorla ağlı Benjamin 935 Milas Diplomamı aldım 29-8-1947</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>412</i>	<i>2</i>	
	34	<i>Mosé Menaşé ağlı orşé Musafer 1934 Milas Diplomamı aldım Musafer</i>	<i>iyi</i>	<i>iyi</i>	<i>iyi</i>	<i>orta</i>	<i>orta</i>	<i>iyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>iyi</i>	<i>432</i>	<i>20</i>		
	52	<i>Hacem ağlı Kenan Zener Milas 932 Diplomamı aldım Kenan Zener</i>	<i>iyi</i>	<i>orta</i>	<i>puhiyi</i>	<i>iyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>orta</i>	<i>iyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>iyi</i>	<i>428</i>	<i>16</i>	
	59	<i>Hakan Muz Mualla Ağlı Boşum 933 Diplomamı aldım Mualla Ağlı</i>	<i>iyi</i>	<i>iyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>iyi</i>	<i>orta</i>	<i>iyi</i>	<i>orta</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>iyi</i>	<i>430</i>	<i>18</i>	
	89	<i>Enuri Atıl Kız Saniye Atıl Milas 1935 Diplomamı aldım</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>iyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>orta</i>	<i>puhiyi</i>	<i>iyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>iyi</i>	<i>422</i>	<i>10</i>	
	130	<i>Zaliye Ağlı Zamir Zener Milas 935 Diplomamı aldım</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>iyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>iyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>419</i>	<i>8</i>	
	147	<i>Musağın Kız Güler Balat Milas 935 Diplomamı aldım güler B.</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>iyi</i>	<i>iyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>puhiyi</i>	<i>419</i>	<i>7</i>	

Kaynak: Nevzat Çağlar Tüfekçi Özel Arşivi

EK-22(DEVAMI)

Okulun adı ve No. Mentepe 1951-1952 Ders yılı
Sınıf ve Sıra No. : V İlk tahsili bitirme diploma defteri

İlçe : Milas
Kamun :
Köy :

Fotoğraf	No.	TALEBENİN Adı, babasının adı, Doğduğu yer, Doğduğu yıl (...)	DERS ZOMRELERİ										DIPLOMANIN			
			Türkçe	Tarih-coğrafya-yurt B.	Matematik	Tabiiat bilgisi	Resim-İş	Asle bilgisi	İnkılab-İnkısal	Yazı	Jimnastik	Müzik	Hal ve gördüş	Nümrasi	Değerlendirme	Tarhi
	180	Devrikli Mustafa Milas: 1938 Diplomamı aldım	iyi	orta	orta	iyi	iyi	pekiyi	orta	pekiyi	iyi	orta	pekiyi	638/8	iyi	7. IV. 1952
	181	Sevilhan Mustafa Milas: 1939 Diplomamı aldım	iyi	iyi	iyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	iyi	pekiyi	iyi	pekiyi	639/9	pekiyi	7. IV. 1952
	182	Sevilhan Mustafa Milas: 1940 Diplomamı aldım	iyi	orta	iyi	iyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	iyi	iyi	iyi	pekiyi	640/10	iyi	7. VI. 1952
	183	Sevilhan Mustafa Milas: 1940 Diplomamı aldım	pekiyi	iyi	iyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	iyi	pekiyi	pekiyi	iyi	pekiyi	641/11	pekiyi	7. IV. 1952
	184	Sevilhan Mustafa Milas: 1940 Diplomamı aldım	pekiyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	iyi	iyi	pekiyi	pekiyi	642/12	pekiyi	7. IV. 1952
	185	Sevilhan Mustafa Milas: 1940 Diplomamı aldım	pekiyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	orta	pekiyi	pekiyi	643/13	iyi	7. IV. 1952
	186	Sevilhan Mustafa Milas: 1940 Diplomamı aldım	pekiyi	iyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	iyi	pekiyi	pekiyi	pekiyi	644/14	pekiyi	7. VI. 1952

Kaynak: Nevzat Çağlar Tüfekçi Özel Arşivi

EK-22(DEVAMI)

Okulun adı ve No. <u>Muradiye</u>		1950-1951-Ders yılı		İl : <u>Muşla</u>		İlçe : <u>Milâs</u>		Kamun : <u>...</u>		Köy : <u>...</u>							
Sınıf ve Şubesi : <u>V. A</u>		İlk tahsili bitirme diploma defteri															
Fotograf	No.	TALEBENİN		DERS ZÜMRELERİ								DİPLOMANIN					
		Adı, babasının adı Doğduğu yer, Doğduğu yıl [**]		Türkçe	Tarih-coğ- rafya-yurt B.	Matematik	Tabiiyat bilgisi	Resim-İş	Ayle bilgisi	Hayat B. [f] Din-dünya	Yaz	Jimnastik	Müzik	Hal ve gödis	Derecesi	Nusxası	Tarhi
	317	Marko Rahimi Zeynep Milas 1940 Diplomamı aldım RN <u>...</u>		Yıy	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	—	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	624	17	2-VI-1951
	318	H. İlhan Yılmaz Demirel Milas 1940 Diplomamı aldım 1-8-1951 Yamur		Yıy	Pekiyi	Yıy	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	625	10	2-VI-1951
	324	Marko İzzet Milas 1940 Diplomamı aldım 6-8-1951 İzzet		Yıy	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	—	Yıy	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	626	11	2-VI-1951
	324	Musa Zübeyir Tavas 1938 Diplomamı aldım — S. <u>...</u>		Yıy	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	Yıy	Orta	Pekiyi	Orta	627	11	2-VI-1951
	506	Olçay Akay Milas 1940 Diplomamı aldım 28-VII-1951 O. Akay		Yıy	Pekiyi	Yıy	Orta	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	628	12	2-VI-1951
	581	Mehmet Rıstemoğlu Kasım 1938 Diplomamı aldım — R. Burçak		Yıy	Yıy	Yıy	Yıy	Orta	Yıy	Yıy	Pekiyi	Yıy	Pekiyi	Yıy	629	24	2-VI-1951
	588	Bayram Ruzyaylıoğlu Kavir 1936 21 Temmuz 1951 Diplomamı aldım — Bayram		Yıy	Orta	Orta	Pekiyi	Pekiyi	Pekiyi	Orta	Pekiyi	Yıy	Pekiyi	Yıy	630	25	21-VI-1951

Kaynak: Nevzat Çağlar Tüfekçi Özel Arşivi

EK-22(DEVAMI)

Okulun adı ve No. 2		1941-1942 Ders yılı		Kamun:											
Sınıf ve Şubesi : 5		İlk tahsili bitirme diploma defteri				Köy :									
Fotoğraf	No.	TALİHENİN Adı, babasının adı, Doğduğu yer, Doğduğu yıl [aa]	DERS ZÜMRELERİ										DIPLOMANIN		
			Türkçe	Tarih-coğrafya-yur. B.	Matematik	Tabiat bilgisi	Resim-İş	Ayle bilgisi	Hayat B. [a]	Yazı	Jimnastik	Müzik	Hal ve gördüş	Derecesi	Numarası
	88	Hakkı Kızı Günseli Arıcan Mila's 1927 Diplomamı aldım Günseli Arıcan	P.14	Orta	14	14	P.14	P.14		14	P.14	14	14	191 14	
	209	Mehmet Kızı Suzan Karo deveci, Mila's 1929 Diplomamı aldım	14	P.14	14	P.14	Orta	14		14	P.14	14	14	194 17	
	214	S. Kader Mosi oğlu Leon Mirafir Mila's 1929 Diplomamı aldım S. Mirafir	14	P.14	Orta	14	P.14	14		14	Orta	P.14	14	196 19	
	223	Serket oğlu Serif Gül Bodrum 1941 Diplomamı aldım Serif Gül	14	14	Orta	14	14	14		14	Orta	P.14	P.14	206 29	
	231	Nazmi Kızı Munise Arıcan Mila's 1941 Diplomamı aldım Munise Arıcan	14	14	Orta	14	P.14	P.14		14	Orta	P.14	P.14	145 16	
	264	Hüseyin oğlu Servet Kızla Mila's 1927 Diplomamı aldım S. Kızla	P.14	P.14	14	P.14	P.14		14	P.14	14	P.14	14	153 6	
	273	Saban oğlu Tahsin Ayaz Mila's 1926 Diplomamı aldım Tahsin Ayaz	14	P.14	14	P.14	P.14		14	P.14	14	P.14	14	145 11	

Kaynak: Nevzat Çağlar Tüfekçi Özel Arşivi

EK-22(DEVAMI)

Okulun adı ve No. 2. in ilköğretim 1942-1943 Ders yılı
Sınıf ve Şubesi : 5 İlk tahsili bitirme diploma defteri

II : 1. sınıfta
İlçe : Milas
Kamun : /
Köy : 2

Fotograf	No.	TALEBENİN Adı, babasının adı Doğduğu yer, Doğduğu yıl, [**]	DERS ZÖMRELERİ										DİPLOMANIN		
			Türkçe	Tarih-coğrafya-yurt B.	Matematik	Tabiiyat bilgisi	Resim-İş	Ayle bilgisi	Hayat B. [e]	Yaş	Jimnastik	Müzik	Hal ve gödiş	Derecesi	Nümarası
	7	Akram oğlu Selçuk Milas 1928 Diplomamı aldım S. Derince	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	230/20	10. VI. 1943
	15	Hasan Ferit oğlu Doğan Yüzbaşı Marmarış 1930 Diplomamı aldım S. Derince	iyi	orta	orta	iyi	orta	iyi	orta	iyi	iyi	iyi	iyi	251/41	
	16	Hüseyin oğlu Feriye Marmarış Milas 1929 Diplomamı aldım S. Derince	iyi	orta	orta	iyi	orta	iyi	orta	iyi	iyi	iyi	iyi	244/34	
	18	Azer oğlu Albert Marmarış Milas 1929 Diplomamı aldım S. Derince	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	236/26	
	29	Ahmet oğlu Feriye Marmarış Milas 1931 Diplomamı aldım S. Derince	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	iyi	228/18	
	43	Mehmet Emin oğlu Feriye Marmarış Milas 1929 Diplomamı aldım S. Derince	iyi	orta	orta	iyi	orta	iyi	orta	iyi	iyi	iyi	iyi	250/40	
	62	Osman oğlu Feriye Marmarış Milas 1929 Diplomamı aldım S. Derince	iyi	orta	orta	iyi	orta	iyi	orta	iyi	iyi	iyi	iyi	237/27	

Kaynak: Nevzat Çağlar Tüfekçi Özel Arşivi

EK-22(DEVAMI)

Fotoğraf	No.	TALEBENİN		DERS ZÜMRELERİ										Hal ve gidiş	Derecesi	Numarası	Tarihi
		Adı, babasının adı	Doğduğu yer, Doğduğu yıl [ss]	Türkçe	Tarih—coğ- rafya-yurt B.	Matematik	Tabiat bilgisi	Resim—İş	Ayle bilgisi	Hayat B. [s]	Yazı	Jimnastik	Müzik				
	384	Mustafa agha Mehmet Milas 1927															
		Diplomamı aldım Mehmet dula		iyi	iyi	pek iyi	pek iyi	pek iyi	orta		pek iyi	pek iyi	pek iyi	pek iyi		222 12	10. IV
	386	Mustafa agha Mehmet Milas 1930															
		Diplomamı aldım		iyi	pek iyi	pek iyi	pek iyi	pek iyi	pek iyi		iyi	pek iyi	pek iyi	pek iyi		215 5	"
	389	Mustafa agha Mehmet Milas 1930															
		Diplomamı aldım R. Birlik		pek iyi	pek iyi	pek iyi	pek iyi	pek iyi	iyi		pek iyi	pek iyi	pek iyi	pek iyi		212 2	"
	392	Mustafa agha Mehmet Milas 1930															
		Diplomamı aldım N. Mergen		iyi	orta	orta	orta	orta	pek iyi		orta	pek iyi	pek iyi	pek iyi		246 36	"
	395	Mehmet agha Mehmet Milas 1931															
		Diplomamı aldım N. Karaca		pek iyi	pek iyi	pek iyi	pek iyi	pek iyi	iyi		pek iyi	pek iyi	pek iyi	pek iyi		213 3	"
	402	Mehmet agha Mehmet Milas 1931															
		Diplomamı aldım Mehmet		iyi	pek iyi	pek iyi	iyi	iyi	iyi		iyi	orta	pek iyi	pek iyi		221 17	"
	411	Mehmet agha Mehmet Milas 1929															
		Diplomamı aldım Mehmet Karay		iyi	orta	iyi	orta	orta	iyi		orta	iyi	pek iyi	pek iyi		253 43	"

Kaynak: Nevzat Çağlar Tüfekçi Özel Arşivi

EK-22(DEVAMI)

Okulun adı ve No. 2 19 19 Ders yılı İl : Muğla
Sınıf ve Şubesi : 5 İlk tahsili bitirme diploma defteri İlçe : Milas
Kamun : Köy :

Fotoğraf	No.	TALEBENİN Adı, babasının adı Doğduğu yer, Doğduğu yıl [...]	DERS ZÜMRELERİ										DİPLOMANIN			
			Türkçe	Tarih-coğrafya-yurt B.	Matematik	Tabiiyat bilgisi	Resim-İş	Ayile bilgisi	Hayat B. [e]	Yaz	Jimnastik	Müzik	Hal ve gödiş	Derecesi	Numarası	Tarihi
	227	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	385	14	7. V. 1946
	228	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	378	14	7. V. 1946
	229	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	379	14	7. V. 1946
	230	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	380	14	7. V. 1946
	231	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	381	14	7. V. 1946
	232	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	382	14	7. V. 1946
	233	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	383	14	7. V. 1946
	234	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	384	14	7. V. 1946
	235	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	385	14	7. V. 1946
	236	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	386	14	7. V. 1946
	237	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	387	14	7. V. 1946
	238	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	388	14	7. V. 1946
	239	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	389	14	7. V. 1946
	240	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	390	14	7. V. 1946
	241	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	391	14	7. V. 1946
	242	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	392	14	7. V. 1946
	243	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	393	14	7. V. 1946
	244	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	394	14	7. V. 1946
	245	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	395	14	7. V. 1946
	246	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	396	14	7. V. 1946
	247	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	397	14	7. V. 1946
	248	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	398	14	7. V. 1946
	249	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	399	14	7. V. 1946
	250	Ali Kemal Koca Gözüil Yelolan Milas 1934 Diplomamı aldım	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	141	400	14	7. V. 1946

Kaynak: Nevzat Çağlar Tüfekçi Özel Arşivi

EK-22(DEVAMI)

Terzi Sara Arman'ın ortaokul diploması.

DEVLET ORTAOKUL İMTİHANI DIPLOMASI DEFTERİ

Ders yılı: 1941-1942 Devresi: Haziran

Türkçe	Tarih	Coğrafya	Yurtbilgisi	Matematik	Kinya	Fizik	Tabii ilimler	Yabancı dil	Resim	Cimnastik	Musiki	Askerlik	Çocuk bakımı	Tamamı	Toplam	Derecesi	Numarası	Tarihi	Diplomayı alanın imzası	Fotoğraf
5	7	5	5	5	5	5	5	6	10	6	5			10	74		294	30.6.1942	H. Arman	
Adı ve soyadı: <u>Hayrullah Uzun</u> Babasının adı: <u>H. Hüseyin</u>										Doğduğu yer ve yıl: <u>Kanıda 1335</u> Okul numarası: <u>145</u>										
6	7	7	10	8	10	6	5	9	10	10	5			10	98		295	30.6.1942	H. Arman	
Adı ve soyadı: <u>İsmail Araylı</u> Babasının adı: <u>Ali</u>										Doğduğu yer ve yıl: <u>Meirais 1339</u> Okul numarası: <u>164</u>										
6	7	6	9	6	6	6	6	5	10	9	9	8		10	103		296	30.6.1942	H. Arman	
Adı ve soyadı: <u>Neriman Eğilmez</u> Babasının adı: <u>Aptullah</u>										Doğduğu yer ve yıl: <u>İzmir 1327</u> Okul numarası: <u>320</u>										
9	7	10	9	5	5	7	10	7	10	9	10	7		10	114		297	30.6.1942	H. Arman	
Adı ve soyadı: <u>Sara Beja Baris</u> Babasının adı: <u>Lazar</u>										Doğduğu yer ve yıl: <u>İstanbul 1927</u> Okul numarası: <u>248</u>										
10	10	10	10	10	8	10	6	6	10	9	8	10		10	127		298	30.6.1942	H. Arman	
Adı ve soyadı: <u>Mualla Erim</u> Babasının adı: <u>Nurettin</u>										Doğduğu yer ve yıl: <u>G. Orum</u> Okul numarası: <u>253</u>										

m: III 1940

Kaynak: Nevzat Çağlar Tüfekçi Özel Arşivi

Nevzat Çağlar Tüfekçi'nin Cumhuriyet Dergisinde Yayımlanan Milaslı Yahudilerden Ester ve Dünder Nayır Çiftiyle yaptığı röportaj⁷⁰

CUMHURİYET DERGİ

Ekonomik refah ve rahatlık pek çok Yahudiye Milas'a çekmişti. 1940'lı yıllarda 300 Yahudi aile vardı. Ester Nayır da onlardan biriydi. Kongo ve İsrail'den damat adayları vardı, annesi "daha yakın" diye İsrail'i seçti. 25 yıl sonra Milas'ta doğduğu evi buldu. Ev sahibi Leyla, bağdan üzüm koparıp verdi, "Malından ye kızım".

Milas, nasıl unuturuz seni?

NEVZAT ÇAĞLAR TÜFEKÇİ*

Ester ve Dünder Nayır çifti Milas doğumlu. İsrail'in 30 bin nüfuslu Gane-Tikva şehrinde yaşı-

yorlar. Bu, Nayır çiftinin Milas'a üçüncü gelişini. Ester Nayır, kızlık adıyla Ester Arman, 1936 doğumlu. Üç kardeşin ortancası. Ortaokulun birinci sınıfına kadar okuyan Ester, ortaokul birinci sınıfta eğiti-

mini bırakıp manifaturacı babasına yardım ediyor, yorgan dikiyor. Ester on altısına geldiğinde Arman ailesi İzmir'e göçüyor. Sonrasını Ester Nayır anlatıyor.

İzmir'e göçüş hangi yıllardaydı?

1952-53 yılları. İzmir'e gidince ben nakış işiyle uğraştım. Bu işten iyi para kazanmaya başladım. 19 yaşındayken şimdiki kocam beni bir resimle beğendi.

Dünder Bey resminize nasıl ulaştı?

Benim bir halam vardı, Afrika'da Kongo'da yaşıyordu. İsmi Anriyeta'ydı. Daha önce Rodos'taydılar, 2. Dünya Savaşı'nda Almanların zulmüne uğramamak için Afrika'ya, Kongo'ya gittiler. Halam babamla mektupla-

şırdı, babama yazdığı mektupta bir gün, "Ester'in resmini istiyorum. Burada çok iyi bir kusmet var, çocuk çok zengin, yemeğini altın tabakta altın çatal-kaşıkla yiyecek yemeğini..." Resim çekirdim, o kadar iyi çıktı ki, fotoğrafçı dükkânının vitrinine koydu. Annem resmini babama vermedi, "Eğer, Ester Afrika'ya giderse onu bir daha göremeyiz. Eğer İsrail'e giderse, bir ümit var, daha yakın, gidip onu görebiliriz" dedi. Oresmi, halamın oğlu Kubilay, İzmir'de kolonyacıdır kendisi, aldı. Aynı yıl, kayınvalidem kardeşinin kızına bir mektup yazıp "Marko'nun

ortanca kızı evli mi, bekâr mı" diye sormuş, "Bekârsa, bana bir resmini yollayın." Halamın oğlu Kubilay'la kayınvalidemin kuzeni Eliza iyi arkadaşlardı. Eliza durumu anlattı, Kubilay kendisindeki resmini vermiş, o da kayınvalideme göndermiş. Tabii bu olanlardan benim hiç haberim yoktu. Bir akşam Kubilay geldi, "Ester, İsrail'den sana mektup var" dedi, "Bir gençle mektuplaşıyor musun, seni yakaladım". Şaşırdım, mektubu bana uzatıp "Bağırarak okuyacaksın" dedi "Biz de öğrenmek istiyoruz kimdir bu genç?" Mektupta, "Eliza resmini bana yolladı. Görünce seni çok beğendim. Ben seni İsrail'e davet ediyorum. Sana yol biletiyi yollayayım. Benim işim burada çok

iyi, belediye çalışıyorum. Küçük bir evim var. Zannedersen beni de beğeneceksin. Moşe İsrail yazıyordu. Bu isimde kimseyi tanı mıyordum. Sonra bu ismin yanında el yazısıyla küçük küçük yazılmış Dünder Nayır ismini gördüm. Onu Milas'tan tanıyordum. "Nasıl olur da Dünder benim resmini ele geçirmiş olabilir?" dedim şaşırılmış Kubilay "Ben yolladım, ben yolladım" demez mi? "Ben mektup yazmam, eğer yazın İsrail'e gidersem o zaman görürüm" dedim ama gece gündüz birlikte olduğumuz, birbirimizi çok sevdiğimiz Türk arkadaşım Neza-hat'ın ısrarlarına dayanamayarak yazdım. Sonra o yazdı, ben yazdım, ben yazdım, o yazdı. Mektup-

Dünder, Ester'i bu fotoğrafında sevdi ve beğendi...

Yıl 1959'da, Ester ile Dünder ilk çocuklarıyla...

⁷⁰ Cumhuriyet Dergisi, (2002) Milas Nasıl Unuturuz Seni?, Sayı: 869.

17 KASIM 2002. SAYI 869

17

laşmaların sonunda İsrail'e gittim. Dönmek istiyordum ama Dünder bırakmadı. 7 ay sonra evlendik. Benim iki kız iki oğlum var, 10 da torunum...

Evlendikten sonra ne tür işler yaptınız?

Otuz beş yıl çocuk baktım. Eşimin aylığı bize yetiyordu, biraz da para biriktirmek için bu işi yaptım. İsrail'e gittikten kaç sene sonra Milas'a geldiniz?

İlk kez 25 sene sonra geldik. Önce doğup büyüdüğüm, çocukluğumun geçtiği eve gittim. Ev sahibi Leyla isimli bir kadındı, "Siz beni tanımazsınız, ben bu eve girip görmek istiyorum" dedim. O, "Buyurun kızım" diyerek bizi içeriye buyur etti. "Sormak istemez misiniz biz bu evi neden görmek istiyoruz, içini görmek istiyoruz?" dedim "Ben bu evde doğdum, büyü-

mezarlarını da aradınız mı?

Evet. Sodra Dağı'nın eteğinde Gümtükesen mezar anıtının yanında bulunan Musevi mezarlığına gittik. Ama önce mezarlık hakkunda bir iki şey söylemek istiyorum, orayı eskiye göre daha iyi bulduk. Etrafı belediye tarafından taş duvarla çevrilmiş, yalnız bazı taşlar yerinden oynamış. İlk gelişimde ninemin, dayımın mezarını bulamadım. Her taş siliyorum, üzerini ayıklıyorum, belki ninemin mezarı diye. Kendi ninemin mezarını bulan Dünder, "gidelim" dedi, o yürümeye başladı, ben bir taşın üzerinde hareketsiz kaldım. Sanki bir güç çekişiyormuş gibiydi. Dünder "niye gelmiyorsun, hadi" diyor, ben taşı temizlemeye çalışıyordum. Sildim, sildim, bir de ne göreyim, ninemin mezarı. Ben onun ismini taşıyorum. Onun soy ismi Begas'tı. Dedem Aslan Begas, Aydın'da çok büyük bir manifaturacıydı.

Size göre, Milas'ta Yahudilerin çok olmasının nedeni neydi?

Eskiden beri Milas'ta çok Yahudi vardı. Buradaki yerleşmeler çok öncelere dayanıyor. İyi bir ortam vardı, bizlere kötü davranılmıyordu, ekonomik faaliyetler için ortam çok iyiydi. Yerli halk ticareti pek fazla bilmiyordu, genellikle ekip biçmekle meşguldüler. Pamuk, tütün, susam, hububat tarımı yapıldı. Zeytincilik çok yaygındı, zeytinyağları çok güzeldi. Böyle

olunca gelenler tanıdıklarını, akrabalarını da çağırıyor ve bu şekilde Milas'taki Yahudi cemaatinin nüfusu arttı. Milas'ta 1940 yıllarında 300 aile kadar Yahudi vardı. Ben o yıllarda tanık olduğumuz bir olayı anlatmak istiyorum.

Buyurun...

O zamanlar bizim bir komşumuz rahatsızlanmıştı. Doktor Jobi vardı, çok iyi bir doktordu. Tedavi için onu çağırıyorlar. Doktor hastayı gördü, ilaçlar verdi, fakat kadın iyileşmedi, daha da fenalaştı. Bulantılar, baş ağrıları, kusmalar filan... Bir daha doktoru çağırıyorlar, kadının hissettiklerini dinledi, ve "Ben kadının hastalıklarıyla ilgili bir doktor değilim. Ama sen hamilesin" dedi. Oysa yirmi yıllık evli olmasına rağmen çocukları olmamıştı. Kadının "Hayır, ben öleceğim, ben iyi değilim" deyince doktor "Bir kadın doktoru var, Selahattin isminde, ona götürün. O size daha iyi bakar." Diye üstelendi. O doktora gittiler, "Senin karında ur var. Bu ur, kanser riski taşıyabilir, hemen İzmir'e gitmeli, hemen ameliyat olmalı" diye tanı koydu. Fakat kadı-

Ester ve Dünder Nayır, çocuklarıyla...

nın kocasının aklına Musevi Doktor Jobi'nin söyledikleri yer etmişti, "belki karım hamiledir" diyor... Aradan zaman geçti, kadının göğüsleri genişledi, karnı büyüdü... Hasta olan kadın ise, "Kar-

ra belli olur" dedi. Öyle kaldı. Nemin ölmeden önceki son günleriydi, aklı başındaydı daha, anımsadığı ki "Sen Madam Estraya'yı çağır, o anlar bu işlerden." Madam Estraya baktı, kontrol etti ve kom-

nımda ur olduğunu söyleyen o doktora kızımı göstereceğim, 'bak senin ur dediğin işte bu bebek' diyeceğim". Bu olaydan sonra Dr. Jobi Milas ve çevresinde çok ünlendi.

Sizin bir de burada bir Hacı dedeniz varmış, onu bize anlatır mısınız?

Evet, burada bir "Hacı Dede" dedimiz birisi vardı. Babam "Hacı Baba" derdi, biz de "Hacı Dede"... Babama derdi ki, "Marko Efendi getir çocukları, hangi deriden, hangi renk ayakkabı istiyorlarsa, onlara birer çift yapalım, giysinler." Para almıyordu. Bize çok çok yardımcı dokundu "Hacı Dede"nin. Biz onu çok sevmiştik, çok iyi bir insandı, yardım sever birisiydi...

Son sözleriniz...

Biz buraları çok sevmiştik. Buralardan hiçbir zaman kopamadık. Aklımız hep burada kaldı. Acısı-

Yıl 1968... Ester ve Dünder Nayır...

düm..." Bunu duyar duymaz kadın bana sarıldı, ben de ona... O ağlar ben ağlarım, "Sen Marko Efendi'nin, Reyna Hanım'ın kızı mısın?" diye sordu, "Evet" yanıtını alınca "Aman Allahım" diye bağırdı "Hoş geldin evine kızım, kızım hoş geldin evine, buyurun size yemek vereyim, size bir şeyler hazırlayayım..." Etrafımızda pervane oldu, ısrarıyla o gece orada kalmamızı sağladı. Onun bu sıcak yaklaşımı, hareketi bizi çok duygulandırdı. Bizi mecbur etti, evimizde yatmaya, kalmaya. Bize, Musevilerden öğrendiğini söylediği bir reçel ikram etti. Sonra asmamızdan birkaç salıkım üzüm kopararak, "Biraz ekşidir ama, malından ye kızım" dedi. O evde, o gece o kadar çok heyecanlandım ki, uyku girmedi gözüme. 25 sene sonra ilk defa kendi evimde yatıyorum. Çocukluk hayatım, anılarım annembabam, geçmişim, çocukluğum bir sinema şeridi gibi gözlerimin önünden geçti... Evdeki eşyalarımız neredeydi, nerelerde durdu, gözümden canlandı...

İlk gelişinizde yakınlarınızın

Ester Nayır, doğduğu evin şimdiki sahibi Leyla Köseoğlu ile evinin önünde...

nımdaki parça büyüyor, ben artık öleceğim" diye üzüliyordu, ölümü bekler gibiydi... Milas'a yeni bir kadın doktoru daha geldi. Ona da götürdüler. O "Şu anda hamile olduğun belli değil, ancak 3-4 ay son-

şuma "Kızım sen hamilesin ve kız çocuğu dünyaya getireceksin" dedi. Biz bir ay sonra İzmir'e göçtük. 4-5 ay sonra Milas'tan bize bir telgraf geldi. Şöyle yazıyordu: "Kızım oldu, birkaç ay geçsin kar-

la tatlısıyla burada yaşadıklarımız bizim için çok önemli, yaşadığımız sürece onları unutamayız. ◀

Milas Belediyesi Basın ve Halkla İlişkiler sorumlusu.

Ester-Dünder Nayır, diğer Yahudi ailelerle birlikte Milas Belediye Başkanı Fevzi Topuz'un makamında...

Nevzat Çağlar Tüfekçi'nin Cumhuriyet Dergisinde Yayınlanan Milaslı Yahudilerden Leon Ve Simha Müsafir Çifti İle Yaptığı Röportaj⁷¹

40 yıl öncesine dek Milas'ta 400 Yahudi ailesi yaşıyordu. Dünyanın dört bir yanına dağıldılar. Leon ve Simha Müsafir, iki Milaslı Yahudi.

İsrail'in Yehud kentinde oturuyorlar. Sık sık doğdukları toprakları ziyarete geliyorlar. İsrail'e giden Türklere de yardımcı oluyorlar. Müsafirler Milas'ın eski günlerini anlattılar.

Milas'ın Yahudileri

NEVZAT ÇAĞLAR TÜFEKÇİ *

Leon ve Simha Müsafir, iki Milaslı Yahudi. 1961 yılında İzmir'de evlenen çift, yıllar önce ayrıldı Milas'tan. Şimdi İsrail'in Yehud kentinde oturuyorlar. Ama senede bir iki kez 'anavatanlarını', doğdukları, büyüdükları toprakları ziyarete geliyorlar. Eski günleri yad etmek, eski dostları görmek, konuşup hasret gidermek için... Yine böyle bir Milas ziyaretiinde karşılaştık Müsafir çiftiyle. Ve o zamanların Milas'ı üzerine anılar tazelidik...

Sizin zamanınızda Milas'ta ne kadar Musevi vardı?

Leon Müsafir: Yaklaşık 400 aile vardı, ama çoğu bizden önce gitti Milas'tan. Bir kısmı İs-

tanbul'a bir kısmı Amerika'ya... Afrika'ya, Kongo'ya, Belçika'ya gidenler de oldu. Herkes dağıldı, değişik yerlere gitti insanlar. Gidenler, başkalarını da çekti gittikleri yere.

Daha çok hangi işleri yapıları?

Leon Müsafir: Burada 45 tane manifatura dükkânı varsa, 42'si Musevilerindi. Milas'ta esnaf ve zanaatkar işlerinin çoğu Musevilerin elindeydi. Aralarında kuyumcu olanlar da vardı. Bazılar da tüütün, susam yetiştirir, zeytinyağı fabrikası işletirdi. Buradaki iki zeytinyağı fabrikası Musevilerin elindeydi. Köylüyle ortak işletirlerdi. Ürün satıldıktan sonra gelir paylaşıldı. Halk çok güvenirdi onlara. Babam verisiye verirdi, senet menet de yapmazdı. Hatta İzmir'e göçtüğümüz zaman bir müşterisinin 10 lirası borcu varmış ona, 10 sene

sonra benim pederi aradı buldu, "Size borcum vardı, o zaman veremedim, şimdi ödemek istiyorum" dedi ve 10 liralık borcunu babama ödedi.

O zamanlar ilişkiler nasıldı?

Leon Müsafir: Bütün Museviler bir aile gibiydik. Birbirimizle dayanışma içindeydik, birbirimize sanıldık. Türk komşularımız vardı, çok iyi anlaşırdık onlarla, çok samimiydik, kardeş gibi... Annem bir yere gittiği zaman beni onlara bırakırdı. Yemek yaptıklarında bize de verirdi. 1944'te bir vergi koydular, Varlık vergisi. Bazı gayrimüslimler çok ağır vergiler ödemek zorunda kaldı, Ödeyemelerine ise esyalarını haciz kondu. Sadece biz değil Türkler de vergi ödedi. Bizim burada çok fazla haksızlık olmadı, Türk, Yahudi herkes

Eskiden Milas'ta 400 Musevi aile vardı.

CUMHURİYET DERGİSİ

normal vergi koydular. Sosyal hayattan bahseder misiniz biraz. Örneğin, akşam üzerleri 'süs yolu'nda geçer miydiniz?

Leon Müsafir: Evet, ailecek arkadaşlarla birlikte, gruplar halinde geçerdik. Helvacılardan Teyfik vardı. Çok sarhoş olurdu. Gezerken bağırırdı. Biz ondan çok korkardık. Alifer var burda, helva imalatı ile uğraşır. Alifer Helvacıoğlu... Sordum, "ne oldu ona" diye, "kendini astı" dedi. Çok iyi geçinirdik Milaslılarla. Hatta İzmir'e geldikten sonra eski komşularımız bizi ziyarete gelirlerdi sık sık.

Sizde evlenmeler nasıl olurdu?

Leon Müsafir: İsrail'de çiftleri Haham evlendirir. Burda hem dini hem resmi nikah var. Ama bizde yalnız dini evlilik töreni yapılır. Mesela, birisi Hristiyanı diğeri Musevi ise onu evlendirmezler. Onu dışarı gönderirler. Örneğin Kıbrıs'a, Türkiye'ye gelir nikah yaptırırlar.

Simha Müsafir: İsteyen resmi nikah da yaptırır fakat mecbur değildir. Ama burda mecburi. Mesela, burdaki Yahudiler önce bediyede evlenirler, sonra da dini nikah yaparlar. Ama İsrail'de yalnız dini nikah yapılır. Resmi olan, dini nikahdır. Bizde, dini nikah olmadan belediye nikahı geçerli değildir.

Sadece kendi içinden mi kız alır verirdiniz, hiç Türklerle evlenen oldu mu içinden?

Leon Müsafir: Bizim zamanımızda bu tür evlilikler olurdu. Bir Türk bir Yahudi kızıyla, bir Yahudi bir Türk kızıyla evlenebilirdi. Mesela benim kardeşimin kızı İzmir'de bir Türk'le evlendi. Burada bir Kız Mehmet vardı, onun kardeşi de bir Musevi kızla evlenmişti.

Peki ya cenaze törenleriniz...

Leon Müsafir: Bizde, cenazeye çocuklar gitmezdi. Ama İsrail'de ufak büyük herkes gider. Buradan göçünceye kadar mezarlığa hiç gitmedim. Adet böyledir. Ölenin gömülmesi kesilir, parçalara ayrılır. Bir işaret tirbu, "Kiryat" derler... Bir de yedi gün yerde oturursun. Yedi gün yemek pişmez o evde, yas tutulur, başkalarının evinde yemek yenir. O ay, bütün erkekler sakal bırakır, yas sakalı. Cenaze, günün herhangi bir anında mezarlığa götürülür, defin işi her zaman olur. Ölenin yakın akrabası, annesi-babası onu taşımaz. Yakın akrabalar tabuta dokunmaz.

Bu 'İğnell beşik' hikâyesi nedir?

Leon Müsafir: Duyduğuma göre, Suriye'de Araplar çıkarmış bunu. "Hamursuz Bayramı"nda, Musevi olmayan çocuklardan kan alırlar, ekmegin içine koyup yerler" diye aslı olmayan şeyler uydurulmuş. Katiben böyle bir şey yok.

İsrail'de ne iş yapıyorsunuz, neyle geçim sağlıyorsunuz?

Leon Müsafir: Ben İsrail'e gittiğimde 20 yaşındaydım. Orada yapı işlerinde çalıştım. Ustabasıydım. O işten emekli oldum. Aşağı yukarı 1000 dolar emekli maaşı alıyorum şimdi.

Evdde Türkçe konuşuluyor mu?

Leon Müsafir: Biz evde daima Türkçe konuşuruz. Çocuklarımız konuşmazlar, ama anırlar.

Şimdi, orada Milaslılar olarak bir araya geliyor musunuz?

Leon Müsafir: Sık sık telefonlaşıyoruz. Sene de bir Milaslılar günümüz olur. Herkes orada toplanır, uzun yıllar birbirini görmeyenler bir araya gelir. Kim kaldı, kim gitti, bakarsınız. Türkler günü var mesela İsrail'de. Ankaralıları günü var, İzmirli günü var. Geçen ay İzmirli günü vardı. Orada buluştuk. Biz İs-

⁷¹ Cumhuriyet Dergisi, (2002) Milas'ın Yahudileri, Sayı: 857.

mirli olmadığımız halde gittik o güne.

Neler yapıyorsunuz görüşüğünüzde?

Leon Müsafir: Milaslıların başkanı haber eder herkese, bizi bir araya toplar. Gider büyük bir parkta, buluşuruz. Piknik yaparız, şarkılar, türküler söyleriz. Eski günleri konuşur, anıları tazeleriz. Milas'taki komşularımız, arkadaşlarımızı, öğrencilik günlerimizi...

Simha Müsafir: Bizim için, Milas'ta geçirdiğimiz günler çok güzel, unutulmaz günlerdir. Hiçbir zaman unutmuyoruz o günleri.

Nasıl bir bağ var Milaslılar arasında?

Leon Müsafir: Milaslılar, daima kendi aralarında evlenmişlerdir. Başkalarıyla evlenene de, "Niye İzmirliyle evlendin, Milaslı kalmadı mı?" diye kızartır. Çok bağışlardır birbirlerine. Ankaralılar, İzmirli ve diğer Yahudiler, Milaslılar gibi birbirine bağlı değildir. Birbirini onlar kadar arayıp, sormazlar.

Bunu neye bağlıyorsunuz?

Simha Müsafir: Burası küçük bir yer, bu yüzden insanlar birbirlerine çok alıştılar. Küçük yer olması, herkesin birbirini tanuması, iyi günde kötü günde herkesin birbirini tanuması, sormasının bir sonucu bu bence.

Leon Müsafir: Burada bir mahallede otururduk, Hoca Bedrettin mahallesinde. Milas yemeklerini çok severim ben, onları bir türlü

Domuz baklası satan "Çekirdekçi Nesim" i hatırlıyor musunuz?

Leon Müsafir: Ha evet, Nesim Varol, biliyoruz onu, bilmez olur muyuz hiç... İsrail'de bankada çalışan Haim Uyaroglu, onun karısının kardeşidir...

Simha Müsafir: Nesim'in kardeşi de Eli Varol'dur. Ezacıdır kendisi.

Şimdiki Park Caddesi'nde Madencilerin evi olarak bilinen bir ev var. Bu ev kimindi?

Leon Müsafir: O evde Amatolar otururdu. Onlar da bu Tarika'nın akrabasıydı. Tarika'nın bütün işlerine onlar bakardı. Tarika, 1950 yılında vefat etti. Onun mirasçısı oldu bu Amatolar. O ev yüksek bir evdi. Evin zemini çakıl taşları gibi parlak ve mozaik şekliydi...

Milas'ta bir havranız vardı değil mi?

Leon Müsafir: Evet iki taneydi. Birisi daha önde, okula yakın, birisi daha arkada. Biliyorum ne oldu onlara... Havrada, 10 kişiden az olunursa ibadet bağlanmazdı. Haftanın her günü olurdu, sabahları. Çok isteyencer, cumartesi günü de devam ederdi.

Türkiye sizin için ne ifade ediyor, ne anlamı geliyor?

Simha Müsafir: Öncelikle bizim anavatanımız Türkiye, doğduğumuz yer... Onun için ter-

Malki Kardeşler ve eşleri de sık sık Milas'a geliyorlar...

unutamadım. Banny, bönölce, biber, patlıcan, domates dolması, yoğurtlama...

Simha Müsafir: Bizim evimizde hâlâ Milas yemekleri pişer, yenir... Mecburen biz de öğrendik Milas usulü yemek yapmayı. Dolma haftada bir mutlaka yapılır evimizde. Ben şimdi Milas usulü değil, Milas usulü yemekler yapıyorum.

Sizin tatilleriniz, reçelleriniz, macunalarınız çok güzelmış...

Leon Müsafir: Ha, evet... Annem rahmetli güzel reçeller, tatiller yapardı. Mesela portakalın kabuğundan, greyfurt kabuğundan reçeller yapardı. Ayvadan da yapardı. Suyundan da tatiller yapardı. Kadayıfı çok güzel yapardı annem, hamuruna yumurta, içine de ceviz koyardı. Şahane bir şey olurdu. Annemin kadayıflarına Türkler bayılırdı. "Nasıl yapıyorsunuz bunu" diye sorarlardı, "bize de öğret" derlerdi...

Bir de meşhur 'Domuz Baklası' nız var...

Leon Müsafir: Museviler yapardı, Türkler bilmez domuz baklasını. Tadı, çok lezzetli, güzeldir... Önce suyun içinde kaynatılır domuz, acılığı gider. Sonra yumuşaması beklenir, sonra huzlanarak fırına verilir. Hâlâ yapıyor mu bilmiyorum ama İsrail'de yaparlar bunu.

cih ediyoruz. Sonra havası, suyu, insanları... Bazıları iyi günler yaşamamıştır, doğdukları yaşadıkları yeri unutmak isterler. Ama biz Türkiye'de her zaman güzel günler yaşadık, Türkiye'yi, insanlarını unutmak hiçbir zaman mümkün değildir bizim için. Bizim en güzel günlerimiz burada geçti.

Leon Müsafir: Bazı yerlerde bize 'pis Yahudiler' derlerdi. Ama Türkiye'de hiç bir zaman bu tür laflar duymadık. Hiçbir Türk kötü davranmadı bize, başkaları kötü davrandığında da bizi kollarlardı.

Sık sık gelir misiniz?

Leon Müsafir: Biz her sene bir kere iki kere mutlaka Türkiye'ye geliriz. Antalya, Marmaris, İzmir, Bodrum, Milas... Buralara gelir geçer, tanıdıkları ziyaret eder, anılarımızı tazeleriz.

Özünüz musunuz buraları?

Simha Müsafir: Tabii, özlemiz olur muyuz? Anavatanımız burası. Biz Türkleri çok severiz. İsrail'e gelen Türklerle de yardımcı oluruz elimizden geldiğince... Ömrümüz yettiği sürece sık sık buralara gelip ziyaret edeceğiz. ◀

*Milas Belediyesi Basın ve Halkla İlişkiler Sorumlusu

BASKENT GÜNLERİ

Alabalıkları dinlerken...

MÜŞERREF HEKİMOĞLU

Alabalıların şarkısı çağırıyor radyoda. Neler anımsıyorum! Yıllar öncesine dönüyorum 1990 yılında bir rüyanı algıladım. O akşam. Mesleğimde 40 yılı kutluyorum o akşam.

Ancak, bir kez yaşanan bir olaya tanık oluyor Hilton'da buluşanlar. Her meslekten, her kuşaktan yüzlerce kişi selamlıyor beni. Devlet protokolü ile oluşan bir mozaik. Bir cumhuriyet kazın mutluğunu paylaşıyor. Hayli çarpıcı olaylar yaşanıyor. Örneğin, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necip Toruntay toplantıya gelmeden evine gidiyor.

Uniformasını çıkarıyor, sivil elbise giyiyor. O kalabalıkta beni çok etkileyen bir ayrıntı bu. Mesut Yılmaz ve eşinin Antalya tatilini kısıtlamak Ankara'ya gelmesi de benzer bir olay. ANAP ile sıcak bir ilim yok, ama dostluklar var.

Yılmaz'ın davranışa belleğime yerleşen bir olay. Mehmet Ali Aybar'ın bir otobüse Ankara'ya gelip, öteki otobüse İstanbul'a dönmeye de çok etkiledi beni. Ayrıntı değil, sevgili, dostluğu kanıtlayan bir olay.

Yazarken düşünüyorum, insan ilişkileri giderek doğuyor galiba. Sevgiden yana fakirleşiyoruz. Belli duygulardan yoksun yaşıyoruz. İnsan değil ot gibi, soluğu da yok, rengi de!

Alabalıkların şarkısı 1819'da besteliyor Schubert. Önce Lied sonra Beşli, 1990 yılında ünlü bir kemancı, Atatürk'ün müzik devrimini gerçekleştiren kuşağın bir öncüsü, Suna Kan bir Cumhuriyet kazına armağan ediyor bu beşliyi. Berin ve Nadir Nadi, Cumhuriyet kıızı diye çağırırlardı beni, bu seslenişten çok hoşlandım. Bir uyan, duyan diye algıladım her zaman. Ancak karar veremedim bu adı taşımay hak ettim mi acaba? Geldiğimiz ortam kuşku veriyor bana.

Cumhuriyet kuşakları bekçilik görevini başaramıyor! Karşivedirler yol alıyor. Mesleğimde 40 yılı, yakın dostlarımla kutlamak istedim. İsteğimi Suna'ya da söyledim. O anı unutamam. Sesi hâlâ kulağımda "Benim için şarkı da söyleyebileceğini, ama 40 yılı başka bir birliktelikte kutlamanın daha iyi olacağını" söyledi.

Arada bayram tatilleri de var ama hiçbir şey aksamadı, alabalıklar güzel selamladı Başkentli dostlarımla. Bundan daha güzel bir selam düşünemedim. Ama bir de fırçaların selamı var.

Başkentli ressamlar da güzel bir sergi açtı Hilton salonlarında. Adı Duvardaki Dostlarım, ünlü fırçalardan bir selam resimsever bir yazara. Sevginin, içtenliğin bağla görümlü var. 30 Nisan akşamı güzel boyutlandı belli duygular. 50'nci yılında o coşku gerilerde kaldı.

Yüzyılın yansıması İletişim fakültesinde kutladım. Süleyman Coşkun'un girişimi ile gerçekleşen bir olay. Salonda öğrenciler, öğretim üyeleri coşuklu alkışlar, yanımda Cüneyt Arayörnek ve Altan Öymen. Bu gözüm iki çeşme, belki hüzünlü, belki kuşku ile. Çünkü güzel olaylara karşın belli sorunlara takılmaktan geri kalamıyorum. Geçmiş yıllarda güzel olaylar da olsa sonuç çok parlak değil. İşte gerçekçiler, işte istatistikler, işte görkeme karşın cüce kalan sayılar. Bireysel bağların mutluğunu yetmiyor. Gerçek sayılar tablolar karşında yerini bulamıyor, acısını derinden hissediyor insan.

Bireysel olaylarla dağlan ayıyoruz, donuklara ulaşıyoruz ama genel tabloda yerimizi bulamıyoruz, buruk solara gömülüyoruz.

Burada bir kırılma, yeniden yapılanma gereksinimi, yeni bir solukla kanatlanmak zorunluluğu var. Bu zorunluluğu hissedemiyor giderek çoğalıyor çevremizde. İstiklencimlik hoşuma gitmiyor ama kişileri de kuruluştan da iyi tanıyorum artık. Üstelik karışıklı ile birlikte. Belli davranışlar karşısında utanç ve acı duyuyor insan. Sevgiden yana çok çorak kişiler. Kal tepelere benziyor, yeşermeyi solduruyorlar. Ama kelliğe öden yok toplumdaki. Tepeleri yeşertmek çabası tımanıyor giderek. ◀

Yıllar öncesinden bir an... Suna Kan ve Gülay Uğurala.

14/4/1970

MENTEŞE

SAYFA - 4

KAÇAK EŞYA YÜKLÜ BİR MOTOR ELE GEÇTİ

İstanbul — Kaçak eşya yüklü Ena-1 motoru sabaha karşı saat 04.00' sıralarında jandarma botu tarafından Şile açıklarında yakalandı.

J-15 jandarma botu, on gündür peşinde dolaştığı Ena-1 motorunu, sabaha karşı Şile, de Kumbaba mevkiinde gördükten sonra, bir

süre takibetmiş, iki buçuk saatlik mücadele sonrasında motora iltar ateşi açmıştır. Bu arada kaptan İsmail Vural'a ait olduğu bildirilen motor kaçak eşyalarla birlikte yakalana rak Harem iskelesine getirilmiştir.

Motorla ele geçirilen kaçak eşyanın sayısı yapılmış ve 933 a

det tabanca bulunduğu tesbit edilmiştir. Ele geçirilen tabancaların 498'i Belçika, 150'si 9 Milimetrik Browning, 285'i ise Star marka olduğu bildirilmiştir. Jandarma yetkilileri, kaçak mallar arasında 10 binden fazla kadın ve erkek saati bulunduğu nu söylemişlerdir.

Bir sabıkalı 19 kilo uyuşturucu maddeyi İzmit'e götürürken Afyon yakınlarında yakayı ele verdi

Uşak — Uyuşturucu madde satmaktan sabıkalı bulunan 65 yaşındaki Mehmet Karas ta 19 kilo uyuşturucu maddeyi İzmit'e götürürken Afyon yakınlarında yakalanmıştır. Kendisine yardım olmak eden 20 yaşındaki ku-

zeni Nuriye Cebeci'de tutuklanmıştır.

Uşak şehir garajında İstanbul Otobüsüne binmek için bekleyen Mehmet'e cinayet suçundan hapse bulunan kardeşinin kızı Nuriye Cebeci bir valiz getirmiş ve valizi alan esrarıcı otobüse binmiş

tir. Mehmet'in durumundan şüphelenen polis bir otomobil ile otobüsü takibe koyulmuş ve Afyon yakınlarında durarak Mehmet'in valizini kontrol etmiştir. Valizde 5 kilo ham esrar ve 9 kilo işlenmiş esrar ve bir de tabanca bulunmuştur.

Esnaf kontrol edildi

Sa. 1 den devam

kanlığindeki heyet tarafından gerçekleştirilmiştir.

Belediye Doktorumuz Kadri Yeşilyurtlu'nun da katıldığı kontrollerde ilçe merkezde faaliyet gösteren fırın, kahvehane, lokanta ve sağlık ilgilendiren diğer yerler kontrol edilmiş kimisine zabıt tutulmuş, kimisine de iltar edilmiştir. Yapılan kontrollerde 6 mükellef hakkında hafta tatili ruhsatları olmadığı halde dükkanlarını açtıkları, 5 kişiye de umuma ait yerleri pisledikleri gerekçesiyle adlarına zabıt tanzim edilmiştir.

Bir kızın zorla ırzına geçen şahıs yakalandı.

Muğla (Özel) — Geçtiğimiz hafta içerisinde ilimize bağlı Yerköy bucağının Kıran köyünde zorla ırza tecavüz olayı cereyan etmiştir.

27 yaşındaki mütevaciz Mustafa Çelik öteden beri göz koyduğu köyün güzel kızlarından F.U.'yu köyün sahil mevkiinde kısı

tırmış ve zorla ırzına geçmiştir. Henüz kayıt olmayan 17 yaşındaki F.U.'nun yakınları tarafından yapılan vaki şikayet üzerine suçlu Mustafa Çelik yakalanmıştır.

Çevrede üzüntü ile karşılanan olay hakkındaki tahkikata başlanılmıştır.

Menteşe gazetesi senin
gazetendir, onu oku ve
okut

Musevi vatandaşlar Havra binalarını halk eğitimi mer- kezi mi devrediyor ?

Sa. 1 den devam
tadır. Toplu halde ibadet durumlarını yitiren Musevi vatandaşlar bu nedenle harap vaziyete gelen Havralarını Halk Eğitimi Müdürlüğüne devre karar vermişlerdir.

"Ortak Mal" olan Havra binasının Halk Eğitimi Müdürlüğüne devri için il

çemizde yaşayan Musevi vatandaşlar ve ilgililer bugün bir buluşma içerisinde diler şimdiki Ortak Mal'da imzalarının bulunması gereken Milas haricinde oturan Milaslı Musevilerinde devir işi için imzaları alındıktan sonra mesele halledilmiş olacaktır.

Belediye Başkanımız Gazi Mentеше İsrail'e gidiyor

Sa. 1 den devam

söylenmektedir.

çaktır.

10-12 gün sürecek olan Belediye başkanımız Gazi Mentеше'nin gidiş-geliş yol masrafları ilçemiz Belediyesince karşılanacak, İsraildeki unum masraflar ev sahibi Hükümet tarafından karşılanacaktır.

Geziye katılan Belediye Başkanımız Gazi Mentеше'nin gidiş-geliş yol masrafları ilçemiz Belediyesince karşılanacak, İsraildeki unum masraflar ev sahibi Hükümet tarafından karşılanacaktır.

Milas İcra Memurluğundan Gayrimenkul Satış İlanı

Bir borçtan dolayı satılmasına karar verilen: Ahmet Çavuş mahallesi Baltalı kapı sokakta vaki Tapunun 18/9/947 tarih Cilt: 67 Sahife: 142, Sıra: 45 to kayıtlı

Sağı : Hacıdavut oğlu İbrahim hanesi, Arkası: Mehmet Sait veresiye bahçesi, Solu: Mehmet Sait bey veresiye kule ve selamlık avlusu, Cephesi: Sait bey veresiye Kule ve Hacıkadınlar harap haneleri ve tarihi has ve Sait ağı hanesi ve Salih bey veresiye hanesinin bahçesi ile çevrili 4136 Metro kare mesahalı harap binaları havi arsanın üçte bir hissesi. Gayrimenkulün tamamı 210000 Lira muhammen degerde olup borçlu hissesi 70000 Lira degerdedir. Artırmaya iştirak için 7000 Liralık nakdi teminat alınır. Tellaliye resmi Damga resmi ve tapu harcı alıcıya aittir.

Birinci artırma : 26/5/1970 günü Milas icra dairesinde açık artırma suretiyle saat 11 den 12 ye kadar yapılacaktır. Bu artırmada teklif edilen kıymetin % 75 ini bulmasa ise satış ikinci artırmaya talik olacaktır. Bu halde ikinci artırma : 5/6/1970 tarihinde aynı yerde aynı saatlerde yapılacaktır. İkinci artırmada ruçhan alacağı 14000 Lirayı geçtiği halde bedel ne olursa olsun satış yapılır.

Şartname her gün Memuriyetimizin 69/767 sayılı dosyasında açık tutulmaktadır. Satış bedelinin ödenmesi için alıcıya 20 gün geçmemek üzere mehil verilebilir.

Fazla malumat almak isteyenlerin Milas İcra memurluğuna müracaatları ilan olunur, (86)

Basıldığı Yarı
EMEL MATBAASI
MİLAS

Menteşe

SALI VE CUMA GÜNLERİ ÇIKAR SIYASI - İKTİSADİ MEMLEKET GAZETESİ

Hayatta en hakiki mürşit ilimdir - Kemal Atatürk

« 14 NİSAN 1970 SALI »

YIL 12 SAYI 2975 Fiatı 25 Kuruşdur.

S A H İ B İ

TURGUT DİZDAR

Yazar İşleri
M O D U R O
Niyazi Ustaoglu
İDARE YERİ

Belediye Caddesi
No. 69 Tel. no : 109

Belediye Başkanımız Gazi Menteşe İsrail'e Gidiyor.

Öğrendiğimize göre il-
çemiz Belediye Başkanı
Gazi Menteşe Belediye-
lik ile ilgili tetkiklerde bu-
lunmak üzere İsrail'e gide-
cektir.

Türkiye Belediyeciler
Derneğinin aldığı bir ka-
rara göre, Türkiye'den 5
Belediye Başkanının Bele-

diyecilik ile ilgili tetkikler-
de bulunmak üzere İsrail'e
gönderilmesi uygun görül-

müştür. Bu tetkik gezisi
için çekilen kurda Bele-
diye Başkanımız Gazi Men-

teşenin de ismi bulundu-
ğundan bu geziye katıla-
Devamı Sa. 4 de

MUSEVİ VATANDAŞ-
LAR HAVRA BİNALA-
RINI HALK EĞİTİM MER-
KEZİNE Mİ DEVREDİ
YOR?

İnanılır kaynaklardan
öğrendiğimize göre ilçemiz
de yaşayan Musevi vatan-
daşlar, i b a d e t h a n e l e r i
"Havra" binasını Halk E-
ğitimi Müdürlüğüne devre-
deceklerdir.

Bilindiği gibi, çoğun-
luğu ticaretle iştigal eden
Musevi vatandaşların, baş-
ka diyarlara göç etmeleri
nedeniyle ilçemizdeki sayı-
ları günden güne azalmak
Devamı Sa. 4 de

Milâs'ın Hamisi

Isparta Er Eğitim Tümen Komutan- lığı İlçemize bir Atatürk Büstü daha hediye etti

Isparta Er Eğitim Tü-
meni Komutanlığı ilçemiz
Milâs'ın hamisi oldu. Ger-
çek bu... Lisemize hediye
edilen Atatürk Büstü he-
nüz kaidesi üzerine otu-
rulmadan, bir ikincisini
Muğla Askerlik Şubesi Ba-
şkanlığı aracılığıyla Kay-
makamlığımıza hediye et-
tiler.

Dahasıda var bu ha-
mi'liğü... Tümenin Komu-
tanı Tümgeneral Nedim
Aydınoglu ilçemiz çocuk
kütüphanesi ve Askerlik
şubesine de bundan bir sü-
re önce 1000'er liralık yar-
dında bulunmuştu. Tü-
men Komutanı Muavini
Tuggeneral Muzaffer Ya-
nar'da Çocuk Kütüphanesi-
ne 40 kitaplık yardımda
bulunurken bu hamiliğe
katkıda bulundu.

Isparta Er Eğitim Tü-
meni Milâs'ın gerçek des-
tu. Şimdi ilçemiz Belediye
Başkanlığı, bu gerçek dost-
luğa cevap vermek için

bir çift hediye etmeğe ha-
zırlanıyor Tümen'e.

İkinci Atatürk Büstü
henüz ilçemize gelmedi.
Kaymakamımız M. Fikri

Yavuz, Büstün nereye di-
kilmesi gerektiğini düşü-
nüyor boyuna. Ve önüne
gelene soruyor. "Büst için
en müsait yer neresidir?"
diye.

Belediye hizmetlerindeki çalışmalarından dolayı Kaymakamımız M. Fikri Yavuz'a Belediye Meclisi Teşekkür etti.

Geçtiğimiz hafta içi-
sinde toplanan ilçemiz Be-
lediye Meclisi, ortaklaşa
aldıkları bir kararla ilçe-
miz Kaymakamı iken Mu-
danya ilçesi Kaymakamı
kına tayin edilen M. Fikri
Yavuz'a Belediye'ye yaptı-
ğı hizmetler nedeniyle bir
yazı ile teşekkür etmişler-
dir.

Teşekkür mesajını ay-
nen yayınlıyoruz.
SAYIN M. FIKRİ YAVUZ
KAYMAKAM
MİLAS
Belediye Meclisinin
11.4.1970 tarihli toplantı-

ında almış olduğu karar-
suretinin bir nüshası ekli
olarak taktim kılınmıştır.

İlçemiz Belediye his-
metlerinde göstermiş oldu-
ğunuz yakın alakaya ve çalı-
şmalarınızdan dolayı Baş-

kanlığım adına bende te-
şekkürlerimi arzı bir vazi-
fe bilir, bu vesileyle saygı-
larımı sunarım.

Gazi MENTEŞE
Belediye Başkanı

Esnaf kontrol edildi

Uzun zamandan beri
içerisinde Belediye Başka-
nının Gazi Menteşe'nin Ba-
nizamlara riayet kontrolü
nihayet geçtiğimiz hafta
Devamı Sa. 4 de

Fırtına hasar yapdı

Geçtiğimiz pazar günü
ilçemizde şiddetle esen fı-
rtına çiçekli mahsüllere hü-
yük zarar vermiştir.

Cumartesi günü gölge
de 30 dereceye kadar yük-
selen sıcaklığın arkasından
gelen fırtınanın ve anor-
mal hava değişikliklerinin
güneşteki lekeleri nedeni-
yle meydana geldiği söylen-
mektedir. 1958-1959 sene-
lerinde de güneşte bazı le-
keler görülmüş ve bunun
sebebi olduğu büyük hava
değişiklikleri olmuştu. 10-
11 sene de bir arız yuvarlı-
ğını tehdit eden bu tabiat
tehlikesinin bu sene tek-
rar dünyamızı etkisi altına
da tutacağı söylenmekte-
dir.

Pazar günü şiddetli
fırtınadan açık arandaki
bazı ağaçlar yıkılmış ve
bilhassa zeytin ağaçlarına
büyük zarar vermiştir.

EK-27

Rafael Amato'nun Evi

EK-28

Yahudi Evlilik Kaydı

PAROECIA SS. ROSARII
SMYRNIIS (Punta)

*Antonius Peter Derrmond filius Eduard. Peter
n. Kraemer
Derrmond et Elisabeth Stephane* est idoneus

ad Sacramentum Confirmationis suscipiendum.

Cum *pater* erit *Petrus Giudici f.
Friedrich*

Datum Smyrnis, die *29 Maii 1960*

PAROCHUS:
Alonius Maggi

Registrato

Yahudi Evlilik kaydı-2

ARCHIDIOCESI DI GENOVA

PARROCCHIA di San Lorenzo

NOTIFICAZIONE ATTO DI MATRIMONIO 1960 N. 8 f.° 20
a norma Can. 1103 p. II C. I. C.

Il 18-4- 1960 nella Chiesa di San Lorenzo
N. 8 di Lauto-Oregine
è stato celebrato matrimonio tra:
Galieno Antonietta
di San Vincenzo, battezzato nella Parrocchia di St. Rocco
Amigne in Amigne il 9-1-1935
e Feodora Dioniso di Amigne
Si partecipa per la prescritta annotazione nel Registro dei Battezzati, con
pregbiera di riscontro dell'avvenuta annotazione.
(L. S.) IL PARROCO
Galieno Antonietta
Reg. N° 391 Libro III

Л II № 256

EK-31

Yahudi Vaftiz kaydı

EK-32

Yahudi Vaftiz Kaydı-2

n. 231

PAROISSE LATINE
ADANA

Extrait du registre des Baptêmes

N°. 182

L'an 1929 le 28 juillet, moi Jean Rigal,
ai conféré au-dessus le baptême à Gilda Maria Margarita
le 20 juillet 1929, à Adana
de Francesco Liberto et de Sophie
Marinovitch sa légitime épouse.

Le parrain a été Humberto Marcopoli
la marraine: Concetta Rossi-Carello

Pour copie conforme
Adana le 16 Août 1929

Sup. Résid. Ad.
J. Rigal

PAROISSE LATINE ADANA

Yahudi Vaftiz Kaydı-4

Notification de Mariage
 PAROISSE LATINE ST ANTOINE
 MERSINE (TURQUIE)

Mersine, le 31 Octobre 1938

Melle Yva, Anna, Silva, Maria Ferri,
 fille d'Ernest Ferri et de Jeanne Gorden,
 baptisée le 6 Janvier l'an 1921 en l'Eglise
 del Santissimo Rosario O. P. à Jemir,
 a contracté mariage le 30 Octobre 1938
 à Mersine avec M. Leopoldo Lemmi
 baptisé à Yezil Köy (San Stefano) Istanbul
 le 3 avril 1910. P. Paul O. M. C. Vice Curé

Registato Lib. I. N. 1232.